



รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์

ในจังหวัดเพชรบูรณ์

Form of Ecological Culture Management of Culture Network and
Ethnic Groups in Phetchabun Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์

ในจังหวัดเพชรบูรณ์

Ecological Culture Management of Culture Network and Ethnic
Groups in Phetchabun Province

โดย

ผศ. สุพล ศิริ

พระครูสิริพัชรกร (สมบัติ สิริคุตโต)

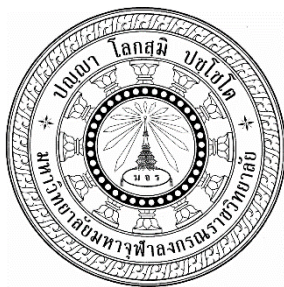
นายปิยวัช ละคร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760269



รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์
ในจังหวัดเพชรบูรณ์

Form of Ecological Culture Management of Culture Network and
Ethnic Groups in Phetchabun Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์
ในจังหวัดเพชรบูรณ์

Ecological Culture Management of Culture Network and Ethnic
Groups in Phetchabun Province

โดย

ผศ. สุพล ศิริ

พระครูสิริพัชรกร (สมบัติ สิริคุตโต)

นายปิยวัช ละคร

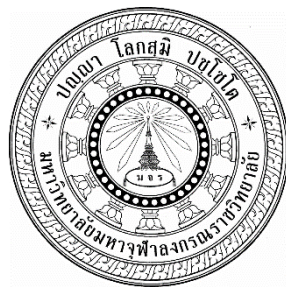
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760269

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



Sub - Research Report 1

Form of Ecological Culture Management of Culture Network and Ethnic Groups in Phetchabun Province

Under Research plan

Ecological Culture Management of Culture Network and Ethnic Groups in phetchabun Province

BY

Asst. Suphon Siri

Phrakru Siripatcharakorn

Mr. Piyawat Lakorn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phokhunphamuang Buddhist College

B.E.2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760269

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์
ผู้วิจัย:	ผศ. สุพล ศิริ, พระครูสิริพัชรกร, นายปิยวัช ละคร
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมผสาน คือการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน ๓๖ รูป/คน ผลการศึกษาพบว่า

ด้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นของบ้านสะอาด บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา ผู้นำของชุมชน และชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะที่ร่วมกันทำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ ประเพณีของชุมชน เช่น การจัดงานเลี้ยงเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ เป็นต้น ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้ประชาสัมพันธ์ให้ลูกหลาน เยาวชนได้รับรู้ถึงกิจกรรมที่จัดขึ้น ได้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนของตนเองที่คุณค่าแก่การรักษาไว้ให้ตราบนานเท่านาน ด้านการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีการเชิญชวนให้เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเอาไว้ให้คงอยู่ ด้านการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ได้เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ด้านการให้ความรู้การอนุรักษ์ ชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเอาไว้ ตลอดทั้งวิถีชีวิต และยังคงสืบสานประเพณีเอาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้ได้เห็นต่อไป

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้ง ๘ แห่ง คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนมากในอยู่หัวข้อธรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ คือ ไตรสิกขา ๓ ภาวนา ๔ อายุสธรรม ๕ อิทธิบาท ๔ สัมปายะ ๗ โพชฌงค์ ๗ หลักธรรมทั้งหมดผู้สูงอายุนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองที่แตกต่างกันออกไป

การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น มีความเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ส่วนใหญ่จะมีความเหมือนกัน เพราะการเป็นอยู่ของชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ มีการเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านองค์การภาครัฐและเอกชน โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัย ในการดำเนินงานจะเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้ข้อคิดความเห็น เนื่องจากวัฒนธรรมเหล่านั้นเกิดจากความเชื่อของชุมชน หากคนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ยาก

Research Title: Form of Ecological Culture Management of Culture Network and Ethnic groups in Phetchabun Province

Researchers: Asst. Suphon Siri, Phrakru Siripatcharakorn, Mr. Piyawat Lakorn

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
Phokhunphamuang Buddhist College.

Fiscal Year: B.E. 2017

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ABSTRACT

This study of form of ecological culture management of culture network and ethnic groups in Phetchabun Province is the objective: 1) to study co-operation in managing cultural ecology of cultural networks and ethnic groups in Phetchabun Province 2) to study to compare co-operation in managing cultural ecology of cultural networks and ethnic groups in Phetchabun Province and 3) to study problems and obstacles and conservation recommendations. This research is an integrated qualitative research by information related sectors. The research results are followings;

In organizing local cultural activities of Ban Sadiang, Ban Na Saeng, Ban Khek Noi, Ban Nam Lao, community leader and the villagers co-operate in arranging cultural related activities very well help each other, creating love and unity among the group that is working on activities, whether it is a merit event of the community such as organizing a village godfather party who is respect. In local cultural dissemination has publicized for the children was aware of the activities held. It saw the importance of the culture and traditions of one's own community that are worth keeping for a long time. In participating in cultural preservation activities invited to participate simultaneously in order to preserve the culture and traditions of the community to remain. In regarding the opportunity for participation in cultural preservation, gave an opportunity to express opinions regarding the organization of

cultural traditions and activities of the community. And in awareness of conservation the villagers in the community are very cooperative in preserving the good culture of the community throughout life and continue the tradition for the future generations to know and see.

Managing the ecology and culture of the ethnic groups have some similarities somewhat different, but most of them are similar because the livelihoods of the villagers are mainly agricultural, which have a way of life with nature the dissemination and conservation of local culture through public and private organizations by using contemporary information technology. In the operation, opportunity will be given to all sectors to participate in the operation, give comment because those cultures stem from community beliefs if people in the community are not involved, it will be difficult to succeed.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์” ในครั้งนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย คณะผู้วิจัยกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และคณะกรรมการทุกท่านที่เมตตาให้คำแนะนำและตรวจแก้ข้อบกพร่อง ทำให้การวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอบคุณเครือข่ายทางวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ในการทำวิจัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยสำเร็จลงด้วยดี

คุณงามความดีทั้งหลายที่เกิดจากงานวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอน้อมถวายแด่พระรัตนตรัย รวมถึงน้อมบูชาคุณบิดามารดา และผู้มีพระคุณทั้งหลาย

ผศ. สุปล ศิริ และคณะ

หัวหน้าโครงการวิจัย

๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ	๘
๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับการจัดการ	๘
๒.๑.๒ หน้าที่ของการจัดการ.....	๑๕
๒.๑.๓ ความสำคัญของการจัดการ.....	๑๖
๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๑๖
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรม	๒๑
๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรม	๒๑
๒.๒.๒ ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม	๒๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายวัฒนธรรม.....	๓๐
๒.๓.๑ ความหมายของวัฒนธรรม	๓๐
๒.๓.๒ เครือข่ายวัฒนธรรม	๓๒
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์	๓๗
๒.๕ กลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทของจังหวัดเพชรบูรณ์.....	๓๘
๒.๕.๑ ข้อมูลจังหวัดเพชรบูรณ์	๓๘

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๙
๒.๖.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม	๔๙
๒.๖.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับเครือข่ายวัฒนธรรม.....	๕๓
๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์.....	๕๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๖๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๖๔
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant).....	๖๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๗๒
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๗๔
๔.๑ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์.....	๗๔
๔.๒ ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและ กลุ่มชาติพันธุ์.....	๘๓
๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของ เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์	๘๕
๔.๔ รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	๘๗
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๒
๕.๒ อภิปรายผล	๑๐๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๐๕
บรรณานุกรม.....	๑๐๖
ภาคผนวก.....	๑๑๔
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๑๑๕
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญ, รายชื่อผู้ให้ข้อมูลวิจัย.....	๑๑๘
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	๑๒๓
ภาคผนวก ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๑๓๒

ภาคผนวก จ ผลลัพธ์ ผลผลิต และผลกระทบจากงานวิจัย	๑๓๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม แต่ประชาชนก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีลักษณะเด่นอันแสดงถึงเอกลักษณ์ของตน คือ กลุ่มคนที่สืบทอดมาจาก บรรพบุรุษทางสายเลือด และบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมเดียวกัน กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมีความผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมอยู่ด้วยพร้อม ๆ กันไป เป็นความผูกพันที่ช่วยเสริมเอกลักษณ์ของบุคคล และชนชาติพันธุ์ และขณะเดียวกันก็สามารถก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้^๑ ท่ามกลางความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ส่งผลให้เกิด พหุวัฒนธรรมเกิดอย่างมากมายเช่นกัน แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

นักวิชาการได้แบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในประเทศไทย โดยอาศัยตามลักษณะกลุ่มภาษาที่แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ใช้ ออกเป็น ๕ กลุ่ม ได้แก่ ๑. กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษากลุ่มตระกูลภาษาจีน - ทิเบต เช่น กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง Karen โดยที่นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่ามีถิ่นเดิมอยู่ใน ดินแดนตะวันออกของทิเบต แล้วเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจีนเมื่อราว ๗๓๓ ปีก่อนพุทธกาล ชาวจีนเรียกว่า “ชนชาติโจว” ภายหลังถูกชาวจีนรุกราน เมื่อ พ.ศ. ๒๐๗ จึงพากันหนีลงมาอยู่บริเวณลุ่มน้ำแยงซี ต่อมาเกิดปะทะกับชนชาติไทจึงถอยร่นลงมาอยู่ตามลุ่มน้ำโขงและแม่น้ำสาละวินในเขตพม่า กะเหรี่ยงเคลื่อนย้ายลงมาอยู่ตอนใต้ก่อนชนชาติไทแต่มาหลังพวกตระกูล มอญ-เขมร^๒ ๒. กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษากลุ่มตระกูลภาษาม้ง-เมี่ยน เช่น เมี่ยน (เย้า) Mien (Yao) ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายจีนเดิม ชนเผ่านี้เรียกตัวเองว่า “เมี่ยน” ซึ่งแปลว่ามนุษย์ และมีชื่อ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เย้า” ถิ่นเดิมของเมี่ยน

^๑ อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕๗.

^๒ ขจิตถัย บุรุษพัฒน์, ชาวเขา, (กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๓๘), หน้า ๖๗.

อยู่ทางตะวันออกของมณฑลไถ่เจา ยูนนาน หูหนาน และกวางซู ในประเทศจีน ต่อมาการทามาหากิน ฝืดเคืองและถูกรบกวนจากชาวจีนจึงได้อพยพลงมา ทางใต้ เข้าสู่เวียดนาม ลาว พม่า เชียงตุง และ ภาคเหนือของไทย^๓ ๓. กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาตระกูลภาษาออสโตรเนเซียน เช่น มอเก็น Moken หรือยิปซีทะเล เป็นกลุ่มชนร่อนเร่อยู่ในบริเวณทะเลอันดามัน คนส่วนใหญ่เรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ว่า “ชาวเล” เนื่องจากพวกเขาเป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่ในท้องทะเลเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มคนที่ใช้ภาษามลายูเรียก คนกลุ่ม เหล่านี้ว่า “โอรังละอูต” ซึ่งแปลว่าคนทะเล ชาวพม่าแถบหมู่เกาะมะริด เรียกชนกลุ่มนี้ว่า “เสลูง” “เสลอง” หรือ “เสลอน” แต่ชาวเลเรียกตัวเองว่า “มอเก็น” หรือ “เมาเก็น” เดิมชาวเลก็มี ถิ่นฐานอยู่บนพื้นแผ่นดินใหญ่แต่ถูกรุกรานจากพวกมาเลย์มากขึ้นก็พากันอพยพลงเรือหนีไปตามเกาะ ต่าง ๆ จนกลายเป็นต้องใช้ชีวิตร่อนเร่ตลอดมา^๔ ๔. ชาติพันธุ์ในประเทศไทยที่ใช้ภาษากลุ่ม ตระกูลภาษาไท – กะได เช่น ไทดา (ลาวโซ่ง) Black Tai เดิมอาศัยอยู่ทั่วไปบริเวณมณฑลกว๋างสี ยูน นาน และตังเกี๋ย ถูกกวาดต้อนเข้าสู่ไทยสมัยธนบุรีพร้อมกับพวกลาว เวียงจันทน์ ไทดาเข้ามาอยู่ บริเวณจังหวัดเพชรบุรี ที่เรียกว่าลาวซ่งดาเพราะนิยมนุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าสีดำ แต่ไทดาที่มีผิวขาวคล้ายคน จีน คำว่า “ซ่ง” หรือ “ส้วง” แปลว่ากางเกง จึงเรียกคนเหล่านี้ตามเครื่องนุ่งห่มว่า ลาวซ่งดา หรือลาว โซ่ง^๕ และ ๕. กลุ่มชาติพันธุ์ในไทยที่ใช้ภาษากลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก เช่น กูย Kuy ที่มีถิ่น เดิมอยู่บริเวณตอนเหนือของ เมืองกาปงธม ราชอาณาจักรกัมพูชา ชาวกูยเคยเป็นรัฐอิสระช่วงพุทธ ศตวรรษที่ ๒๐ เคยส่งทูตมาค้าขายกับอยุธยาและเคยช่วยกษัตริย์เขมรปราบขบถ ต่อมาเขมรได้ใช้ อำนาจทางทหารปราบชาวกูย และผนวกอาณาจักรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเขมร ชาวกูยชอบการ อพยพเพื่อแสวงหาที่ดินอุดม สมบูรณ์เพื่อการเพาะปลูก ชาวกูยอพยพขึ้นเหนือเข้าสู่เมืองอัตตะปือ แส่นปาง จำปาศักดิ์ และสารวันทางตอนใต้ของลาว รวมทั้งอพยพข้ามลำน้ำโขงเข้าสู่ภาคอีสานของ ไทยทางด้านแก่งสะพือ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากนั้นลูกหลานชาวกูยแยกย้ายกัน ไปตั้งบ้านเรือน ชาวกูยอพยพเข้าประเทศไทยครั้งใหญ่ในสมัยปลายอยุธยา (พ.ศ. ๒๒๔๕ – ๒๓๒๖)

^๓ ขจิตถัย บุรุษพัฒน์, **ชาวเขา**, หน้า ๔๘.

^๔ ประเทือง เครือหงส์, **ชาวนา (ชาวเล) ในเมืองไทย**, (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓-๒๔.

^๕ สมทรง บุรุษพัฒน์, **การเล่นคอนของลาวโซ่งที่บางกุ้ง**, (นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔), หน้า ๖.

ชาวภูยกี้อพยพพามีหัวหน้าของตัวเอง คนไทยเรียกชาวภูยกี่ว่า “เขมรป่าดง” ชาวภูยกีเรียกตัวเองว่า “กุก” “กูย” “โกย” หรือ “กวย” ซึ่งแปลว่าคน ส่วนคำว่า “ส่วย” นั้นชาวภูยกีเองไม่ค่อยยอมรับชื่อนี้^๖

อย่างไรก็ตาม ผู้คนทั่วไปที่เกี่ยวข้องก็ยังขาดความตระหนักรู้เพียงพอลังความร้ายแรงของปัญหาภาวะวิกฤติทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้นอันจะทำลายความหลากหลายทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมซึ่งเป็นแหล่งเก็บภูมิปัญญาของมนุษยชาติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้เกิดวิกฤติด้านอัตลักษณ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ ซึ่งมีผลให้กลุ่มชนต่าง ๆ อ่อนแอ ไม่สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับภาวะวิกฤตินี้ ทำให้สังคมอ่อนแอ ขาดความเชื่อมั่น ความมั่นคง ซึ่งเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ในสภาวะการณ์เช่นนี้ สิ่งที่เป็นแรงกดดันประการหนึ่งคือ การเร่งสร้างองค์ความรู้ในการจัดการกับปัญหา กล่าวคือ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรม การศึกษาและวิธีการฟื้นฟูธำรงรักษานิเวศวิทยาวัฒนธรรมในภาวะวิกฤติ ซึ่งยังนับว่าขาดแคลนอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ ขึ้นมาจากประสบการณ์การศึกษาและฟื้นฟูภาษาในบริบทของจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งนี้เพราะส่วนมากแล้วองค์ความรู้ดังกล่าวในปัจจุบันล้วนมาจากประสบการณ์ในกิจกรรมฟื้นฟูนิเวศวิทยาวัฒนธรรมนอกภูมิภาคเอเชีย ซึ่งมีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป

จังหวัดเพชรบูรณ์มีทิวทัศน์ที่งดงามมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ ธัญญาหาร มี ๑๑ อำเภอ ในแต่ละอำเภอนั้นมีผู้คนจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากมายจนมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยมีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ถึงกว่า ๑๐ กลุ่ม^๗ ซึ่งนับว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและความรู้ ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในเอเชียอาคเนย์ โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาราชการเพียงภาษาเดียว ในการติดต่องานทุกระดับและในสื่อสารมวลชน กลุ่มภาษาต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนอย่างน้อย ๓ ภาษา ที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติที่รุนแรงและชัดเจน มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ ได้แก่ ภาษาชาวนบ ลาวแง้ว ลาวครั่ง ชุมชนเหล่านี้อยู่ในภาวะวิกฤติระดับ

^๖ โสฬส ศิริไสย์ และคณะ, **สารานุกรมชนชาติภูยกี**, (นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘), หน้า ๒-๕.

^๗ สุวิไล เปรมศรีรัตน์, **แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย, วารสารภาษาและวัฒนธรรม**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (๒๕๔๐): ๕-๑๔.

ต่าง ๆ กัน ส่วนมากอ่อนแอ ขาดความมั่นใจ รวมกันไม่ติด กลุ่มใหญ่บางกลุ่ม มีปฏิกิริยาตอบโต้ เกรงถูกครอบงำ และการสูญเสีย โดยเฉพาะชนรุ่นหลังไม่ยอมรับทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชนรุ่นแรกเนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าถึงชุมชนอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนเป็นอย่างมาก

ความหลากหลายทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งพาตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกันทั้งหมด อาจจะมีลักษณะทั่ว ๆ ไปในสถาบันทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกันไป เช่น ในแต่ละชุมชน ย่อมจะมีสถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่บริบทเนื้อหาของการคงอยู่ การปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสถาบันแตกต่างกันไป ซึ่งไม่เหมือนกัน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างมากในงานพัฒนา ดังจะเห็นว่าผลกระทบของการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้นำถึงการพัฒนาที่ต้องมี ความแตกต่างกันตามความหลากหลายทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนา หรือเกิดผลกระทบในการพัฒนาประเทศที่ทำให้บางชุมชนไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสม^๔

การจัดการเป็นปฏิบัติการที่มีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นแนวทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การวิจัยจึงสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคีพร้อมกับบังเกิดผลพลอยได้ที่เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง ตรงตามความต้องการในสังคมฐานความรู้ การจะอยู่รอดและการดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ที่จะจัดการกับทุน ทางปัญญา (intellectual assets) แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการความรู้ยังเป็นศาสตร์ ที่จะต้องมีการพัฒนา และประยุกต์ใช้ให้แพร่หลายมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความรู้คือ ความรู้เป็นทรัพยากรเพียงอย่างเดียวที่ยังใช้ยังมีเพิ่ม ผู้จัดการความรู้ที่เป็นระดับมืออาชีพปัจจุบันจะต้องเผชิญปัญหาและความคาดหวังที่สูงมาก เพราะความรู้ใหม่เกิดขึ้นในอัตราทะลุทะลวง

^๔ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, “มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน”, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๓): ๒๗-๓๒.

ความรู้มีวงจรชีวิตที่สั้นลง (ล้าสมัยง่าย) และการจัดการสมัยใหม่ ไม่ว่าจะวงการใด ๆ ล้วนแต่ใช้ความรู้ที่เข้มข้นขึ้นทุกขณะ ดังนั้น ทุกคนจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อม เพราะถ้าหากคุณรองชนะเลิศได้ลงทุนลงแรงในการจัดการความรู้จนเริ่มเห็นผล มันอาจสายเกินไปที่จะไล่ตามความรู้ในฐานะปัจจัยเพื่อการแข่งขัน ได้กระทบและสร้างความตื่นตัวในภาคธุรกิจมาแล้วระยะหนึ่งองค์กรทุกแห่งได้รับการกระตุ้นให้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินสมบัติที่หลบซ่อนอยู่^๔

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของตนเองเพื่อการจัดการความรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การอนุรักษ์ร่วมกันเพื่อการนำไปสู่การจัดการทางสังคมและวัฒนธรรมให้ได้อย่างดี ความรู้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะเสื่อมสลายไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ความเชื่อของเครือข่ายวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ความเชื่อ ของชุมชนทั้ง ๔ แห่ง ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ระดับความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร

^๔ สาราญ ท้าวเงิน และคณะ, “ทุนทางภาษาและวัฒนธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์”, งานวิจัย, (สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๘).

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งที่จะศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์” โดยมีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการจัดการ แนวคิด ทฤษฎี นิเวศวิทยาวัฒนธรรม แนวคิดการสร้างเครือข่าย แนวคิด บริบทพื้นที่ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการศึกษาในภาคสนามเพื่อวิเคราะห์ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ข้อมูลด้านพื้นที่

- | | |
|---------------------|---------------------------------------|
| - กลุ่มชาวพื้นเมือง | บ้านสะเตียง ตำบลสะเตียง อำเภอเมือง |
| - กลุ่มชาวไทยหล่ม | บ้านนาแซง ตำบลนาแซง อำเภอหล่มสัก |
| - กลุ่มชาวเขา | บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ |
| - กลุ่มชาวนา | บ้านน้ำเลา ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง |

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสอบถามมุ่งเน้นที่ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ชาวพื้นเมือง ชาวไทยหล่ม ชาวเขา (เผ่าม้ง เผ่าลีซอ เผ่าเย้า เผ่ามูเซอ) ชาวนา ชาวลาว (ลาวพวน ลาวเงี้ยว ลาวครั่ง) และศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเฉพาะ ร่วมกับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๓๖ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเวลาโดยเริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึง กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการ หมายถึง การดำเนินงานจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒) ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น ๓) ด้านการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม ๔) ด้านการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ๕) ด้านการให้ความรู้การอนุรักษ์

นิเวศวิทยาวัฒนธรรม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ทางสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ได้อยู่รอดในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้โดยอาศัยวัฒนธรรมเป็นเสมือนอุปกรณ์หลักในการปรับตัวให้ชีวิตและสภาพแวดล้อมมีความสมดุล

เครือข่ายวัฒนธรรม หมายถึง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด/อำเภอ พุทธสมาคมจังหวัดเพชรบูรณ์

ชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มที่มีพันธะเกี่ยวข้องกัน และที่แสดงเอกลักษณ์ออกมา โดยการผูกพันลักษณะของเชื้อชาติและสัญชาติเข้าด้วยกัน

กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง ประชาชนในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบผลการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ความเชื่อ ของเครือข่ายวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๖.๒ ได้ทราบถึงระดับความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๖.๓ ได้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๖.๔ ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาการอนุรักษ์ ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายวัฒนธรรม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์

๒.๕ กลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทของจังหวัดเพชรบูรณ์

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับการจัดการ

สังคมไทยในยุคสมัยต่าง ๆ เมื่อมีองค์การเกิดขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดกิจกรรมที่คนทำงานร่วมกันจะได้ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กระบวนการการเข้าไปดูแลงานในด้านต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่ อันจะทำให้การจัดการงานนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี^๑ นิยามคำว่า การจัดการ คือ สั่งงาน ควบคุมงาน ดำเนินงาน^๒

^๑ สุรพล สุขะพรหม และคณะ, พื้นฐานทางการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘๘.

ส่วนในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า Management มีคำนิยามไว้ว่า management or being managed administration of business concerns or public undertakings persons engaged in this^๓ นอกจากนี้ยังมีผู้นิยามคำว่า Management ไว้ใน Effective Management ว่า การจัดการ คือ การประสมประสานทรัพยากรต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินงานเป็นไปเพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^๔

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการให้ความหมายของการจัดการ ดังนี้ การจัดการหมายถึง กระบวนการที่กำหนดและบำรุงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของบุคคล เพื่อให้มีการดำเนินงานในภารกิจ นั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด^๕ การจัดการ คือ กระบวนการอย่างหนึ่ง ภายในองค์การ ซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มี ทรัพยากรอื่น ๆ ประกอบด้วยเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ^๖ กระบวนการจัดการ คือ กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความ ต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไป ด้วย องค์การจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^๗

การจัดการ (management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการ จัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) นักวิชาการได้ให้ ความหมายของการจัดการหลายทัศนะแตกต่างกันดังนี้

^๓ Allen R.E. cd, **The Ocford Dictionary of Current English**, (Great Britain: oxford University Press, 1985), p. 455.

^๔ พิมลจรรย์ นามรัตน์ และเสน่ห์ จัยโต, “แนวคิดเกี่ยวกับองค์การและการจัดการ”, มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, องค์การและการจัดการ, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖-๑๗.

^๕ Harold Karold and Heing Weihrich, **Management**, (Singapore: Mc Graw-Hill Book Company, 1998), p. 4.

^๖ อีรวุฒิ บุญยภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, **พื้นฐานการบริหารงานอุตสาหกรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒.

^๗ พะยอม วงษ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูสวนดุสิต, ม.ป.ป.), หน้า ๓๖.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการ หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนวยการ และควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง ๕ ประการจะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อว่ากันทางปฏิบัติแล้วคนไทยเราก็มักบริหารแบบนี้มานานแล้วหน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัยโบราณ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามค่านิยมนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^๘

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^๙

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การจัดการ” (Management) มีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อย โดยการบริหารจะสนใจและสัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายไปลงมือปฏิบัติ นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการบริหารใช้ในภาครัฐ ส่วนการจัดการใช้ในภาคเอกชน อย่างไรก็ตามก็ดี ในตำราหรือหนังสือส่วนใหญ่ทั้ง ๒ คำนี้มีความหมายไม่แตกต่างกัน สามารถใช้แทนกันได้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป จากความหมายต่าง ๆ ข้างต้น การบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร^{๑๐}

^๘ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **คุณธรรมและพุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรมและโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒-๕.

^๙ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

^{๑๐} ธงชัย สันติวงษ์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการการบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๑๑}

สิริภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปญฺห ปริหริต สมฺตโต” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือการจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมาย คือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^{๑๒}

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ ลักษณะที่สำคัญของการบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้^{๑๓}

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒) การบริหารงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

^{๑๑} สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำนานฤๅติ, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

^{๑๒} สิริภพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๑๓} สมยศ นาวิการ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายใน และภายนอกองค์กรดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักร เครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กร และผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้น ๆ มีนโยบายที่จะ ทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้าง โรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายในองค์กรหรือองค์การบางแห่งอาจไม่นำพาต่อ ความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้นเช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพล ต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการ ให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียง บุคคลเดียวเท่านั้นทั้งนี้ เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัด ทั้งด้านกำลังกาย กำลัง สมองและเวลา จึงจำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดี ด้วยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือ ความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มี ความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการ ฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่าง หนึ่งผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหาร อันได้แก่การวางแผน การจัดองค์การ ฯลฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า การ บริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงานเพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัด ความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กร ขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนาม ของเจ้าของธุรกิจ

วิลเลียมส์ (Williams) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารมีกิจกรรมหลัก ๓ ประการ ในการ บริหาร คือ การดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมาย การบำรุงรักษาองค์การให้อยู่รอดและป้องกัน

องค์การจากสิ่งแวดล้อมภายนอก^{๑๔}

เฮดดี (Heady) ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นเรื่องสำคัญที่กำหนดการดำเนินการในการแสวงหาความรู้อย่างมีเป้าหมาย^{๑๕}

เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เชื่อว่าเป็นไปได้ที่เราจะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการจัดการ ที่สามารถใช้ได้กับการจัดการทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการจัดการอุตสาหกรรม หรืองานรัฐบาล มีสาระดังนี้

๑. เกี่ยวกับหน้าที่การจัดการ (Management Functions) กระบวนการจัดการประกอบด้วย หน้าที่ต่าง ๆ ๕ ประการ คือ

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงาน หรือวิถีทางที่จะปฏิบัติขึ้นไว้เป็นแนวทางการทำงานในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดให้มีโครงสร้างของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ให้อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง การสั่งงานต่าง ๆ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี และต้องเข้าใจผู้ที่ปฏิบัติงานด้วยตลอดจนเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงาน และองค์การที่มีอยู่ รวมถึงการติดต่อสื่อสารภายในองค์การด้วย

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้และไปสู่เป้าหมายเดียวกันในที่สุด

๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่วางไว้

๒. เกี่ยวกับหลักจัดการ (Management principles) Fayol ได้วางหลักทั่วไปที่ใช้ในการบริหารไว้ ๑๔ ข้อ ซึ่งใช้สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร หลักทั่วไปดังกล่าวมีดังนี้คือ

๑) หลักที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (authority responsibility) คืออำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้ ผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่จะออกคำสั่งได้นั้น

^{๑๔} Williams J.D., *Public Administration : The people's Business*, (Boston: Little, Brown and Company, 1880), p. 7.

^{๑๕} Heady, Ferrel., *Public Administration : A Comparative Perspective*, 2nd ed, (New York and Basel: Marcel Dekker, 1979), p. 2.

ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลงานที่ตนทำไปนั้นด้วย

๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (unity of command) คือ ในการกระทำใด ๆ คนงานควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่งด้วยการปฏิบัติตามหลักข้อนี้ ย่อมจะช่วยให้สามารถจัดสาเหตุแห่งการเกิดข้อขัดแย้งระหว่างแผนงาน และระหว่างบุคคลในองค์การให้หมดไป

๓) หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (unity of direction) กิจกรรมของกลุ่มที่มีเป้าหมายอันเดียวกันควรจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน เป็นไปตามแผนงานเพียงอันเดียวร่วมกัน

๔) หลักของการอ้างไว้ซึ่งสายงาน (scalar chain) สายงานอันนี้คือสายการบังคับบัญชาจากระดับสูงมายังระดับต่ำสุด ด้วยสายการบังคับบัญชาดังกล่าวจะอำนวยความสะดวกให้การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว และช่วยให้เกิดระเบียบในการส่งทอดข่าวสารข้อมูลระหว่างกันอีกด้วย

๕) หลักของการแบ่งงานกันทำ (division of work or specialization) คือ การแบ่งแยกงานกันทำตามความถนัด โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นงานด้านบริหารหรือด้านเทคนิค

๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (discipline) โดยถือว่าระเบียบวินัยในการทำงานนั้นเกิดจากการปฏิบัติตามข้อตกลงในการทำงาน ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะก่อให้เกิดการเคารพเชื่อฟัง และทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เรื่องดังกล่าวนี้ จะทำได้ก็โดยที่ผู้บังคับบัญชาต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และเป็นตัวอย่างที่ดี ข้อตกลงระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา จะต้องเป็นไปอย่างยุติธรรมมากที่สุด และจะต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวา

๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองประโยชน์ส่วนรวม (subordination of individual to general interest) หลักข้อนี้ระบุว่า ส่วนรวมย่อมสำคัญกว่าส่วนย่อยต่าง ๆ เพื่อที่จะให้สำเร็จผลตามเป้าหมายของกลุ่ม (องค์การ) นั้น ผลประโยชน์ส่วนตัวเสียของกลุ่มย่อมต้องสำคัญเหนืออื่นใดทั้งหมด

๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (remuneration) การให้และวิธีการจ่ายผลประโยชน์ตอบแทนควรที่จะยุติธรรม และให้ความพอใจมากที่สุดแก่ทั้งฝ่ายลูกจ้างและนายจ้าง

๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (centralization) หมายถึง ว่าในการบริหารจะมีการรวมอำนาจไว้ที่จุดศูนย์กลาง เพื่อให้ควบคุมส่วนต่าง ๆ ขององค์การไว้ได้เสมอ และการกระจายอำนาจจะมากน้อยเพียงใดก็ย่อมแล้วแต่กรณี

๑๐) หลักของความมีระเบียบเรียบร้อย (order) ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าสิ่งของหรือคนต่างต้องมีการมีระเบียบและรู้ว่าตนอยู่ในที่ใดของส่วนรวม หลักนี้ก็คือหลักมูลฐานที่ใช้ในการจัดสิ่งของและ

ตัวคนในการจัดองค์การนั่นเอง

๑๑) หลักของความเสมอภาค (equity) ผู้บริหารต้องยึดถือความเอื้ออารีและความยุติธรรมเป็นหลักปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความจงรักภักดี และการอุทิศตนเพื่องาน

๑๒) หลักของความมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (stability of tenure) กล่าวว่ ทั้งผู้บริหารและคนงานต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง เพื่อเรียนรู้งานจนทำงานได้ดี การที่คนเข้าออกมากย่อมเป็นสาเหตุให้ต้องสิ้นเปลือง และเป็นผลของการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ

๑๓) หลักของความคิดริเริ่ม (initiative) เนื่องจากว่าคนฉลาดย่อมต้องการที่จะได้รับความพอใจจากการที่ตนได้ทำอะไรด้วยตัวเอง ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้ผู้ผู้น้อยได้ใช้ความริเริ่มของตนบ้าง

๑๔) หลักการจัดการของ Fayol ข้างต้นนี้ ยังเป็นหลักเกณฑ์ที่ได้ใช้ปฏิบัติอยู่จนทุกวันนี้ เพราะไม่ว่าเราจะยกเอากิจการใดก็ตามขึ้นมาแยกแยะดู ก็จะเห็นว่างานบริหารขององค์การเหล่านี้ มีการจัดแบ่งหน้าที่ของผู้บริหารไว้อย่างใกล้เคียงกับหลักเกณฑ์ที่ Fayol ได้แบ่งแยกเอาไว้^{๑๖}

๒.๑.๒ หน้าที่ของการจัดการ

การจัดการนั้นมีการกำหนดให้ผู้บริหารขององค์การจะต้องทำหน้าที่ของการจัดการ ซึ่งในต้นศตวรรษที่ ๒๐ อองรี ฟาโย (Henri Fayol) ชาวฝรั่งเศสเป็นคนแรกที่ได้เสนอไว้ว่า ผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (commanding) การประสานงาน (coordinating) และการควบคุม (controlling)^{๑๗} ปัจจุบันวิชาการทางด้านการจัดการหรือวิทยาการจัดการส่วนมากเห็นพร้อมต้องกันว่า หน้าที่ของการจัดการที่ผู้บริหารจะต้องทำประกอบด้วยหน้าที่ ๔ ประการ ๑. การวางแผน (Planning) ๒. การจัดองค์การ (Organizing) ๓. การนำ (leading) ๔. การควบคุม (controlling)^{๑๘}

^{๑๖} Fayol, Henri., Industrial and General Administration, (New York: Mc-Graw Hill, 1930), [Online], Available : 2547. p.2

^{๑๗} วิรัช สงวนวงษ์วาน, การจัดการและพฤติกรรมองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

๒.๑.๓ ความสำคัญของการจัดการ

ความสำคัญของการจัดการมีดังนี้

๑) การจัดการได้รับการพัฒนามาควบคู่กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นเวลานาน และช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

๒) จำนวนประชากรของโลกและของแต่ละประเทศเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้องค์การต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญต่อการขยายงานด้านการจัดการให้กว้างขวางเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

๓) การจัดการเป็นเครื่องมือบ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม จะเห็นได้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้ก็เนื่องจากการจัดการนั่นเอง

๔) การจัดการเป็นวิธีการที่สำคัญที่จะนำสังคมและประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดนดังเช่นปัจจุบัน

๕) การจัดการเป็นลักษณะของการให้บุคคลต่าง ๆ ในองค์กรได้มีโอกาสร่วมมือกันทำงาน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในหมู่ผู้ปฏิบัติงานร่วมกัน

๖) แม้แต่ชีวิตประจำวันของมนุษย์เรา ไม่ว่าจะอยู่ในเรื่องครอบครัวหรือในที่ทำงาน ก็ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการจัดการทั้งสิ้น

ดังนั้น ชีวิตและการงานจะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจัดการทั้งสิ้น^{๑๙} การมีองค์กรเกิดขึ้นในโลกนั้นจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก ไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ก็ล้วนแต่ต้องอาศัยการจัดการเข้าไปดำเนินการให้องค์กรเหล่านั้นบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การศึกษาเรียนรู้และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นต่อแวดวงวิชาการและผู้ปฏิบัติงานทั้งหลาย เพราะการจัดการที่มีการศึกษาองค์ความรู้แล้วจะทำให้นำไปปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๒๐}

๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการพบว่ามีนักวิชาการนำเสนอไว้ ดังนี้

^{๑๙} สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, องค์กรและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

^{๒๐} สุรพล สุยะพรหม และคณะ, พื้นฐานทางการจัดการ, หน้า ๖.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึงการบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จ โดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

P คือ Planning หมายถึงการวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของ การปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

ฟาโยล (Fayol) ได้กำหนดหลักการในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้^{๒๑}

๑) การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโยล ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับกรมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบ ในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรยุคปัจจุบันได้

๒) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์ และฟาย ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของแวปเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading)

^{๒๑} ฟาโยล, อังใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ , **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘ - ๖๙.

และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเน้นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓) การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโยล กล่าวว่าคำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้อง ในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔) สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดในการลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือ ความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าใน การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้น การบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนกต่าง ๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสาย การบังคับบัญชาแต่ละแผนกต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่นและรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕) การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสาย การบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไร อย่างไรและมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกๆระดับขององค์การ

๖) การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มี การวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรม ของกลุ่มหรือกิจกรรมของ

บุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่า จะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ ยึดหลักว่ากิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗) หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘) การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่า มีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙) ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้วัดผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐) ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่อง การเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะ ที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลาย ๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมด และทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑) ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัสและแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การ ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพ

สามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์กร รวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้รางวัล เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒) ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์กรซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์กร การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓) ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์กร (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์กรถือว่าเป็นประโยชน์ของทุก ๆ คน หรือของทุกกลุ่มในองค์กร ในขณะที่องค์กรยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์กรและสมาชิกภายในองค์กร

๑๔) ความสามัคคี (Sprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์กรที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์กร และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภคน และความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนา ความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์กรมีความแข็งแกร่ง

วิลเลียม ไออูชิ (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหารจัดการ คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้^{๒๒}

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ

^{๒๒} William Ouchi., **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs: Prentice Hill, 1971), p. 283.

๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง

๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว

วิโรจน์ สารัตนะ ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหาร ควรประกอบด้วย ๔ ประการ^{๒๓} คือ

๑) การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้บรรลุจุดหมายนั้น

๒) การจัดองค์การ หมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่และตำแหน่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน

๓) การนำ หมายถึง ความพยายามทำให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

๔) การควบคุม หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง

สรุปได้ว่า กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการนำทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการจัดการ ผ่านกระบวนการทางการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นการบริหารจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในอันจะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงานหรือองค์การ ในงานวิจัยนี้คือ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology)

ได้มีนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

กฤษดา บุญชัย ระบุว่า Steward กำหนดแนวการศึกษานิเวศวิทยาวัฒนธรรม ไว้เมื่อปี ๒๕๔๘ ดังนี้

๑) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมที่มีต่อสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะ

^{๒๓} วิโรจน์ สารัตนะ, การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการหาเลี้ยงชีพกับสภาพแวดล้อม รวมถึงการจัดระเบียบสังคมและค่านิยม

๒) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีการผลิต ซึ่งเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมในการผลิต กับลักษณะการเลี้ยงชีพในแต่ละท้องถิ่น

๓) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมมนุษย์ และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่อวัฒนธรรมของแต่ละสังคม โดยเฉพาะบทบาทของพฤติกรรมในการผลิตในสภาพแวดล้อมแต่ละแห่ง

การวิเคราะห์ ๓ ประเด็นนี้ สามารถหาจุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมในแง่จุดกำเนิดได้ ศูนย์กลางวัฒนธรรม คือ จุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดลักษณะการหาเลี้ยงชีพ และระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่นต่าง ๆ พร้อมกันนี้ Steward จัดแบ่งกลุ่มตามโครงสร้างของสังคมออกเป็น ๔ รูปแบบ^{๒๔} ดังนี้

๑) ชุมชนครอบครัว (Band)

๒) เผ่าชน (Tribe)

๓) เผ่าโคตรตระกูล (Chiefdom)

๔) รัฐ (State)

งามพิศ สัตย์สงวน ระบุว่า นิเวศวิทยาเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญด้านการผสมกลมกลืนอย่างมีดุลยภาพของระบบนิเวศ (Ecological Harmony) มีการสร้างระบบใหม่บนพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์อย่างมีดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยถือว่าเป้าหมายสูงสุด คือ การสร้างความยั่งยืนของระบบนิเวศ การพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุควรดำเนินควบคู่ไปกับการพัฒนาความเจริญทางด้านจิตใจ ความเจริญทางเทคโนโลยีมีผลทั้งด้านในบวก (Positive) และด้านลบ (Negative) จึงควรใช้เทคโนโลยีอย่างระมัดระวังพร้อมทั้งยึดถือหลักการที่ว่าทรัพยากรธรรมชาติมีปริมาณจำกัด ความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ (Natural Carrying Capacity) ความสามารถในการดูดซับมลภาวะมีขีดจำกัด (Tolerant Limit) การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีความหมายยิ่งต่อการส่งมอบมรดกธรรมชาติ (Natural Heritage) ให้แก่คนรุ่นต่อไป (Next Generation)^{๒๕}

^{๒๔} ฤชดา บุญชัย, เกษตรกรรมยั่งยืน : อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับปัญหาการเกษตรและอัตลักษณ์ชาวนาไทย, (นนทบุรี: คณะกรรมการจัดงานมหกรรมเกษตรกรรมยั่งยืน, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑๕-๑๑๗.

^{๒๕} งามพิศ สัตย์สงวน, วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทยและนานาชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๖.

นิคมพรรณ วรณศิริ แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมโดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม จูเลียน สจ๊วต (Julian Steward) นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไขหลักกำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของสังคมวัฒนธรรม^{๒๖}

งามพิศ สัตย์สงวน ชี้ว่าแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมพัฒนามาจากแนวคิดของมานุษยวิทยาอเมริกัน คือ จูเลียน สจ๊วต (Julian Steward) และ เลสลีย์ ไวท์ (Leslie White) ซึ่งต่างมองวัฒนธรรมว่าเป็นการปรับตัวต่อปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำรงชีพอยู่และการผลิต แม้ว่านักคิดทั้งสองมีกรอบความสนใจเหมือนกัน แต่ประเด็นความสนใจเฉพาะที่นักคิดทั้งสองท่านให้ความสนใจมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในขณะที่ไวท์สนใจวิวัฒนาการทั่วไปของวัฒนธรรม ทำให้เขาเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพของการใช้พลังงาน สจ๊วตกลับมองวัฒนธรรมเป็นระบบพื้นฐานที่ตอบสนองการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เฉพาะสังคมการอธิบายขั้นตอนการพัฒนาการทางวัฒนธรรมจึงพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติระดับของเทคโนโลยี และแบบแผนการทำงานในสังคมนั้น ๆ^{๒๗}

ยศ สันตสมบัติ เสนอว่า แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาการเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยมีพื้นฐานสำคัญซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักกำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของสังคมวัฒนธรรม คือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจึงให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์

^{๒๖} นิคมพรรณ วรณศิริ, **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๗๑.

^{๒๗} งามพิศ สัตย์สงวน, **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: รามการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๖๖.

ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีการผลิต ซึ่งเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมของมนุษย์ ตลอดจนผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่อวัฒนธรรม^{๒๘}

Robbins Burling นักมานุษยวิทยาอเมริกัน นำแนวคิดของ Julian H. Steward นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันแห่งมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาของตน โดยนำประเด็นเรื่องเอกภาพและความหลากหลาย (Unity and Diversity) มาเป็นแนวทางในการศึกษา และรายงานผลการศึกษาไว้ใน “Hill Farms and Paddy Fields” มีสาระสำคัญว่า ลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกันเป็นตัวกำหนดวิถีแห่งวัฒนธรรมการเพาะปลูกของประชากรในพื้นที่ คือ ภูมิประเทศภูเขาทำการเพาะปลูกแบบไร่หมุนเวียน ทำนาโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก หรือ “น่าน้ำฝน” (Rainfed Rice) ภูมิประเทศที่ราบทำนาปลูกข้าวแบบทดน้ำสู่เหมืองฝายหรือ “น่าน้ำเหมือง” (Irrigated Rice) แล้วกระจายน้ำสู่ผืนนาทุกแปลงอย่างเสมอภาคและยุติธรรม สังคมในพื้นที่ราบมีพัฒนาการก้าวหน้ากว่าสังคมบนภูเขา สังคมบนภูเขามีลักษณะเป็นหมู่บ้าน แต่สังคมพื้นราบขยายตัวยกระดับเป็นเมืองหรือเป็นอาณาจักร การที่อยู่ในเขตร่มชื้น พื้นดินชื้นแฉะและอบอ้าว เป็นเหตุให้การสร้างบ้านเรือนมักสร้างเป็นเรือนใต้ถุนสูง มีเสาสูง หลังคาสูง และมีวัฒนธรรมให้ความสำคัญแก่ผู้หญิง การเรียกชื่อสิ่งสำคัญในธรรมชาติมักให้เป็นเพศหญิง เช่น แม่น้ำ แม่โพสพ แม่ธรณี อีกทั้งสังคมบนภูเขามีกการปลูกพืชแบบผสมผสาน เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มัน พริกไทย ฝ้าย ชিং ฟักทอง ถั่วชนิดต่าง ๆ ฯลฯ ในแปลงเกษตรกรรมเดียวกัน ถือว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๒๙}

Edward B. Tyler นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษผู้ยึดทฤษฎีวิวัฒนาการ ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งส่วนบุคคลและลักษณะเป็นชนเผ่า ตั้งคำถามว่า พฤติกรรมส่วนบุคคลที่กลายเป็นพฤติกรรมกลุ่ม เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคมได้อย่างไร ความเชื่อทางศาสนาของมนุษย์ มีพัฒนาการเป็นเส้นตรง เริ่มจากความเชื่อเรื่องภูตผีและวิญญาณ (Animism) ไปสู่เทพเจ้าหลายองค์ (Polytheism) และเทพเจ้าองค์เดียว (Monotheism) ไทเลอร์แบ่งขั้นตอนวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม ที่ทุกสังคมต้องผ่านขั้นตอนเหล่านี้ โดยจำแนกออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑) ยุคคนป่า (Savagery) ผู้คนใช้ชีวิตง่ายที่สุด มีความโหดร้าย เป็นขั้นต่ำสุด

^{๒๘} ยศ สันต์ศสมบัติ, **มนุษย์กับวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔-๓๕.

^{๒๙} อุดร วงษ์ทับทิม, “พลวัตชุมชนลุ่มน้ำโขงและสาละวิน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๘-๓๙.

๒) ยุคอนารยชน (Barbarianism) เป็นชั้นกลางที่ถือว่าเป็นพฤติกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างพฤติกรรมที่ง่ายที่สุด ไปสู่พฤติกรรมที่ยุ้งยากที่สุด

๓) ยุคอารยธรรม (Civilization) เป็นชั้นที่เจริญแล้ว

ต่อมา Lewis Henry Morgan นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้ต่อยอดทฤษฎีวิวัฒนาการของ Tyler โดยลงไปศึกษาภาคสนามในชุมชนอินเดียนเผ่าอิราควอยส์ (Iroquois) และได้เสนอแนวทางวิวัฒนาการของสังคม โดยแบ่งขั้นตอนวิวัฒนาการตาม Montesquieu ที่แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑) กลุ่มป่าเถื่อน (Savagery) แบ่งย่อยออกเป็น ๓ ระดับ ระดับล่าง กินผัก ผลไม้ ระดับกลาง กินปลา ระดับบน ใช้ธนู หน้าไม้ และลูกศรล่าสัตว์เป็นอาหาร

๒) กลุ่มล่าหึ่ง (Barbarianism) ระดับล่าง มีการปั้นภาชนะเครื่องปั้นดินเผา ระดับกลาง เลี้ยงสัตว์ ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด มีระบบชลประทานพื้นบ้าน และมีการปลูกสร้างบ้านเรือน ระดับบน มีการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ทำด้วยเหล็กและสำริด

๓) กลุ่มมีอารยธรรม (Civilization) มีการประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษรขึ้นมาใช้

Leslie A. White นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้นำในการศึกษาแนวทฤษฎีวิวัฒนาการ (Theory of Evolution) เขียนหนังสือ “The Evolution of Culture” เปิดมิติใหม่ทางการศึกษาวัฒนธรรมตามแนวทฤษฎีวิวัฒนาการ และได้รับการวิพากษ์จากนักมานุษยวิทยารุ่นต่อมาว่าเป็นวิธีวัฒนธรรมวัตถุนิยม (Cultural Materialistic) เนื่องจาก White เห็นว่า วิธีการที่วัฒนธรรมปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในพัฒนาการทางวัฒนธรรม แนวคิดของ White ตรงกันข้ามกับ Julian H. Steward ผู้เสนอทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรม White เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้ควบคุมสิ่งแวดล้อมและเสนอให้ศึกษาวัฒนธรรมในกรอบทฤษฎีวิวัฒนาการ ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อบุคลิกภาพของคนในสังคม โดยชี้ว่าสังคมประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ

๑) เทคโนโลยี เศรษฐกิจ (Techno - Economics) และกระบวนการผลิต (Production Process)

๒) โครงสร้างสังคม (Social Structure)

๓) ความคิดอุดมการณ์และวัฒนธรรม (Ideological and Culture)

White ชี้ว่า วัฒนธรรมมีวิวัฒนาการเป็นสัดส่วนกับพลังงานของมนุษย์ ที่แสดงออกมาว่ามากขึ้นเพียงใด หรือเป็นสัดส่วนกับพลังงานที่มนุษย์นำมาใช้ในการทำงาน นั้นมีประสิทธิภาพมากเพียงใด หรืออีกนัยหนึ่งพัฒนาการของวัฒนธรรม เป็นการตอบสนองโดยตรงต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทฤษฎีวิวัฒนาการของ White ระบุว่า องค์ประกอบทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และ

กระบวนการผลิต ก็คือ วิธีการที่สมาชิกของวัฒนธรรมนั้นกระทำต่อสภาพแวดล้อม มีผลต่อโครงสร้างสังคม ความคิดอุดมการณ์ และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Karl Marx ที่เสนอแนวคิดวิวัฒนาการของมนุษย์ว่า มีวิวัฒนาการทางสังคมจากยุคบุรพกาล ซึ่งเป็นสังคมของมนุษย์สมัยหิน คือ ยุคหินเก่าและหินกลางในทางโบราณคดี มาสู่ยุคทาสในยุคหินใหม่ และวิวัฒนาการมาเป็นสังคม ยุคเหล็ก ลำริด ซึ่งผู้มีอำนาจเหนือกว่าบีบบังคับผู้อย่างน้อยกว่ามาเป็นทาส กระทั่งเข้าสู่ยุคศักดินา ยุคทุนนิยม และยุคสังคมนิยมในที่สุด

ด้าน Bronislaw Malinowski นักมานุษยวิทยาชาวโปแลนด์ เชื่อว่า มนุษย์ทุกแห่งหนล้วนมีความต้องการร่วมกันในด้านสรีระและชีววิทยา และทำการตอบสนองความต้องการนั้นมนุษย์ทุกคนมีความต้องการความปลอดภัยในแง่จักรวาลแห่งกายภาพ (Physical Universe) เมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่อาจอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติบางอย่างได้ เช่น สุริยุปราคา จันทรุปราคา แผ่นดินไหว ฯลฯ มนุษย์จึงสร้างความเชื่อที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ขึ้นมาอธิบายปรากฏการณ์เหล่านั้น เพื่อสร้างความรู้สึกลปลอดภัยให้แก่ตัวเอง Malinowsky ให้เค้าโครงระดับความต้องการขั้นพื้นฐานไว้ ๓ ระดับ และทุกวัฒนธรรมล้วนตอบสนองความต้องการทั้ง ๓ ระดับดังกล่าว อันได้แก่

- ๑) วัฒนธรรมต้องตอบสนองความต้องการด้านชีววิทยา เช่น อาหาร ฯลฯ
- ๒) วัฒนธรรมต้องตอบสนองความต้องการด้านเครื่องมือ เช่น กฎหมาย การศึกษา ฯลฯ
- ๓) วัฒนธรรมต้องตอบสนองความต้องการเป็นเอกภาพ เช่น ศาสนา ฯลฯ

Malinowsky เชื่อว่า นักมานุษยวิทยาสามารถสรุปเนื้อหากำเนิดลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ วิธีการแบบหน้าที่ (Functional Approach) เน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่วัฒนธรรมมีต่อการตอบสนองความต้องการของสมาชิก ภายใต้กฎเกณฑ์ของวัฒนธรรมนั้น

Julian H. Steward นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันผู้ศึกษาในแนวนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) มีแนวคิดสอดคล้องกับความคิดของ Charles Darwin ในประเด็นผู้รู้จักการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้อยู่รอด (Survival of the Fittest) นั่นคือ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกนี้จะอยู่รอดได้ต้องเป็นผู้ที่ธรรมชาติเลือกแล้วว่าแข็งแกร่งที่สุด สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ลักษณะได้ ในสิ่งแวดล้อมที่โหดร้ายผู้ที่อ่อนแอจะตายไปในที่สุด ผู้ที่เจริญเติบโตได้ คือ ผู้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในทุกๆระดับ

Steward เสนอทฤษฎีเชิงวิวัฒนาการแบบหลายสาย (Multilinear Evolutionary Theory) ซึ่งให้นิยามนิพจน์ของสภาพแวดล้อม และฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นระบบนิเวศย่อยที่แตกต่างกันส่งผลต่อวิธีการผลิต สภาพความเป็นอยู่ และวัฒนธรรม ตลอดจนลักษณะการวิวัฒนาการในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน Steward เชื่อว่า สิ่งแวดล้อมควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์

มนุษย์ต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่หลากหลายหลากหลายเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่หลากหลาย สิ่งแวดล้อมที่อึดคักจะทำให้มนุษย์ต้องคิดหาวิธีปรับตัว เพื่อให้อยู่รอดในสภาพแวดล้อมดังกล่าว พร้อมทั้งให้ความสำคัญด้านสภาพแวดล้อมและโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการผลิตของคนในสังคม เขาศึกษาความสัมพันธ์ที่วัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งมีต่อสิ่งแวดล้อม การกระจายทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาอาศัยอยู่ หากสิ่งแวดล้อมให้ความอุดมสมบูรณ์ทางแร่ธาตุในพื้นที่ดินและทางทรัพยากร สังคมนั้นก็เป็นสังคมที่พัฒนาสูงสุด สังคมต่าง ๆ ที่มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเหมือนกันและมีเทคโนโลยีในระดับเดียวกัน อาจมีวิวัฒนาการในทางที่คล้ายกัน กระบวนการดังกล่าวของวิวัฒนาการเส้นขนาน

(Parallel Evolution) อธิบายความคล้ายคลึงกันบางอย่างในขั้นตอนวิวัฒนาการ ของสังคมต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกลกันทางภูมิศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นสองสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ สิ่งที่แยกสังคมหนึ่งออกจากอีกสังคมหนึ่ง คือวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นเครื่องผูกประสานคนไว้ในสังคมเดียวกัน เป็นสิ่งช่วยให้โครงสร้างของสังคมดำรงอยู่ เป็นการเสริมสร้างความผูกพันทางจิตใจของคนหลาย ๆ คนเข้าด้วยกัน วิธีการนิเวศวัฒนธรรมชี้ให้เห็นความสำคัญของนิเวศวิทยา และอิทธิพลของสภาพแวดล้อม รวมทั้งฐานทรัพยากร (Natural Resources - Based) ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิต เป็นทฤษฎีวิวัฒนาการแบบหลายสาย อิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันเป็นตัวกำหนดให้แต่ละพื้นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน หรือที่เรียกว่าทฤษฎีความต่างทางวัฒนธรรม (Theory of Culture Changes) ซึ่งวิถีการผลิตและวัฒนธรรมการผลิตของผู้คนในแต่ละพื้นที่ แต่ละชาติพันธุ์แตกต่างกัน และมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่และชาติพันธุ์นั้น ๆ^{๓๐}

Friedrich Ratzel แห่งมหาวิทยาลัยมิวนิค แคว้นบาวาเรีย ผู้รับอิทธิพลทฤษฎีวิวัฒนาการของ Charles Darwin และเป็นศิษย์ของ Ernst Heckle ผู้บัญญัติศัพท์คำว่า “นิเวศวิทยา” (Ecology) เน้นการพัฒนาเชิงประวัติและภูมิหลังทางวัฒนธรรมของประชากรความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในสภาพต่าง ๆ มองว่า มนุษย์มีความต้องการด้านพื้นที่ (Spatial) เพื่อการดำรงชีวิตหรือการอยู่รอด เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ย่อมมีความต้องการพื้นที่และทรัพยากรมากขึ้น อาจนำไปสู่การทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ ยึดครองอาณาเขต แย่งชิงทรัพยากรมีการเอารัดเอา

^{๓๐} อุดร วงษ์ทับทิม, “พลวัตชุมชนละว้าลุ่มน้ำโขงและสาละวิน”, หน้า ๓๙-๔๒.

เปรียบเทียบในทางเศรษฐกิจ การทหาร มีการสำรวจค้นหาทรัพยากร และแสดงอำนาจผ่านชนชั้นและชาติพันธุ์

Ratzel เป็นต้นคิดการศึกษาภูมิศาสตร์มนุษย์ เขียน Anthropo - Geographie (Human Geography) พิจารณาขอบเขตพื้นที่มนุษย์อาศัยอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ รูปแบบวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลง และถูกกำหนดโดยสภาพทางธรรมชาติ กำหนดแนวทางการศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับปัจจัยด้านกายภาพ การกระจายของประชากรการตั้งถิ่นฐาน การย้ายถิ่น การแพร่กระจายวัฒนธรรม โดยอธิบายในกรอบของสภาพแวดล้อม^{๓๑} พร้อมกันนี้ Ratzel ได้เสนอแนวคิดไว้ในบทความ กฎแห่งการเติบโตขยายตัวของรัฐ (The Laws of the Spatial Growth of States) อธิบายเหตุผลในการขยายตัวของรัฐในฐานะสิ่งมีชีวิต คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ว่า รัฐมีวิวัฒนาการไปเป็นขั้นตอน พร้อมๆ กับความเจริญทางวัฒนธรรม มีการเพิ่มประชากร การขยายอาณาเขตและแนวพรมแดน ตลอดจนการที่รัฐเล็ก ๆ ถูกผนวกรวมเข้ากับรัฐใหญ่ ในหนังสือ Geopolitics Ratzel เปรียบเทียบรัฐเหมือนสิ่งมีชีวิตที่ดำเนินไปในเชิงวิวัฒนาการ มีการเลือกสรรตามธรรมชาติ ผู้ที่เข้มแข็งและเหมาะสมเท่านั้นถึงจะอยู่รอด (Survival of the Fittest) รวมทั้งมีเรื่องของเนื้อที่ เช่น พื้นที่ อาณาบริเวณ ขอบเขตพื้นที่ และประเทศรัฐ (State) ในทัศนะของ Ratzel มิได้เป็นเพียงองค์กรในแง่กฎหมาย หากแต่ยังเป็นอำนาจที่มีการแข่งขันกัน^{๓๒}

สรุปได้ว่า โดยหลักการพื้นฐานแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม คือ การวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม และวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือนิเวศวิทยาไม่เพียงแต่จะมีความสำคัญต่อมนุษย์ในอดีตและปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังคงมีความสำคัญต่อมนุษยชาติในอนาคตอีกด้วย

๒.๒.๒ ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology)

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology)^{๓๓} พัฒนาการของแนวความคิดทางมานุษยวิทยาในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดแบบประวัติศาสตร์เฉพาะกรณีของโบแอส หรือแนวความคิดแบบหน้าที่นิยมของแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกีนั้น ส่วนหนึ่งเป็น

^{๓๑} Unwin, Tim., *The Place of Geography*, (Essex: Longman Scientific & Technical, 1994), p. 92.

^{๓๒} อุดร วงษ์ทับทิม, “พลวัตชุมชนลุ่มน้ำโขงและสาละวิน”, หน้า ๔๓.

^{๓๓} งามพิศ สัตย์สงวน, *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๑).

ผลมาจากการต่อต้านข้อสรุปของนักทฤษฎีวิวัฒนาการในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งส่งผลให้ทฤษฎีวิวัฒนาการเสื่อมความนิยมลงไปเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม หลังจากปี ค.ศ. ๑๙๔๐ เป็นต้นมา ได้มีนักมานุษยวิทยาอเมริกันกลุ่มหนึ่งหันกลับมาสนใจทฤษฎีวิวัฒนาการ และพยายามนำเอาทฤษฎีวิวัฒนาการมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

ชนัญ วงษ์วิภาค สรุปความหมายของนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า นิเวศวิทยานั้นเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต (พืชและสัตว์) กับสภาพแวดล้อม ส่วนทางด้านมานุษยวิทยาจะมุ่งเน้นความสำคัญกับมนุษย์เป็นหลัก โดยพยายามค้นคว้าเข้าใจพฤติกรรมทั้งหลายของมนุษย์ในความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมอย่างไร พฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมทางวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ทางสภาพแวดล้อม มนุษย์อยู่รอดในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้เพราะอาศัยวัฒนธรรมเป็นเสมือนอุปกรณ์ในการปรับตัว โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ คือ เทคโนโลยี ภาษารูปแบบ การจัดระเบียบกลุ่มและอุดมการณ์ เรียนรู้สะสมอบรมบ่มนิสัยหรือสืบทอดกันมา จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานโดยใช้วัฒนธรรมดัดแปลงสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตน นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเน้นประเด็นที่มนุษย์จัดการควบคุมและดัดแปลงระบบนิเวศ^{๓๔}

ยศ สันตสมบัติ สรุปความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมมีลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ ๖ ประการด้วยกัน คือ ประการแรก วัฒนธรรมเป็นระบบความคิดและค่านิยมที่สมาชิกมีส่วนร่วมกัน ประการที่สอง วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ ประการที่สาม วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ ประการที่สี่ วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา ประการที่ห้า วัฒนธรรมคือกระบวนการในการกำหนดนิยามความหมายของชีวิตและสิ่งที่อยู่ร่วมตัวมนุษย์ และประการที่หก วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา^{๓๕}

มนัส สุวรรณ กล่าวถึงนิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจไว้ว่า แนวความคิดเชิงนิเวศวิทยาโดยพื้นฐานทั่ว ๆ ไป สามารถนำไปประยุกต์ในทุกสถานการณ์ ซึ่งคาดว่าจะการพัฒนาเศรษฐกิจจะมีขึ้น ก่อนที่จะมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาเขตการและเทคโนโลยีมนุษย์สมัยก่อนมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในลักษณะของการปรับเปลี่ยน (Modification) ด้วยวิธีง่าย ๆ จากพฤติกรรมที่ถูกควบคุมโดยธรรมชาติได้พัฒนามาเป็นการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ เมื่อวิทยาการและเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปพร้อมกับจำนวนของประชากรที่เพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้พัฒนาไปเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่พยายามเอาชนะธรรมชาติ มนุษย์ในปัจจุบันกำลังอาศัยประโยชน์ของ

^{๓๔} ชนัญ วงษ์วิภาค, **นิเวศวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒), หน้า ๑๐.

^{๓๕} ยศ สันตสมบัติ, **มนุษย์กับวัฒนธรรม**, หน้า ๕๗.

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจพยายามกอบโกยทุกอย่างจากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นจากผลของการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว ความพยายามที่จะเอาชนะธรรมชาติดังกล่าวสามารถกระทำได้ในขอบเขตจำกัด ทั้งนี้เพราะธรรมชาติมีขีดจำกัดความสามารถ (Carrying capacity) อยู่เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น เพื่อให้การพัฒนา ยังคงมีประสิทธิภาพในเชิงการผลิต และธรรมชาติยังคงสภาพที่มั่นคง ความเข้าใจในหลักเชิงนิเวศวิทยาจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจ^{๓๖}

ศรันย์ สมันตรัฐ ได้กล่าวสรุปไว้ในวิจัยว่า ในระบบนิเวศเป็นน้ำกร่อยนั้นทรัพยากรและจังหวะเวลาการเพาะตามระบบนั้นทั้งสี่ประเภทเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนทั้งในด้านเกษตรกรรมการผลิตน้ำตาลจากมะพร้าวและการประมงพื้นบ้าน และได้แสดงออกผ่านสถาปัตยกรรมพื้นบ้านที่มีลักษณะเฉพาะที่เรียกว่า กระตัง โดยปรากฏภูมิปัญญา ที่อำนวยความสะดวกให้ชนชายขอบชายน้ำแห่งนี้มีอำนาจที่จะครอบงำอัตลักษณ์ ผ่านการสร้างสรรค์การอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีจนมีความเฉพาะพอที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมได้^{๓๗}

สรุปได้ว่า การศึกษาโดยอ้างอิงระบบนิเวศนี้มีช่องว่างทางวิทยาการสถาปัตยกรรมศาสตร์ และชุมชนจึงทำให้องค์ความรู้ท้องถิ่นที่เรามีอยู่ไม่ทำให้เห็นภาพใหญ่ได้ครบสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ศาสตร์นี้ในประเทศไทยไม่สามารถสนองระบบสังคมส่วนรวมได้ จึงสมควรขยายผลการศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป ทั้งในแง่พื้นที่ คือ ระบบนิเวศน้ำกร่อยอื่น ๆ ที่น่าจะมีความแตกต่างและสอดคล้องของรูปแบบสถาปัตยกรรมอันเนื่องจากสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมตลอดจนในระบบนิเวศอื่น และสาขาวิชาอื่น

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายวัฒนธรรม

๒.๓.๑ ความหมายของวัฒนธรรม

มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิต วัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนในสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงมีผู้ให้ความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้หลากหลาย ดังนี้

^{๓๖} มนัส สุวรรณ, *นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๙.

^{๓๗} ศรันย์ สมันตรัฐ, “นิเวศวิทยาการวิจัยบูรณาการนิเวศวัฒนธรรมภูมิปัญญาชุมชนสถาปัตยกรรม กำหนดเขตน้ำกร่อยปากน้ำแม่กลองฝั่งขวา”, *เอกสารประกอบการสอนวิชาภูมิปัญญาเทคโนโลยีชาวบ้าน*, (สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๗).

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน^{๓๘}

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน^{๓๙}

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้หลายนัย^{๔๐} ดังนี้ “วัฒนธรรม” หมายถึง ผลรวมของการสั่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญา ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ

“วัฒนธรรม” หมายถึง การสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อกันมาและเป็นอยู่อย่างที่เป็นในปัจจุบัน

“วัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป ตลอดจนเป็นเครื่องวัดระดับความเจริญงอกงามของสังคมนั้น ๆ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกันวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรม มีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ โครงสร้างทางสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผน และทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น

จากความหมายของวัฒนธรรมที่แสดงไว้ข้างต้นนั้น ล้วนแต่มีความหมายและมีคุณค่าทั้งสิ้น และยังมีารชี้ให้เห็นในแง่มุมที่ต่างกันของวัฒนธรรม ฉะนั้นในการดำเนินงานวัฒนธรรมจึงเป็น

^{๓๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๕).

^{๓๙} พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติพุทธศักราช ๒๔๘๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๖.

^{๔๐} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๔: ๑-๒.

การดำเนินงานเพื่อให้บังเกิดผลต่อชีวิตของคนในชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุลและยั่งยืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสภาพแวดล้อม และธรรมชาติคนไทยทุกคนจึงควรตระหนักในความจำเป็นที่ต้องใช้วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการพัฒนาร่วมทั้งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรม และศึกษาหาความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ช่างซึ่งและภาคภูมิใจในภูมิปัญญา ค่านิยม แบบแผนอันดีงามแห่งวิถีชีวิตแบบไทยตลอดจนช่วยกันเผยแพร่วัฒนธรรมและร่วมแรงร่วมใจกันที่จะธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทยไว้สืบต่อไป

๒.๓.๒ เครือข่ายวัฒนธรรม

๑) สภาวัฒนธรรม

สภาวัฒนธรรม คือ ที่ประชุมของสัตบุรุษ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม

สภาวัฒนธรรม คือ องค์กรผลักดันให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

สภาวัฒนธรรม คือ องค์กรเอกชนที่เกิดจากการรวมตัวกันตามความสมัครใจของประชาชนทุกหมู่เหล่า

สภาวัฒนธรรม คือ เวทีที่เป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานร่วมพลังปฏิบัติกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน

สภาวัฒนธรรม คือ องค์กรภาคเอกชนที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ส่งเสริมสนับสนุน ให้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ประชาชนผู้ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่น^{๔๑}

๑.๑) องค์ประกอบ สภาวัฒนธรรม ประกอบด้วย ประชาชนจากทุกหมู่เหล่า จากทุกภาคส่วนจัดระเบียบเป็นกลุ่ม ๆ เรียกว่า ภาคีต่าง ๆ ได้แก่

(๑) ภาคีธุรกิจ

(๒) ภาคีราชการ

(๓) ภาคีวิชาการ

(๔) ภาคีเอกชน

(๕) ภาคีประชาชน

^{๔๑} สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, แผนแม่บท ปรัชญาวัฒนธรรมไทย พ.ศ. ๒๕๓๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๔๒.

(๖) ภาคี่อื่น ๆ

ภาคี่เหล่านี้รวมตัวกันเป็นระบบเครือญาติ เครือข่ายทางวัฒนธรรม และคัดเลือกผู้แทนเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารดำเนินงานวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น

๑.๒) ประเภทสภาวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรมมีหลายประเภท แบ่งเป็นระดับต่าง ๆ ได้แก่

- (๑) สภาวัฒนธรรมจังหวัด
- (๒) สภาวัฒนธรรมอำเภอ
- (๓) สภาวัฒนธรรมตำบล
- (๔) สภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร
- (๕) สภาวัฒนธรรมเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร
- (๖) สภาวัฒนธรรมแขวง
- (๗) สภาวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ
- (๘) สภาวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น สภาวัฒนธรรมชนเผ่า ฯลฯ

๑.๓) บทบาทหน้าที่ การกิจสภาวัฒนธรรม

(๑) จัดกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้สภาวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลาง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และแนวความคิดการดำเนินงานวัฒนธรรม

(๒) สนับสนุน ส่งเสริม การดำเนินงานวัฒนธรรมในท้องถิ่น

(๓) ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยปฏิบัติเชื่อมโยงกันเป็นระบบเครือข่าย

(๔) ระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วน สนับสนุนงานวัฒนธรรม

(๕) ทำกิจกรรมเฝ้าระวัง เผยแพร่ อนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริม พัฒนางานวัฒนธรรม ในแต่ละท้องถิ่น ตามความเหมาะสม

๑.๔) ปรัชญาแนวความคิดการจัดตั้งสภาวัฒนธรรม

แนวความคิดการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมเกิดจากปรัชญาที่ว่าวัฒนธรรมเป็นของประชาชน

การดำเนินงานวัฒนธรรมจะบรรลุผลได้ดียิ่งต้องให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานวัฒนธรรม

การพัฒนาจะให้สมดุลยั่งยืนต้องสนองความต้องการของท้องถิ่นอย่างเข้าใจและเข้าถึง ด้วยการพัฒนาที่ให้ประชาชนแต่ละท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบ สภาวัฒนธรรมเป็นแหล่งรวมของปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ที่หลากหลายการให้

ประชาชนแต่ละท้องถิ่นเข้ามา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา เพื่อประชาชนและโดยประชาชนในท้องถิ่นของตน หรือให้เกิดความรับผิดชอบ คิดเองทำเอง ภาครัฐเป็นเพียงผู้ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาจะขับเคลื่อนไปอย่างถูกทิศทาง แก้ปัญหาตรงเป้าหมายได้มากขึ้น ดังนั้น สภาวัฒนธรรมจึงเป็นชุมพลแห่งการพัฒนาที่สำคัญยิ่ง^{๔๒}

๒) ศูนย์วัฒนธรรม

ศูนย์วัฒนธรรม คือ หน่วยงานเครือข่ายที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติดำเนินการให้จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานวัฒนธรรมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมนี้จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์วัฒนธรรมเนื่องจากในขณะนั้นสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการต่อมาได้มีการโอนอำนาจหน้าที่มากระทรวงวัฒนธรรม และในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกำลังดำเนินการปรับปรุงระเบียบ โครงสร้าง กำหนดระบบงานและภารกิจของศูนย์วัฒนธรรมใหม่ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒.๑) ประเภทของศูนย์วัฒนธรรม แบ่งประเภทของศูนย์วัฒนธรรม ดังนี้

- (๑) ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด
- (๒) ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ
- (๓) ศูนย์วัฒนธรรมในสถานศึกษา
- (๔) ศูนย์วัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร

๒.๒) หน้าที่ของศูนย์วัฒนธรรม

- (๑) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม
- (๒) อนุรักษ์ ส่งเสริม พัฒนา และเผยแพร่วัฒนธรรม
- (๓) ฝึกอบรมและสนับสนุนการฝึกอบรมวิทยากรและบุคลากรทางวัฒนธรรม
- (๔) จัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและหรือจัดดำเนินการหอวัฒนธรรม
- (๕) ประสานงานและสนับสนุนการดำเนินงานวัฒนธรรมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในท้องถิ่นทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

- (๖) หน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม

แห่งชาติ^{๔๓}

^{๔๒} สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, แผนแม่บท ปรัชญาวัฒนธรรมไทย พ.ศ. ๒๕๓๗, หน้า ๔๕.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

๓) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือจะเรียกตามความเข้าใจง่าย ๆ ทั่ว ๆ ไปอาจเรียกว่า

รัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะมีบทบาทอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติไว้แล้วยังมีการกำหนดหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องงานวัฒนธรรมไว้เป็นการเฉพาะดังนี้ คือ

บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิ อนุรักษหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษา อบรม และการฝึกอบรมตามความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นนั้นและเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ

การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย ให้ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น (พระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา ๑๖ (๑๑) (๑๘))

องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๒๕๔๐ มาตรา ๔๕(๗ ทวิ))

เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (พระราชบัญญัติ เทศบาล ๒๕๔๖ มาตรา ๕๐ (๘))

องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ๒๕๓๗ มาตรา ๖๖) องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ๒๕๓๗ มาตรา ๖๗ (๕))

จะเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐบาลท้องถิ่นเป็นหน่วยงานราชการที่เข้าถึงประชาชนในแต่ละท้องถิ่นได้มากที่สุด ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นหน่วยงานสำคัญที่เป็นภาคีเครือข่ายดำเนินงานวัฒนธรรมที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมให้เกิดมรรคผลส่งผลกระทบต่อประชาชนได้อย่างกว้างขวาง^{๔๔}

๔) สมาคม/มูลนิธิ

สมาคม คือ การก่อตั้งองค์กรสมาคมเพื่อกระทำการใด ๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกัน และมีใช้เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๗๘

๕) มูลนิธิ

มูลนิธิ ได้แก่ ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์ เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือ เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์ มาแบ่งปันกัน และได้จดทะเบียนตามบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๑๐

สมาคม มูลนิธิ ที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๘๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๖ และจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่อง ควบคุมสมาคมและองค์การต่าง ๆ ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๘๖ โดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ประธานกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

๖) ภาคีเครือข่ายอื่น ๆ

ภาคีเครือข่าย ดำเนินงานวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากภาคีเครือข่ายหลัก ๆ คือ สภาวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สมาคม มูลนิธิ แล้วยังมีเครือข่ายอื่นอีก ได้แก่

๖.๑) ชุมชนนาร่องในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ชุมชนเหล่านี้เป็นเครือข่ายเฉพาะกิจตามรายโครงการคือ โครงการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีชีวิต โดยมีการเสนอเข้ามาพิจารณาคัดเลือกคล้าย ๆ กับชุมชนนาร่อง วัฒนธรรมไทยสู่ภัยเศรษฐกิจ ชุมชนเหล่านี้ สวช. ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นครูซึ่งกันและกัน ได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์การพัฒนาชุมชน สังคม ท้องถิ่นของงาน

^{๔๔} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, แผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคลกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๒๕๕๐).

๖.๒) ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน กระทรวงวัฒนธรรม มีนโยบายส่งเสริมให้ดำเนินการและให้ปรับชื่อใหม่เป็นโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนขึ้นเพื่อเป็นแหล่งรวมด้านวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

สรุปได้ว่า เครือข่ายวัฒนธรรม ประกอบด้วย สภาวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สมาคม/มูลนิธิ มูลนิธิ และภาคีเครือข่ายอื่น ๆ การพัฒนาต้องสนองความต้องการของท้องถิ่นอย่างเข้าใจและเข้าถึงด้วยการพัฒนาที่ให้ประชาชนแต่ละท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เพื่อประชาชนและโดยประชาชนในท้องถิ่นของตน หรือให้เกิดความรับผิดชอบ คิดเองทำเอง ภาครัฐเป็นเพียงผู้ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาจะขับเคลื่อนไปอย่างถูกต้องทิศทาง แก้ปัญหาตรงเป้าหมายได้มากขึ้น ดังนั้น สภาวัฒนธรรมจึงเป็นชุมพลแห่งการพัฒนาที่สำคัญยิ่ง

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์

คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” (ethnic groups) เริ่มเป็นศัพท์วิชาการที่ปรากฏในงานทางมานุษยวิทยา วทิตยาราวกลางทศวรรษ ๑๙๕๐ ที่ใช้จำแนกความแตกต่างของกลุ่มคนโดยอาศัยมาตรการทางวัฒนธรรมเป็นหลัก เพราะใช้ได้แบบเป็นกลางครอบคลุมหมด ไม่มีการแยกแยะว่ากลุ่มใดมีวัฒนธรรมสูงหรือเจริญกว่ากลุ่มอื่น”^{๔๕} กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อย (subculture) ร่วมกัน คือมีค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนาระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ร่วมกันที่แตกต่าง ไปจากวัฒนธรรมใหญ่และมักเชื่อมโยงกับการอพยพมาจากประเทศอื่น เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพมาอยู่อาศัยในสังคมใหม่มักมีความสำนึกในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identity) สูง มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอพยพเข้ามาในสังคมใหม่เป็นจำนวนมากและกลุ่มคนเหล่านั้นมักจะถูกเลือกปฏิบัติและได้รับการปฏิบัติอย่างอคติ แต่เมื่อเวลาผ่านไปนาน ๆ ลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ อาจยอมรับวัฒนธรรมใหญ่และพยายามหาทางเคลื่อนที่ทางชนชั้นให้สูงขึ้น จนในที่สุดอาจจะทิ้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนอย่างสิ้นเชิงก็เป็นได้^{๔๖}

ชาติพันธุ์ หมายถึง การสืบทอดทางสายโลหิต เชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ของกลุ่มชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยทั่วไปใช้คำว่า เผ่า เพื่อ

^{๔๕} ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

^{๔๖} งามพิศ สัตย์สงวน, วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย : การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๔-๓๕.

แยกกลุ่มชนที่แตกต่างอย่างชัดเจนออกจากกัน^{๔๗}

นอกจากคำว่าเชื้อชาติ (races) และกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic groups) แล้ว ยังมีคำอีกคำหนึ่งคือชาติ หรือประชาชาติ (nation) ซึ่งเป็นคำที่อยู่ในตระกูลความคิดเดียวกัน และมีลักษณะคล้ายคลึงต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นแนวคิด 3 แนวที่มีศูนย์กลางลักษณะร่วมกันที่สำคัญก็คือความคิดเกี่ยวกับการมีการสืบเชื้อสาย (descent) และบรรพบุรุษ (ancestry) ร่วมกันในทั้งสามคำเราพบความหมายร่วมกันเกี่ยวกับความคิดทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ตำนานปรัมปราเกี่ยวกับอดีต ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีของกลุ่มชน และความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ใช้กำหนดกลุ่มซึ่งอาจเป็น ภาษา เครื่องแต่งกาย และจารีตประเพณี ดังนั้นโดยนัยดังกล่าว กลุ่มชนจึงถือได้ว่าเป็น ประชาคมการสืบเชื้อสายและวัฒนธรรม (descent and culture communities)^{๔๘}

ศรีศักร วัลลิโภดม^{๔๙} กล่าวถึงการที่ผู้คนที่มีเผ่าพันธุ์แตกต่างกัน ล้วน มีการสังสรรค์ระหว่างกัน โดยเริ่มจากการสังสรรค์ทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานที่สำคัญ และเป็นสิ่งที่ นำไปสู่การสังสรรค์และความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในที่สุดก็เกิดการผสมผสานระหว่าง เผ่าพันธุ์กันขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่า แทบจะไม่มีกลุ่มชนใดหรือเผ่าพันธุ์ใดที่ไม่ผสมผสานกับเผ่าพันธุ์อื่นเลย แต่ตรงข้ามกลับเกิดเป็นกลุ่มที่เป็นชาติพันธุ์ (ethnic group) ขึ้นมามากมาย ส่วนใหญ่จะเป็น กลุ่มที่เกิดขึ้นจากการตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งมาช้านานหลายชั่วคน

๒.๕ กลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทของจังหวัดเพชรบูรณ์

๒.๕.๑ ข้อมูลจังหวัดเพชรบูรณ์

เพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ในทางภูมิศาสตร์และอุทุนิยมวิทยาจัดอยู่ในภาคเหนือตอนล่าง มีพื้นที่ประมาณ ๑๒,๖๖๘ ตารางกิโลเมตร ซึ่งใหญ่เป็น

^{๔๗} กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมพัฒนาสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติ, (๒๕๔๖), หน้า ๔.

^{๔๘} สุเทพ สุนทรเกสัช, แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ สังคมและสวัสดิการ, และองค์กรทุนสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติ, (๒๕๔๖), หน้า ๔.

^{๔๘} สุเทพ สุนทรเกสัช, แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติและการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๔๙} ศรีศักร วัลลิโภดม, พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: อัมรินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑-๑๒.

อันดับ ๙ ของประเทศ มีประชากร ๙๙๔,๓๙๗ คน^{๕๐} แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๑ อำเภอ และมีเขตเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์เป็นศูนย์กลางของจังหวัด เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ และมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก

๑) ศัพทมูลวิทยา

ชื่อของจังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อสมัยก่อนน่าจะชื่อว่าเมือง "เพชบุระ" ตามที่ปรากฏในจารึกลานทองคำ ที่พบจากเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ วัดมหาธาตุ ซึ่งหมายถึงเมืองแห่งพืชพันธุ์ธัญญาหาร แต่ในระยะหลังต่อมาได้เพี้ยนหรือเปลี่ยนเป็นชื่อ "เพ็ชรบูรณ์"^{๕๑} และเปลี่ยนเป็น "เพชรบูรณ์" กลายความหมายเป็นเมืองที่อุดมด้วยเพชร และได้นำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัด

๒) ประวัติศาสตร์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการรวบรวมหัวเมืองตามชายแดนที่สำคัญตั้งเป็นเขตการปกครองใหม่ ขึ้นเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล ในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ มณฑลเพชรบูรณ์ได้ตั้งขึ้นเป็นอิสระ เนื่องจากท้องที่มีภูเขาล้อมรอบ มีการเชื่อมต่อคมนาคมกับมณฑลอื่นไม่สะดวก ลำบากแก่การติดต่อราชการ และโอนเมืองหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า อำเภอวังสะพุง มาขึ้นกับมณฑลเพชรบูรณ์ ยุบเมืองวิเชียรบุรีเป็นอำเภอ โอนอำเภอบัวชุม (ปัจจุบันเป็นตำบล) อำเภอชัยบาดาลขึ้นกับเมืองเพชรบูรณ์ มณฑลเพชรบูรณ์จึงมีสองเมือง คือ หล่มสัก กับ เพชรบูรณ์^{๕๒}

พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้ยุบมณฑลเพชรบูรณ์ และได้ตั้งเป็นมณฑลอีกในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ และได้ยุบอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จังหวัดเพชรบูรณ์ในขณะนั้นมี ๔ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอวัดป่า

^{๕๐} กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย, "ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗", [ออนไลน์], จาก: http://stat.bora.dopa.go.th/stat/pk/pk_57.pdf 2558. [๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๐].

^{๕๑} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔ ตอนที่ ๐ก, วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๔๖๐.

^{๕๒} คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบูรณ์*, (กรุงเทพมหานคร: cursaladpruaw, ๒๕๔๓).

(ปัจจุบันคือตำบลในอำเภอหล่มสัก) อำเภอวิเชียรบุรี และกิ่งอำเภอชนแดน^{๕๓} จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ยกเลิกมณฑลต่าง ๆ ทั่วประเทศ

๓) ภูมิศาสตร์ที่ตั้ง

จังหวัดเพชรบูรณ์มีตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย โดยเกณฑ์การแบ่งภาคของราชบัณฑิตยสถาน ได้กำหนดให้เพชรบูรณ์เป็นจังหวัดในภาคกลาง จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่มีแนวเขตติดต่อระหว่างภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประมาณเส้นรุ้งที่ ๑๖ องศาเหนือ กับเส้นแวง ๑๐๑ องศาตะวันออก ส่วนที่กว้างที่สุดวัดจากทิศตะวันออกถึงทิศตะวันตกยาว ๕๕ กิโลเมตร ส่วนที่ยาวที่สุดวัดจากทิศเหนือถึงทิศใต้ยาว ๒๙๖ กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ๓๔๖ กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๑

๔) อาณาเขต

ทิศเหนือ	มีอาณาเขตติดกับอำเภอด่านซ้าย อำเภอภูหลวง และอำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย
ทิศตะวันออก	มีอาณาเขตติดกับอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น, อำเภอกอนสาร อำเภอนองบัวแดง และอำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ
ทิศใต้	มีอาณาเขตติดกับอำเภอโคกเจริญ อำเภอชัยบาดาล และอำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี
ทิศตะวันตก	มีอาณาเขตติดกับอำเภอนครไทย อำเภอวังทอง และอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, อำเภอวังทรายพูน อำเภอทับคล้อ และอำเภอดงเจริญ จังหวัดพิจิตร, อำเภอหนองบัว และอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์

เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ตำบลในเมืองจำนวนเนื้อที่ ๘.๖ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต

ทิศเหนือ	จรดทางไปหนองนารี และหมู่ที่ ๑๐ ตำบลสะเดียง
ทิศใต้	จรดหมู่ที่ ๙ หมู่ที่ ๒ และหมู่ที่ ๑๓ ตำบลสะเดียง
ทิศตะวันออก	จรดแม่น้ำป่าสัก

^{๕๓} คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: cursaladpru, ๒๕๔๓).

ทิศตะวันตก จรดทางไปบ้านสะเดียง หมู่ที่ ๖ ตำบลสะเดียง

มี ๒๑๔ หมู่บ้าน และแบ่งออกเป็นเขตชุมชนย่อย ๆ ๑๗ ชุมชนแต่ละชุมชนจะมีการคัดเลือกบุคคลให้ทางเทศบาลแต่งตั้งเป็นประธานชุมชนและคณะกรรมการดำเนินงานทำหน้าที่ประสานงานกับเทศบาล เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของเทศบาลตามแนวทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย สำหรับเขตชุมชนทั้ง ๑๗ เขตมีดังนี้ คือ ชุมชนนาวิพัฒนา ชุมชนคลองสานพัฒนา ชุมชนสะเดียงพัฒนา ชุมชนช้างเผือกพัฒนา ชุมชนพัฒนาสามัคคี ชุมชนสมาคมพัฒนา ชุมชนเพชรนิกรบำรุง ชุมชนในเมืองพัฒนา ชุมชนเก้าดาวพัฒนา ชุมชนโพธิ์จันทร์พัฒนา ชุมชนตลาดพัฒนา ชุมชนต้นเบนพัฒนา ชุมชนภูเขาหินพัฒนา ชุมชนคลองศาลา ชุมชนไทรงามพัฒนา ชุมชนเพชรพัฒนา และชุมชนเกาะเพชรพัฒนา

ทั้ง ๑๗ เขตชุมชนมีบทบาทสำคัญในการให้ความร่วมมือกับเทศบาลด้านการพัฒนาชุมชนในเขตเมืองและต่างก็มีประวัติความเป็นมาและลักษณะวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ในปี ๒๕๔๘ ทางเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์โดยการดำริของดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์ อดีตนายกเทศมนตรีเมืองเพชรบูรณ์ ได้มีนโยบายในการพัฒนาชุมชนเมือง โดยใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ จึงมีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ขึ้น และให้ทุนสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรม และได้แบ่งเขตชุมชนเมืองทั้ง ๑๗ ชุมชน และมีประชาชนในเขตชุมชนทั้ง ๑๗ เขต รวมตัวกันจัดตั้งประธานและคณะกรรมการ สมาชิก ยกร่างธรรมนูญของสภาขึ้นและดำเนินการบริหารงานเป็น ๑๐ เครือข่ายวัฒนธรรม^{๔๔} ดังนี้

- (๑) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดทุ่งเสถียร (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๒, ๓)
- (๒) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดช้างเผือก (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๑, ๔)
- (๓) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดมหาธาตุ (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๕, ๖, ๗)
- (๔) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดโพธิ์เย็น (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๘, ๙)
- (๕) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดไตรภูมิ (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๘, ๙)
- (๖) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดประตูดาว (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๘, ๙)
- (๗) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดโบสถ์ชนะมาร (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๘, ๙)

^{๔๔} คมคาย หมื่นสาย, “การศึกษาสภาพปัญหาการบริการจัดการองค์การอิสระ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์”, เพชรบูรณ์: สภาวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์, จุลทรรศน์พยานานท์, (๒๕๓๕), ประวัติการสร้างอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๕๐).

- (๘) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดภูเขาหิน (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๑๐, ๑๑, ๑๓, ๑๔)
 (๙) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดพระแก้ว (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๑๒, ๑๕, ๑๖, ๑๗)
 (๑๐) กลุ่มเครือข่ายวัฒนธรรมวัดเพชราราม (ประกอบด้วยชุมชน ที่ ๑๖, ๑๕, ๑๒,

๑๗)^{๕๕}

๕) ภูมิประเทศ

จังหวัดเพชรบูรณ์มีพื้นที่ประมาณ ๑๒,๖๖๘.๔๑๖ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๗,๙๑๗,๗๖๐ ไร่ สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๑๔ เมตร มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ ๙ ของประเทศ ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดเพชรบูรณ์นั้นเป็นพื้นที่ราบลุ่มแบบท้องกระทะ ประกอบด้วยเนินเขา ป่า และที่ราบเป็นตอน ๆ สลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปใต้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูง ตอนกลางเป็นพื้นที่ราบและมีเทือกเขาขนาบกันไปทั้งสองข้างมีลักษณะเป็นรูปเกือกม้า มีแม่น้ำป่าสัก เป็นแม่น้ำสายสำคัญโดยไหลจากจังหวัดเลย เพชรบูรณ์ ผ่านไปสู่จังหวัดในภาคกลาง แล้วลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ตามลำดับ จึงส่งผลให้พื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ดินมีสภาพอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทำการเกษตร

๖) ภูมิอากาศ

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศล้อมรอบด้วยภูเขา ทำให้สภาพภูมิอากาศแตกต่างกันมาก ในแต่ละฤดูกาล คือ อากาศจะร้อนมากในฤดูร้อน และหนาวจัดในฤดูหนาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่อำเภอน้ำหนาว อำเภอเขาค้อ และอำเภอหล่มเก่า ส่วนพื้นที่บนภูเขาจะมีอากาศเย็นตลอดทั้งปี ในฤดูฝนมีฝนตกชุก และมีน้ำป่าไหลหลากมาท่วมในที่ราบ โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนใต้ของจังหวัด ในฤดูแล้งน้ำจะขาดแคลนไม่เพียงพอกับการเกษตรกรรม ในฤดูร้อนและฤดูฝน จะมีอุณหภูมิ ๒๐-๒๔ องศา

จังหวัดเพชรบูรณ์แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๑ อำเภอ ๑๑๗ ตำบล ๑,๔๓๐ หมู่บ้าน ซึ่งอำเภอทั้ง ๑๑ อำเภอมี ดังนี้ ๑) อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ๒) อำเภอชนแดน ๓) อำเภอหล่มสัก ๔) อำเภอหล่มเก่า ๕) อำเภอวิเชียรบุรี ๖) อำเภอศรีเทพ ๗) อำเภอหนองไผ่ ๘) อำเภอบึงสามพัน ๙) อำเภอน้ำหนาว ๑๐) อำเภอวังโป่ง ๑๑) อำเภอเขาค้อ

จังหวัดเพชรบูรณ์มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวม ๑๒๘ แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง, เทศบาลเมือง ๓ แห่ง, เทศบาลตำบล ๒๒ แห่ง และองค์การบริหารส่วน

^{๕๕} คมคาย หมื่นสาย, “การศึกษาสภาพปัญหาการบริการจัดการองค์กรอิสระ กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์”, หน้า ๒๖.

ตำบล ๑๐๒ แห่ง เทศบาลเมือง ได้แก่ เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ เทศบาลเมืองหล่มสัก และเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี

๗) เศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดเพชรบูรณ์ในปี ๒๕๓๙ พบว่า ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว ๒๘,๙๘๒ บาทต่อปี เป็นอันดับ ๕๖ ของประเทศ โดยทั้งจังหวัดมีผลิตภัณฑ์มวลรวม ๒๖,๕๗๖.๗๒๙ ล้านบาท รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาการเกษตรมากที่สุดถึงร้อยละ ๓๓.๓๐ คิดเป็นมูลค่า ๘,๘๔๙.๐๖๔ ล้านบาท รองลงมา เป็นสาขาค้าส่ง และค้าปลีกร้อยละ ๒๐.๖๔ คิดเป็นมูลค่า ๕,๔๘๖.๑๕๑ ล้านบาท และสาขาบริการร้อยละ ๑๒.๕๒ คิดเป็นมูลค่า ๓,๓๒๗.๑๒๖ ล้านบาท อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจร้อยละ ๘.๐๓

๘) การเกษตรและอุตสาหกรรม

ภาวะเศรษฐกิจจังหวัด ภาวะการค้าของจังหวัดโดยทั่วไป เศรษฐกิจของจังหวัดเพชรบูรณ์ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ปรับตัวดีขึ้นจากภาคการเกษตร โดยผลผลิตที่สำคัญเพิ่มขึ้น ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียวฝัมนัน และข้าวฟ่าง เนื่องจากราคาปีก่อนจูงใจให้ขยายพื้นที่ปลูก ประกอบกับสภาพอากาศเอื้ออำนวย มีปริมาณฝนตกอย่างต่อเนื่อง ส่วนการอุตสาหกรรมขยายตัวตามการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเกษตร เช่น โรงสีข้าว โซโลบเมล็ดพืช ซึ่งเป็นโรงงานขนาดกลางใช้เงินทุนตั้งแต่ ๑๐ ล้านบาทขึ้นไป จังหวัดเพชรบูรณ์มีผลไม้ที่ขึ้นชื่อ คือ มะขามหวาน ซึ่งนิยมเป็นของฝาก

๙) การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว อยู่ในเกณฑ์ดี โดยจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นมากในช่วงฤดูการท่องเที่ยวของจังหวัด เนื่องจากภาครัฐบาลและเอกชน ได้จัดรายการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ให้เดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทำให้เกิดการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้นเป็นอย่างมาก^{๔๖}

จากการศึกษา บริษัทในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้มีการจัดการของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถสรุปการศึกษาได้ ดังนี้

^{๔๖} ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง, กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย, “ข้อมูลการปกครอง”, [ออนไลน์], จาก: <http://www.dopa.go.th/padmich/jungwad76/jungwad76.htm> [ม.ป.ป.]. [๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐].

๙.๑) ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดเพชรบูรณ์ภาษาที่หลากหลายเป็นของชุมชนที่อยู่ร่วมกันและยอมรับในวัฒนธรรมของชุมชนในเรื่องของภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีความเป็นอยู่การประกอบอาชีพ ทำให้เกิดอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนในอำเภอต่าง ๆ ของกลุ่มภาษา สิ่งต่าง ๆ ที่หลากหลายนี้เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นและถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมสามารถสรุปได้ดังนี้

(๑) กลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ เพราะเพชรบูรณ์เป็นเมือง ที่มีประชากรมาจากหลายท้องที่อพยพเข้ามา จึงใช้ภาษาถิ่นไทยกลางในการสื่อสาร แต่การใช้ภาษาจะมีศัพท์ภาษาเดิมผสมผสานกันบ้าง

(๒) กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน เป็นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปเช่นเดียวกับกลุ่มภาษาไทยกลางเป็นภาษาลาวในสาขาเวียงจันทน์^{๕๗} ส่วนใหญ่ผู้คนจะอพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ นครราชสีมา ร้อยเอ็ด มหาสารคาม เป็นต้น

(๓) กลุ่มภาษาไทยหล่ม เป็นภาษาถิ่นที่ใช้กันทั่วไปในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอน้ำหนาว เป็นภาษาไทยถิ่นในสาขาลองพระบาง ภาษาไทหล่มมีการใช้ศัพท์คล้ายกับภาษาไทยอีสาน แต่แตกต่างกันที่ สำเนียง ภาษาไทหล่มจะมีสำเนียงคล้ายกับภาษาลาวที่ใช้พูดในเมืองหลวงพระบาง

(๔) กลุ่มภาษาลาว เป็นภาษาที่ใช้กันในกลุ่มลาวพวน ลาวแง้ว ลาวครั่ง ที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยมากอาศัยกระจ่ายกันอยู่ในบริเวณเขตอำเภอนองไผ่ อำเภอ빙สามพัน อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอศรีเทพ อำเภอชนแดน อำเภอวังโป่ง

(๕) กลุ่มภาษาจีน เป็นภาษาที่ใช้ในชุมชนชาวจีนที่ประกอบการค้าตามย่านการค้าที่สำคัญของจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋วและไหหลำ เป็นภาษาหนึ่งในตระกูลภาษาจีนหมั่น-หนาน จัดเป็นหนึ่งในตระกูลภาษาของฮกเกี้ยน

(๖) ภาษากลุ่มชาวนบ หรือญฮฺกูร (NyahKur) หรือ เนียะกุล (Nia Kuoll) ชาวนบเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมของเพชรบูรณ์ สืบเชื้อสายมาจากละว้า มีภาษาพูดเป็นของตนเอง จัดอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร เป็นภาษาย่อยของมอญโบราณ ที่พูดอยู่ในสมัยอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย

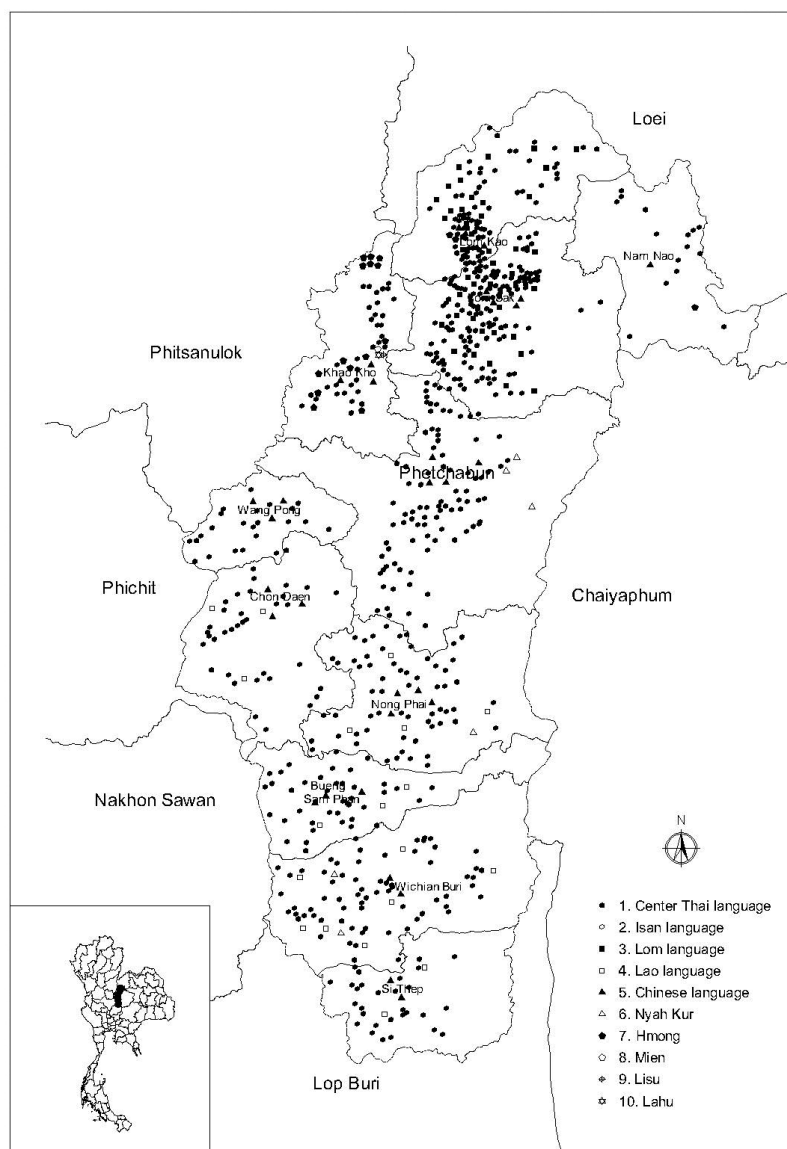
^{๕๗} Brown, J. Marvin., **From Ancient Thai to Modern Dialects**, (Bangkok: Social Science Association Press of Thailand, 1965).

(๗) ภาษากลุ่มชาวเขา ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดเพชรบูรณ์มีรูปร่างคล้าย กะทะ มีภูเขาล้อมรอบ ทุกด้าน จึงมีประชากรส่วนหนึ่งอาศัยอยู่บนเขา ภาษาที่ชาวเขาในจังหวัด เพชรบูรณ์ประกอบด้วยภาษาม้งขาว ภาษาม้งเขียว อาศัยอยู่ที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ นอกจากนั้นก็จะเป็นภาษาเย้า ภาษาลีซอ ภาษามูเซอ อาศัยอยู่ที่บ้านเพชรดำ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ

๙.๒) ผลการจัดการความรู้สู่ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัด เพชรบูรณ์

การจัดการความรู้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีการ จัดการความรู้อย่างเป็นระบบโดยการจัดทำฐานข้อมูล มีกระบวนการจัดการเรียนรู้คือ การอบรมของ กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและต่างกลุ่มในเรื่องของภาษาและวัฒนธรรมโดยทำการประเมินผลก่อนและ หลังการอบรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยมี ๗ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) เริ่มจาก การศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิโดย การสำรวจภูมิประเทศ เพื่อให้มองเห็นสภาพพื้นที่ตั้งของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เส้นทางคมนาคมพื้นที่ทำ กิจและสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้แก่ ความ เชื่อ เศรษฐกิจ การเมือง สาธารณสุข การศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ ประวัติศาสตร์ชุมชน ลักษณะ ปัจจัย และผลกระทบการเปลี่ยนแปลงปัญหาทางสังคม ตลอดจนปัญหาทางสังคม เพื่อให้ทราบข้อมูล เบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ



แผนที่ ๒.๑ แผนที่ความหลากหลายทางภาษาของจังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นตอนที่ ๒ การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) โดยการค้นหาข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) แต่เนื่องจากภาษาและวัฒนธรรมเป็นความรู้ในตัวบุคคล ต้องอาศัยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในลักษณะการพูดคุยกันในวงสนทนา หรือ “เวทีชาวบ้าน” การค้นหาความรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบพินิจพิจารณาเพื่อการสรุปบทเรียน เกิดการสกัดความรู้จากการสนทนาแลกเปลี่ยนจนเกิดเป็น “คลังความรู้”

ขั้นตอนที่ ๓ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)

ข้อมูลที่รวบรวมได้สามารถแบ่งประเภทของภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์เป็น ๑๒ กลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ชาวพื้นเมือง ชาวไทยหล่ม ชาวเขาเผ่าม้ง เผ่าลีซอ เผ่าเย้า เผ่ามูเซอ ชาวจีน ชาวนา ชาวลาวพวน ลาวเงี้ยว ลาวครั่ง โดยจัดหมวดหมู่ของภาษาตามลักษณะโครงสร้างของภาษาเป็นสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างทางเสียงหรือระบบเสียง (Phonology) โครงสร้างทางคำหรือระบบคำ (Morphology) และระบบกลุ่มคำ (Syntax) ขณะที่วัฒนธรรม แบ่งออกเป็น ๒ หมวดหมู่ คือ ๑) วัฒนธรรมทางวัตถุ คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อความสุขทางกาย ได้แก่ ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องป้องกันตัวให้รอดพ้นจากอันตราย ทั้งปวง ๒) วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญา และมีจิตใจที่งดงาม ได้แก่ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม คติธรรม ตลอดจนศิลปะ วรรณคดี และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี

ขั้นตอนที่ ๔ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและการจัดทำชุดความรู้ ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ตลอดจนตรวจสอบเปรียบเทียบข้อมูลด้านภาษาและวัฒนธรรมกับสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ท้ายสุดจัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นตอนที่ ๕ การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)

จัดการให้สามารถเข้าถึงความรู้ได้โดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมนั้น หรือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของมิได้แปลกแยกซึ่งความรู้สึกแปลกแยกนั้นเกิดขึ้นมาเมื่อไม่นานนี้เองจากกระแสของการพัฒนาที่ทำให้มนุษย์แยกออกจากธรรมชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้รู้สึกว่าวัฒนธรรม หรือวัดวาอารามเป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการมีชีวิตอยู่ของคนในชุมชน พร้อมกันนั้นการสร้างความรู้ความคุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งเรื่องเวลา อาชีพ ความคิด ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงสร้างความรู้สึกร่วมกัน และเป็นเจ้าของแหล่งวัฒนธรรมเมื่อชาวบ้านได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทำให้เกิดการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งท่ามกลางความผันผวนของความรู้แบบสากลที่ครอบทับความรู้แบบท้องถิ่นอยู่นั้น การเรียนรู้ที่ได้จากภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นความรู้ที่เกิดจากท้องถิ่นโดยตรงน่าจะสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นได้

เพราะการสร้างความรู้ที่เกิดจากท้องถิ่นต้องเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากคนในท้องถิ่นเพื่อให้คนในท้องถิ่นมีชีวิตที่สมดุลกับสภาพแวดล้อมตรงกันข้ามกับความรู้แบบสากลที่อาจจะใช้ได้เฉพาะส่วนของแต่ละสังคมเท่านั้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเปิดโอกาสให้พลิกฟื้นความรู้ดั้งเดิมของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นตอนที่ ๖ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)

เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการความรู้ เพราะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้ ตั้งแต่การบ่งชี้หรือการกำหนดประเภทความรู้ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ทำให้การสร้างและค้นหาความรู้ และจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้จึงเลือกใช้วิธีการเปิดการเรียนการสอนที่ศูนย์เรียนรู้ การมีวิทยากรทั้งในศูนย์เรียนรู้และนอกสถานที่ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ต่าง ๆ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำฐานข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ ๗ การเรียนรู้ (Learning) กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

และผู้ที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน สามารถสืบสาน พัฒนา แสวงหาความรู้ การใช้ประโยชน์จากความรู้ สามารถสร้างความรู้ใหม่ และนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่สมาชิกของแต่ละชาติพันธุ์และร่วมกันรณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาควรปลูกจิตสำนึกชี้ประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองให้นักเรียน นอกจากนี้ควรจัดศูนย์วัฒนธรรมประจำกลุ่มไว้ในโรงเรียน และควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อใช้ในการเรียนการสอน

๙.๓) การอนุรักษ์สืบสานความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมตลอดจนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้แก่ การจัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และจัดทำฐานข้อมูลทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ชุมชนแต่ละ

ชุมชนให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ^{๕๘}

สรุปได้ว่า จังหวัดเพชรบูรณ์มีการจัดการของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีตำนานสืบต่อมาแต่โบราณกาล ทำให้คนรุ่นหลังได้ทราบถึงการจัดการชีวิตความเป็นอยู่ของคนในจังหวัดเพชรบูรณ์มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์แต่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความอุดมสมบูรณ์ มีการอนุรักษ์ภาษา วัฒนธรรม สืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้และสืบสานต่อไป

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนากาย วาจา และใจ “ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนามีบุรณการ ให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนามีคุณลักษณะ”^{๕๙} ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา

พระมหาธรร สิริมงคล (มาตรา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมวัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๓๘๒ คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๗ อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีจำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐ มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ๑๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐ มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษาจำนวน ๒๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓

๒) นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๒$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านสถานที่ ด้านการสร้างแรงจูงใจและ ด้านการ

^{๕๘} สำราญ ท้าวเงิน, “การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์”, วารสารวิชาการ, มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๔๖-๕๑.

^{๕๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม (ฉบับเดิม), หน้า ๓๕๑.

ให้บริการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓) นักท่องเที่ยวที่มีอายุและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๖๐}

พระมหาสุพันธ์์ สุนนโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๖ รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า

๑) ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ๑) ปัจจัยด้านการบริการศาสนสมบัติวัด ให้เกิดการบริการเชิงสงเคราะห์ประชาชน ประชาชนรับรู้ถึงความมีเมตตาธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) ปัจจัยด้านการควบคุมศาสนสมบัติวัด เป็นการใช้การควบคุมตรวจสอบให้เกิดการจัดการศาสนสมบัติตอบสนองความต้องการทุกภาคส่วน ๓) ปัจจัยด้านการแต่งตั้งบุคลากรที่ดูแลรักษาและดำเนินการ เป็นการดึงบุคคลเข้าช่วยเหลืองานจัดการศาสนสมบัติวัดของเจ้าอาวาส ๔) ปัจจัยด้านการทำบัญชีรักษาสถาปัตยกรรมและเงินผลประโยชน์ของวัด เป็นวิธีการแบบแผนที่เป็นฐานข้อมูลช่วยให้เจ้าอาวาสตัดสินใจจัดการศาสนสมบัติวัดได้เหมาะสม ๕) ปัจจัยจัดทำบัญชีให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสม เป็นการปรับปรุงแบบบัญชีตามความเหมาะสมกับสภาพที่ผู้ปฏิบัติสามารถจัดทำบัญชีได้ ปัจจัยทั้ง ๕ มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานจัดการศาสนสมบัติวัดของเจ้าอาวาส ซึ่งใช้ศิลปะให้เกิดการจัดการศาสนสมบัติวัดให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น วางแผน จัดการความสัมพันธ์บุคคล อำนวยความสะดวกและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานจัดการศาสนสมบัติวัดไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

๒) สภาพทั่วไปในการจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดการเรื่องที่ดินของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมทั่วไป การจัดการทั่วไปอยู่ในสภาพที่เหมาะสมแต่ขาดการชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะการจัดทำแผนงานระเบียบการจัดการศาสน

^{๖๐} พระมหาวัชร สิริมงคล (มาตรา), “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

สมบัติให้เป็นระบบมีต้นแบบให้เจ้าอาวาสสามารถปฏิบัติงานจัดการศาสนสมบัติได้ทันทีที่รูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรูปแบบการจัดการ ๒ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักกฎหมาย ดำเนินการตามคู่มือสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๒) รูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดตามจารีตประเพณีซึ่งไม่มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร อนึ่งการดำเนินการจัดการศาสนสมบัติ ทั้ง ๒ รูปแบบส่งผลให้เกิดการรักษาศาสนสมบัติและผลประโยชน์ตอบแทนแก่วัดแตกต่างกัน และมีผลประโยชน์และปัญหาความต้องการที่เกิดขึ้นกับวัดแตกต่างกันตามสภาพพื้นที่^{๖๑}

กมล บุญเขต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ทุนทางภาษาและวัฒนธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้จัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำฐานข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ^{๖๒}

อมฤต หมวดทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “นิเวศวิทยาวัฒนธรรมซึ่งสัมพันธ์กับภูมิทัศน์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในชุมชนริมคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมอันเนื่องจากคูคลองและฤดูน้ำหลากที่สัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ ส่งผลเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต ได้แก่ การทำนา การประมง และพืชผักน้ำ โดยทำการผสมผสานความเชื่อทางศาสนาของแต่ละกลุ่มเข้ากับวิถีชีวิต วิถีดังกล่าวส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในการใช้พื้นที่ทำกิจกรรมการดำรงชีพต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่สัมพันธ์เป็นกลุ่มเรือนเครือญาติ การยกใต้ถุนเรือน

^{๖๑} พระมหาสุรนนท์ สุนนโท, “การพัฒนาแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๖๒} กมล บุญเขต, “การจัดการความรู้ทุนทางภาษาและวัฒนธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์”, *รายงานการวิจัย*, สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๘).

และรายละเอียดระบบโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมสื่อถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลเหนือความเชื่อและความแตกต่างทางศาสนาอย่างสิ้นเชิง และสามารถเป็นทุนทางสังคมที่ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นและผู้มาเยี่ยมเยือนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อความรักและความเข้าใจกัน^{๖๓}

อนุกุล ตันสุพล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม : ภูมูญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลการศึกษาพบว่า พื้นฐานของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ปัจจัย คือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยการพิจารณาถึงความยั่งยืนมักมีที่มาจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดทุนนิยม ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีมุมมองในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เชื่อว่าเมื่อแก้ปัญหาได้ก็สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้ แต่มนุษย์ที่เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาคลับไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง เช่น การเปลี่ยนวิถีคิด การปรับเปลี่ยนการปฏิบัติที่ยากที่จะให้กลไกของการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกิดขึ้น ดังนั้นควรที่จะย้อนมองกลับมาที่วัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ผูกติดอยู่กับมนุษย์นอกเหนือไปจากการพิจารณาด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เป็นอยู่ขณะนี้ มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านวัฒนธรรมน้อยมาก ดังนั้นจึงควรผสมผสานวัฒนธรรมที่เป็นกรอบที่ดีสำหรับการดำรงชีวิตเข้าไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืนที่อยู่บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก ถึงแม้ว่าได้นำวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนประกอบของความยั่งยืนแล้วกลับพบว่ายังไม่ครอบคลุมเนื่องจากวัฒนธรรมยึดโยงอยู่กับคน และในขณะที่คนผูกติดอยู่กับพื้นที่ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมที่กำหนดความเป็นพื้นที่ นั่นคือ แนวทางหนึ่งที่มีทิศของการพัฒนาอย่างยั่งยืนควรดำเนินไป ได้แก่ แนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับระบบวัฒนธรรมควบคู่ไปกับระบบนิเวศของพื้นที่ โดยมุ่งเน้นที่ระบบนิเวศ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มนุษย์ใช้ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์และแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ นั่นคือการอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อม ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนควรอยู่บนพื้นฐานของระบบนิเวศ

^{๖๓} อมฤต หมวดทอง, “นิเวศวิทยาวัฒนธรรมซึ่งสัมพันธ์กับภูมิทัศน์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในชุมชนริมคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘).

วัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้^{๖๔}

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายวัฒนธรรม

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา การถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว” กลุ่มตัวอย่าง คือนักดนตรีของวงดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” จำนวน ๑๐ คน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเครือข่ายวัฒนธรรม จำนวน ๓๐ คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว ได้เข้าไปมีบทบาทในการบริหารจัดการงานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้วยวิธีการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนและท้องถิ่น นอกจากนี้ยังให้ชุมชนและท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น และผลจากการดำเนินงาน ทำให้สภา-วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ได้รับการยอมรับจากเครือข่ายวัฒนธรรม ชุมชนและท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) สภาวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว ได้เข้าไปดำเนินการสืบค้น สัมภาษณ์พร้อมทั้งจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และบทบาทหน้าที่ของดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” หมู่ ๒ ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ที่มีต่อชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และผลการดำเนินงานในครั้งนี้ ทำให้ประชาชน เด็ก และเยาวชนในชุมชน “บ้านปางกลาง” เกิดความรู้ และมีความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญของศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ในท้องถิ่นของตนเอง ทำให้เกิดความรัก ความหวงแหน และภาคภูมิใจในศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นตนเอง และสามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังได้จัดทำเอกสารรายงานการสืบค้นประวัติความเป็นมา และบทบาทหน้าที่ของศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้วยวิธีการเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

^{๖๔} อนุกุล ต้นสุพล, “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม : ภูมิจำลองการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วารสารวิชาการ, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙).

สระแก้ว (www.intranet.m-culture.go.th/sakaeo) และเอกสารรายงานที่เป็นรูปเล่ม ซึ่งจะทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ได้มีโอกาสรับทราบประวัติความเป็นมา และบทบาทหน้าที่ของศิลปะดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ที่มีต่อชุมชน

๓) สภาวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว และเครือข่ายวัฒนธรรม ได้ประชุมร่วมกัน และจัดเวทีเสวนา เพื่อแสวงหารูปแบบ และวิธีการถ่ายทอดศิลปะการแสดง ดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ให้สามารถอยู่คู่กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน ด้วยวิธีการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อใช้ถ่ายทอดให้กับเด็ก และเยาวชนของสถานศึกษาในตำบลตาพระยา และตำบลใกล้เคียง ในพื้นที่อำเภอตาพระยา

๔) สภาวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้วและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว มีกระบวนการทำงานร่วมกัน ด้วยการนำแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุก และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เข้ามาเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมการถ่ายทอดศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง”^{๖๕}

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษา “ประเพณีสวดด้านวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร” ผลการวิจัยพบว่า

๑) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการประเพณีสวดด้านในครั้งนี้ มีการส่งตัวแทนแต่ละสาขาร่วมแสดงความคิดเห็น ความเป็นมาของปัญหา และตั้งโจทย์เพื่อที่จะหาแนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีสวดด้าน ซึ่งเป็นคำตอบของโจทย์การวิจัย และร่วมสร้างเครื่องมือ ได้ร่วมกันสร้างเครื่องมือในการวิจัย เตรียมคำถามสำหรับสัมภาษณ์ เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ต้องการ และสุดท้าย มีเครือข่ายร่วมเวทีเสวนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ได้แนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีสวดด้านให้คงอยู่คู่มืองนครอย่างยั่งยืน

๒) แนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ประเพณีสวดด้านให้คงอยู่สืบไปโดยได้ข้อสรุปว่าเห็นควรจัดทำเครือข่ายการศึกษาเชิงบูรณาการแบบคู่ขนานโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร่วมสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการเรียนการสอนให้กับทางโรงเรียนในเขตพื้นที่อยู่แล้ว

^{๖๕} สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว, “การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา การถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้าน “มโหรีบ้านปางกลาง” ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑).

จะต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังให้เกิดหลักสูตรท้องถิ่นประเพณีสวดด้านในการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการดังกล่าวจึงจะสามารถสร้างประเพณีสวดด้านให้อยู่ต่อไป^{๖๖}

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีรับเทียมดาในตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า

๑) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา วัฒนธรรมจังหวัด และชุมชน ดังนี้ การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย และคณะทำงาน การร่วมตั้งโจทย์วิจัย การร่วมเขียนโครงร่างวิจัย/ร่วมออกแบบวิจัย การร่วมสร้างเครื่องมือวิจัย การร่วมคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง การร่วมเก็บข้อมูล การร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล การร่วมวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล การร่วมเขียนรายงานการวิจัย และการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการประเพณีรับเทียมดา

๒) ประเพณีรับเทียมดา หรือประเพณีรับเทวดา ของชาวบ้านตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เกิดจากการที่ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ทุกหมู่บ้านจะมีเทวดามาปกป้องรักษาผู้คนในหมู่บ้านนั้น ๆ ให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำมาหากินได้คล่อง โดยเฉพาะการทำนา มีความเชื่อว่าเทวดาจะหมุนเวียนกันมาทำหน้าที่ปีละ ๑ องค์ และหลังจากสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวบ้านจึงรวมตัวกันจัดให้มีการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ขึ้นหลังจากวันขึ้นปีใหม่ไทย ๓ วัน (วันที่ ๑๖ เมษายน) ในเวลาพลบค่ำ ณ สถานที่ที่เป็นภูมิบ้านซึ่งประชาชนเจ้าของวัฒนธรรมร่วมกันคัดเลือก เพื่อเป็นการทำพิธีส่งเทวดาองค์เก่า และรับเทวดาองค์ใหม่ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่องานที่ต่อเทวดาที่ได้มาปกป้องรักษา ค้ำครองคนในหมู่บ้าน และให้ผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์

บทบาทหน้าที่ของประเพณีรับเทียมดา พบว่า เป็นการส่งเสริมความกตัญญูต่องานที่ส่งเสริมและสร้างความสามัคคี การประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน การรวมและอนุรักษ์ศิลปการแสดง และการละเล่นพื้นบ้าน การให้ความบันเทิง การให้ความสุข / สนุกสนาน การให้ความรู้ การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น การทบทวนชีวิต การสร้างจิตสำนึกร่วมในความเป็นพวกเดียวกันของคนในชุมชน การช่วยรักษาแนวปฏิบัติของท้องถิ่น การส่งเสริมศาสนา และรักษาบรรทัดฐานทางสังคม การส่งเสริมให้คนกระทำความดี และ การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของคนในชุมชน

^{๖๖} สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, “การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษา “ประเพณีสวดด้าน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑).

๓) แนวทางในการบริหารจัดการประเพณีรับเทียมดา สำหรับสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สรุปได้ ดังนี้ (๑) รัฐควรส่งเสริม/สนับสนุนประเพณีรับเทียมดาโดยการเข้าร่วมกิจกรรม หรือสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสม (๒) ควรหาวิธีการสร้างสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เห็นคุณค่า และความสำคัญของประเพณีนี้ และให้มีการปฏิบัติเป็นประจำอย่างต่อเนื่องเพื่อมิให้สูญหาย (๓) ปลุกฝังให้อนุชนรุ่นหลัง เข้าใจ และรู้คุณค่าของประเพณีรับเทียมดา โดยทางภาครัฐควรนำประเพณีมาสร้างเป็นองค์ความรู้และเผยแพร่ไปยังสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (๔) สถานศึกษาควรบรรจุประเพณีรับเทียมดาเป็นประเพณีท้องถิ่นของตำบลดีหลวงในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษา เกิดความรัก ห่วงแหนในประเพณียิ่งขึ้น (๕) ผู้ใหญ่ พ่อแม่ผู้ปกครอง ควรนำลูกหลานไปร่วมประเพณีทุกครั้ง และให้ เด็ก ๆ มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม และได้มีโอกาสแสดงออก เพื่อปลุกฝังและให้เกิดความเคยชิน (๖) ควรหาผู้สืบทอดสำหรับเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรม (๗) รัฐควรร่วมกับชุมชนจัดประเพณีรับเทียมดาให้ยิ่งใหญ่ สมบูรณ์แบบเพื่อจะได้ติดตามและอยู่ในความทรงจำ เมื่อถึงเวลาจะได้ปฏิบัติติดต่อกันทุกปี (๘) ควรทำข้อตกลงร่วมกันระหว่าง ผู้นำชุมชน/กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน/ชุมชน (ชาวบ้าน) ให้ประเพณีรับเทียมดาเป็นประเพณีของท้องถิ่น โดยกำหนดให้จัดเป็นประจำทุกปี^{๖๗}

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา พิธีแซนโดนตา อำเภอยุชฌ์ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ เครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชน เกิดกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมติดตามประเมินผล โดยเคารพการตัดสินใจของคนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรม นอกจากนี้ พิธีกรรมแซนโดนตาซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีรากฐานมาจากความเชื่อ ในเรื่องผีโดยเฉพาะ ผีบรรพบุรุษ คุณค่าของพิธีกรรมคือ การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว/ชุมชน และการปลุกฝังการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันได้รับการส่งเสริมให้เป็นประเพณีประจำของอำเภอยุชฌ์ ซึ่งกำหนดให้จัดก่อนวันทำพิธีจริง ๒ วัน กิจกรรมที่จัดจะเห็นเฉพาะรูปแบบบางส่วน of พิธีกรรมจริงเท่านั้น แต่กิจกรรมบางอย่างก็ส่งผลให้พิธีกรรมผิดเพี้ยนไป เช่น การจัดประกวดขบวนแห่ การประกวดข้าวต้มมัด การประกวดกล้วย ฯลฯ ซึ่งในอนาคตหากไม่มีการ

^{๖๗} สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา, “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีรับเทียมดาในตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑).

ส่งเสริมโดยมุ่งเน้นที่คุณค่าและเนื้อหาของพิธีกรรม อย่างแท้จริงก็อาจทำให้พิธีกรรมดังกล่าวคงเหลือเพียงรูปแบบที่ไม่ได้ทำหน้าที่ตามบทบาทที่แท้จริง จนกระทั่งอาจสูญหายไป และกระบวนการวิจัยซึ่งได้มีการจัดเวทีเสวนาโดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ได้มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของพิธีกรรม ร่วมกันเสนอแนะหาแนวทาง และดำเนินการอนุรักษ์พิธีกรรมดังกล่าวต่อไป^{๖๘}

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษาการสืบชะตาแม่น้ำป่าสัก” ผลการวิจัยพบว่า

๑) การประกอบพิธีกรรมการสืบชะตาแม่น้ำป่าสัก สามารถใช้เป็น”สื่อในการประสานการทำงานร่วมกัน ระหว่างวัฒนธรรมจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด คณะกรรมการ-บริหารสภาวัฒนธรรมจังหวัด คณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล- และชุมชน ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี

๒) เครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชน มีส่วนร่วมในการทำงานในแต่ละกระบวนการ คือ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ที่สำคัญเกิดความคุ้นเคย ความสมัครสมานสามัคคีในการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข เพื่อประโยชน์ของชุมชน

๓) ชุมชนสามารถสืบทอด “พิธีการสืบชะตาแม่น้ำป่าสัก” ให้เป็นสื่อกลางให้เกิดความสมานฉันท์ ความสามัคคี ร่วมรับผิดชอบ และร่วมเป็นเจ้าของวัฒนธรรม กระตุ้นให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์แม่น้ำ ลำคลอง และรักษาธรรมชาติแหล่งน้ำไว้ให้นานชั่วรุ่นลูกหลานต่อไป^{๖๙}

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์

พระปลัดสุชาติ ชีหมื่อแปร (สุทนต์โก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง : กรณีศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า การทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาและพระธรรม

^{๖๘} สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา พิธีแซนโดนตา อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑).

^{๖๙} สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี, “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษาการสืบชะตาแม่น้ำป่าสัก”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑).

จาริก มีกลยุทธ์และวิธีการเผยแผ่ในช่องทางที่หลากหลายและต่อเนื่องรูปแบบของการอบรมศีลธรรมในวันสำคัญต่าง ๆ การออกเยี่ยมเยียนและการช่วยเหลือชาวบ้านด้วยปัจจัยสี่ การบรรยายธรรมเสียงตามสาย การบรรยายธรรมผ่านสถานีวิทยุ กิจกรรมธรรมสัญจรทำบุญสัญจร การทำวัตรสัญจร การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การสอนศีลธรรมในสถานศึกษา จัดค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน ปฏิบัติธรรมรักษาอุโบสถศีล ตลอดจนการสอดแทรกพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในพิธีกรรมดั้งเดิมของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เช่น พิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน พิธีงานศพ และผูกข้อมือ มีการนำหลักธรรมไปบูรณาการกับวัฒนธรรมในวาระโอกาสต่างๆ ได้อย่างกลมกลืน นอกจากนั้นมีการจัดตั้งแกนนำชาวพุทธ กลุ่มยุวพุทธในแต่ละอาศรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง และกระบวนการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ให้กับชุมชนบนพื้นที่สูง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก เป็นแบบเชิงรุกและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามความเหมาะสม^{๗๐}

พระอานาจ พุทธวิโส (พุทธอาสน์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบระบบความสัมพันธ์ในเครือญาติกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกับกลุ่มสังฆะในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมโดยใช้วิธีการทางความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม ชาวม้งให้ความสำคัญกับระบบการสืบเชื้อสายผ่านสายโลหิต โดยการสืบเชื้อสายทางบิดาเป็นหลัก การนับความสัมพันธ์ทางเครือญาติจึงกระทำโดยการสืบย้อนกลับไปยังพ่อและปู่ขึ้นไปตามลำดับ ดังนั้น ผู้ชายจะสืบแซ่สกุลของพ่อผู้หญิงจะเปลี่ยนไปใช้แซ่สกุลของสามีหลังจากแต่งงาน ดังนั้นผู้ชายชาวม้งทุกคนในแซ่ตระกูลเดียวกันถือเป็นพี่น้องกัน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวม้ง นอกจากจะเป็นแบบระบบสายโลหิตโดยการสืบทอดโดยตรงจากบิดามารดาและโดยการแต่งงานแล้ว ยังเป็นเรื่องของการสืบทอดผ่านระบบวัฒนธรรมของความเป็นอัตลักษณ์ทางเครือญาติ ที่กลุ่มผู้นำและผู้นำทางพิธีกรรมสร้างขึ้นมา การสถาปนาความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เป็นการหล่อหลอมคนในสังคมให้มีการช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สร้างพลังความสามัคคี

^{๗๐} พระปลัดสุชาติ ชีหมื่อแปร (สุวพณโก), “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง : กรณีศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

และเพื่อควบคุมพฤติกรรมเบี่ยงเบนของสมาชิกในสังคมให้เป็นกลุ่มชนที่มีอุดมคติเดียวกัน (Imagined Community) อีกทั้งยังเป็นการความเข้มแข็งและความเป็นเอกภาพของกลุ่มชาติพันธุ์^{๗๑}

ชนกพร ไผ่สิทธิกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย” โดยเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงค้นพบ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยทำการสำรวจภาคสนาม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและการอธิบาย ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง ๓ ชุมชนที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ ทั้งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ตลอดจนการดำรงชีพ เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการเกษตรกรรมและกสิกรรม ตลอดจนมีประเพณีพิธีกรรมทางด้านความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ และปัจจุบันชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ ปัญหาด้านวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทั้งด้านกายภาพและจิตใจ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ในระยะสั้นและระยะยาวโดยดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ ทั้งนี้ควรให้เป็นไปตามรูปแบบลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน ตามอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ที่อาศัยในชุมชน ตลอดจนสร้างความเข้าใจ และตระหนักต่อคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าทางวัฒนธรรม และเพื่อความยั่งยืนของชุมชนอย่างแท้จริง^{๗๒}

มาฆะ ขิตตะสังคะ, รองศาสตราจารย์ ดร. และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมและภาษาสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการขัดเกลาการอบรมบ่มนิสัยในครัวเรือน โดยใช้ภาษาถิ่นชาติพันธุ์ให้กับเด็กตั้งแต่ช่วงชีวิตปฐมวัย เป็นการปูพื้นฐานทางภาษาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มั่นคง การรับรู้และเรียนรู้จากระบบการศึกษาในโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาของเยาวชนรุ่นใหม่ พบถึงการเริ่มใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง เป็นการเริ่มต้นของการเรียนรู้วัฒนธรรมกระแสหลักที่ครูผู้สอนอาจไม่ใช่ชาติพันธุ์ แต่เป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิดในการเรียนการสอน เป็นผลให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้วัฒนธรรมหลักที่ไม่ใช่วัฒนธรรมชาติพันธุ์ของตน เกิดการกลืนกลายทางภาษาและวัฒนธรรมหรือสามารถเรียนรู้ที่จะดำเนินวิถีชีวิตในวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน

^{๗๑} พระอานาจ พุทฺธวิโส (พุทฺธอาสน์), “การศึกษาเปรียบเทียบระบบความสัมพันธ์ในเครือญาติกลุ่มชาติพันธุ์กับกลุ่มสังฆะในพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๗๒} ชนกพร ไผ่สิทธิกุล, “การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย”, *รายงานวิจัย*, (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔).

วิธีการธำรงรักษาภาษาถิ่นและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ ข้อค้นพบที่สำคัญ ทั้งฝ่ายรัฐ และชุมชนชาติพันธุ์ ต้องสนับสนุนในกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ และให้การยกย่องในความเป็นชาติพันธุ์อันเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทย^{๗๓}

นาวิน วงศ์รัตนมัจฉา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ลีซูของพระธรรมจาริก” ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในกลุ่มชาติพันธุ์ลีซุนั้น เป็นไปด้วยความเชื่องช้า มีความยากลำบากกว่าการเผยแผ่ในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น พระธรรมจาริกได้ตั้งอาศรมแห่งแรกขึ้นที่บ้านเลาญ อำเภอย่างแข และอาศรมแห่งที่ ๒ ที่บ้านศรีดงเย็น (บ้านต้นลุงหรือบ้านปางไม้แดง) อำเภอแม่แตง สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยมีชาวลีซูได้นับถือพระพุทธศาสนาและส่งบุตรหลานเข้ามาบวชเรียน แต่ก็ยังมีจำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มชาติพันธุ์ลีซู มีความเชื่อดั้งเดิมในลัทธิผีสังเทวดา เคารพนับถือบรรพบุรุษ อุปนิสัย อัตลักษณ์ของชนเผ่าลีซูตลอดจนวัฒนธรรมของชาวลีซู ต่างจากศาสนาพุทธมาก อุดมคติ ของชาวลีซูก็ต่างจากหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

๒) ปัญหาอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริก ในกลุ่มชาติพันธุ์ลีซูมีหลายประการ เช่น ก. สภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคม ยังไม่สะดวก ทุรกันดาร ลีซูบางหมู่บ้านยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องจุดตะเกียงหรือตะเกียงเจ้าพายุ หรือใช้วัสดุอื่นๆ เช่น ด้าย หรือไม้สนเกี่ยะจุดให้แสงสว่างกลางคืน ข. คติความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งลัทธิความเชื่อ ผีสัง เทวดาของชาวลีซูบางหมู่บ้านยังมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง ปัญหาด้านคติชีวิตและค่านิยมเดิมก็เป็นอุปสรรค ซึ่งชาวลีซูมีภาษาที่ว่า “ทุกคนหัวเข้าเท่ากัน” เป็นต้น ค. ภาษาที่สื่อสาร ชาวลีซูโดยมาก ยังไม่สันทัดในการพูด อ่าน เขียนภาษาไทย และโดยเฉพาะ “ภาษาลีซู” เอง ก็เป็นอุปสรรคสำหรับพระธรรมจาริก ที่ไม่ใช่ชาวลีซูแล้วเข้าไปเผยแผ่และอยู่ในหมู่บ้านลีซู และ ง. ปัญหาด้านบุคคลากร ได้แก่การขาดแคลนพระธรรมจาริก หรือไม่มีพระธรรมจาริกไปประจำอยู่ในหมู่บ้านลีซู ปัจจุบันมีพระธรรมจาริกเพียง ๑ หรือ ๒ รูป ไป

^{๗๓} มาฆะ ขิตตะสังคะ, รองศาสตราจารย์ ดร. และคณะ, “วัฒนธรรมและภาษาสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย”, รายงานวิจัย, (วิทยาลัยนานาชาติภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

อยู่ในหมู่บ้านลีซู ๒ หรือ ๓ หมู่บ้านเท่านั้น^{๗๔}

นฤมล ลกะวงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ บ้านหนองมณฑา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาติ) มีกระบวนการสร้างข้อตกลงร่วมกัน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน ตลอดจนจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอในชุมชนบ้านหนองมณฑา ประกอบด้วย ปัจจัยภายในชุมชน มีผู้รู้ และผู้อาวุโสเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญในการขับเคลื่อนการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอกมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมการรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตแบบปกาเกอะญออย่างต่อเนื่อง^{๗๕}

สำราญ ท้าวเงิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่ทุนทางปัญญา” การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ชาวพื้นเมือง ชาวไทยหล่ม ชาวเขาเผ่าม้ง เผ่าลีซอ เผ่าเย้า เผ่ามูเซอ ชาวจีน ชาวบน ชาวลาวพวน ลาวแง้ว ลาวครั่ง ตามกรอบแนวคิดการวิจัยว่าด้วยกระบวนการจัดการความรู้ทั้ง 7 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นหาความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้จัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำฐานข้อมูลภาษาและ

^{๗๔} นาวัน วังศรีตันมัจฉา, “ผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ลีซูของพระธรรมจาริก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๗๕} นฤมล ลกะวงศ์, “กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ บ้านหนองมณฑา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่”, การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗): ๔๔.

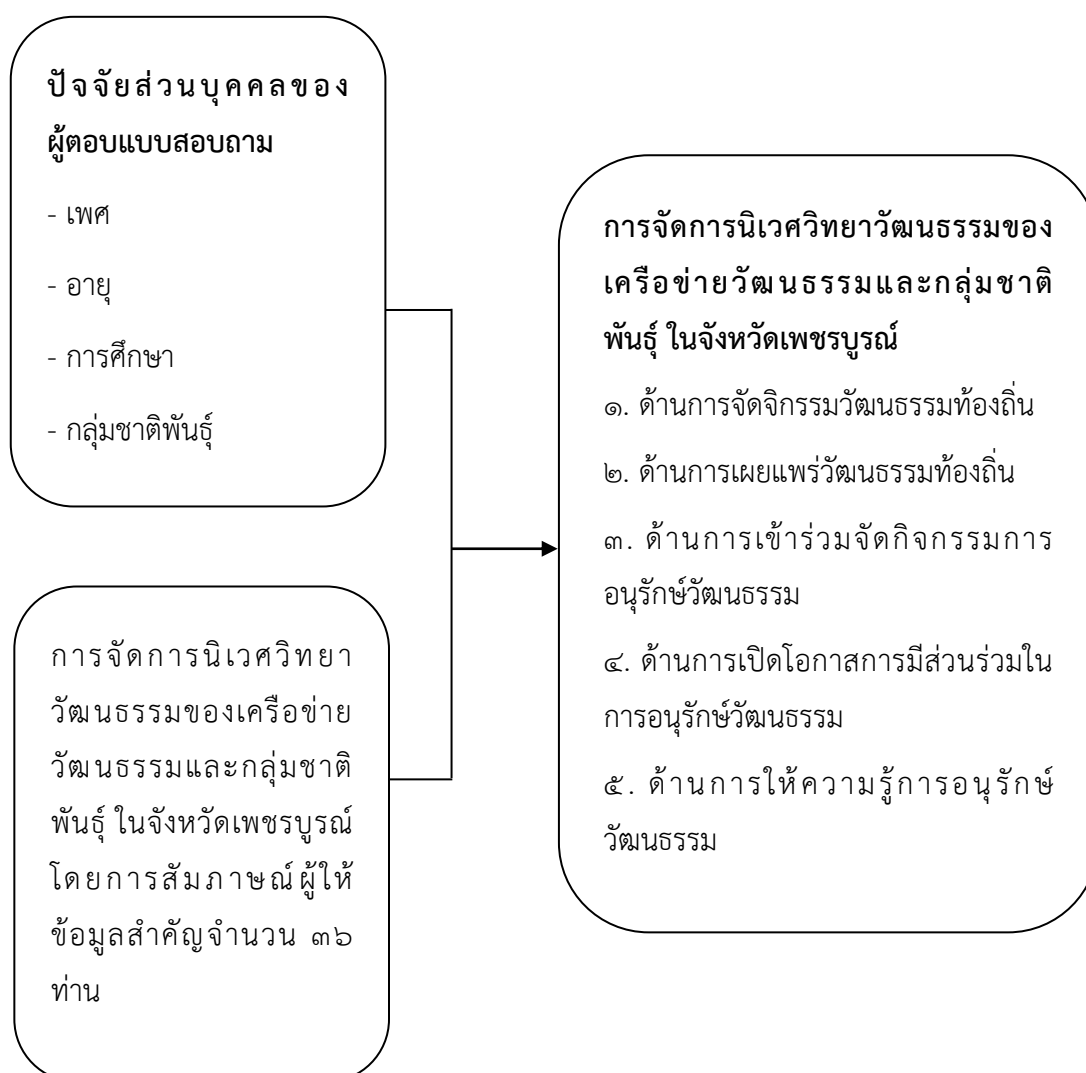
วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๖}

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความสำคัญที่จะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดการ การวางแผน หรือจัดแนวทางให้เหมาะสมได้ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะทำการศึกษาว่า กลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้คาดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและการจัดการ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ต่อไป

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เป็นกรอบแนวคิดในส่วนที่เป็นตัวแปรต้นและตัวแปรตามในการศึกษา โดยสรุปเป็นกรอบแนวคิดในวิจัย ดังนี้

^{๗๖} สำราญ ท้าวเงิน, “การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่ทุนทางปัญญา”, รายงานการวิจัย, สาขาวิชาภาษาอังกฤษ, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๙).



แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาในจังหวัดเพชรบูรณ์ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อวิเคราะห์ความยั่งยืนของนิเวศวิทยาวัฒนธรรมบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนามโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม ดังนี้

๓.๑.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย และเอกสารอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม โดยมีกระบวนการศึกษาดังต่อไปนี้

๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยแนวคิด หลักการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นกรอบในการศึกษา

๒) ทำการศึกษาวិเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๓) ทำการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๑.๒ การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน องค์กร/สถาบันการศึกษา ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาโดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๑) ทำการศึกษาและคัดเลือกองค์กร ชุมชน องค์กรนโยบายความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ได้แก่ องค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย

- (๑) ผู้นำชุมชน
- (๒) ผู้นำด้านนิเวศวัฒนธรรม
- (๓) หน่วยงานภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด สิ่งแวดล้อมจังหวัด เป็นต้น

๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเฉพาะ ร่วมกับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย

- | | | |
|--|-------|-------|
| (๑) ผู้นำชุมชน | จำนวน | ๑๒ คน |
| (๒) ผู้นำด้านนิเวศวัฒนธรรม | จำนวน | ๑๒ คน |
| (๓) หน่วยงานภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด-
สิ่งแวดล้อมจังหวัด เป็นต้น | จำนวน | ๑๒ คน |

๓.๑.๓ ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด หลักการ ความสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยอาศัยเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

๓.๑.๔ สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๑.๕ สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้เห็นแนวคิด หลักการ ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมุ่งเน้นองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง, กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง ตำบลนาแซง อำเภอหล่มสัก, กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ, และกลุ่มชาวนา บ้านน้ำเลา ตำบลตะเภา อำเภอเมือง จำนวน ๓๖ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) ผู้นำชุมชน	จำนวน	๑๒ คน
๒) ผู้นำด้านนิเวศวัฒนธรรม	จำนวน	๑๒ คน
๓) หน่วยงานภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด		
สิ่งแวดล้อมจังหวัด เป็นต้น	จำนวน	๑๒ คน

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดนี้ ๓๖ รูป/คน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ดังนี้

- กลุ่มชาวพื้นเมือง	บ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
- กลุ่มชาวไทยหล่ม	บ้านนาแซง ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า
- กลุ่มชาวเขา	บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ
- กลุ่มชาวนา	บ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

๓.๒.๑ กลุ่มพื้นเมือง บ้านสะเดียง

๑. ผู้นำชุมชน

๑) นายสมบุญ แยมอุบล ประธานชุมชน เทศบาล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) นายเสนอ อินทวงษ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑ ตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นายสนั่น พรหมประเสริฐ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์

๒. ผู้นำทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๑) พระครูสถิตพัชรเขต เจ้าอาวาสวัดทุ่งสะเตียง ตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) พระธีรวัฒน์ สุเมโธ รักษาการเจ้าอาวาสวัดประตูดาว ตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์

๓. ตัวแทนองค์กรของรัฐ

๑) นายประทีน นาคสำราญ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) นายบรรณพล จันทร์พิลา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นายประมวล สงค์ประเสริฐ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๒.๒ กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง

๑. ผู้นำชุมชน

๑) นายธนภุต เสียงอ่อน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) นายมานิช ทองโปร่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นางมาลา จอมสี กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๔ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๒. ผู้นำทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๑) พระครูกัลยาณพัชรสถิตย์ เจ้าคณะตำบลนาแซง วัดประชิดกัลยาณมุนี ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) นางสาวภา จันทร์หว่าง ประธานกลุ่มสตรี ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นางบัวผัน ตรีถัน กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๓. ตัวแทนองค์กรของรัฐ

๑) นายสุนทร สมสร้อย กำนันตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) นายจรัส จันทร์นุช ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นางปราณปรียา แก่นสารี เลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๒.๓ กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย

๑. ผู้นำชุมชน

๑) นายช่าง ศักดิ์เจริญชัยกุล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) นายเล่าซัว สืบศักดิ์วงศ์ กรรมการหมู่บ้าน บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นายไต้แข็ง แซ่ท้าว กรรมการหมู่บ้าน บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒. ผู้นำทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๑) พระครูปริยัติพิชรโกวิท เจ้าอาวาสวัดทุ่งสมอ/พระนักเผยแผ่ศาสนาบนที่ราบสูง บ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) พระครูใบฎีกาภูวนารถ ธมมานนโท หัวหน้าศูนย์อบรมศีลธรรมและส่งเสริมพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นางสาวธณัฐา วงศ์วิริยชาติ ประธานกลุ่มอาชีพ ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓. ตัวแทนองค์กรของรัฐ

๑) นายจุลศักดิ์ ศักดิ์เจริญชัยกุล กำนันตำบลเข็กน้อย/ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเข็กน้อยอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) นายสันติ สืบศักดิ์วงศ์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นายราเชนทร์ บุญกำพริ้ว ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๒.๔ กลุ่มชาวบน บ้านน้ำเลา

๑. ผู้นำชุมชน

๑) นายสมบัติ ช่วยเมือง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) นายเดชณรงค์ เดชจันทร์ กรรมการชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นายรวม ช่วยเมือง กรรมการชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒. ผู้นำทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๑) พระครูปัญญาพัชรสิทธิ์ เจ้าคณะตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) พระอธิการอนันต์ มหาปญโญ เจ้าอาวาสวัดน้ำเลา (ช่องลมทewa) ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นางเตือนใจ เดชจันทร์ ประธานกลุ่มอาชีพชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓. ตัวแทนองค์กรของรัฐ

๑) นายกระแส มีกำลั้ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๒) นายภักคพงษ์ ปลาเงิน รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นางบุญทัน ขำปลอด สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วม ทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ คือ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์แบบ

เจาะลึกในการดำเนินการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยปล่อยให้บรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่มีพิธีรีตอง ไม่เคร่งครัด ในเรื่องของขั้นตอนและลำดับของคำถาม คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามนำที่จะทำการสัมภาษณ์ไว้อย่างกว้าง ๆ แล้วเป็นการล่วงหน้า (Interview Guideline) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาจากกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์นั้น จะซักถามอย่างละเอียดโดยใช้คำถามนำอย่างกว้าง ๆ ถ้าได้คำตอบที่ไม่ชัดเจน คณะผู้วิจัยก็จะอธิบายความหมายหรือซักถามเพิ่มเติม จะไม่ยึดติดกับเวลาหรือขั้นตอนในการดำเนินการ แต่จะขึ้นอยู่กับสภาพความเหมาะสม ช่วงเวลาและสิ่งแวดล้อมโดยพยายามทำให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด ในระหว่างการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้สังเกตบริบทต่าง ๆ รอบ ๆ ข้าง ประกอบไปด้วย เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาระดับหนึ่งก่อนพร้อมกับการจดบันทึกรายละเอียดที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และการสังเกตในประเด็นต่าง ๆ ไว้อย่างละเอียดในภายหลัง ต่อจากนั้นจึงนำมาเรียบเรียงหรือจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบอีกครั้ง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่

๑) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) องค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการ ความเป็นมา ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยได้วางแผนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(๑) การเตรียมการเพื่อสัมภาษณ์ โดยจำแนกรายชื่อ ที่อยู่และลักษณะแหล่งข้อมูล สอบถามประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาผู้ให้ข้อมูลหลัก หลังจากนั้น ติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อกำหนดเวลาการสัมภาษณ์และเตรียมอุปกรณ์ในการจดบันทึก

(๒) ก่อนการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเองโดยการพูดคุยเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวันของผู้ให้สัมภาษณ์ ในบางครั้ง ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ อยู่กันเป็นกลุ่ม คณะผู้วิจัยก็ขอเข้าร่วมสนทนาด้วยก่อน แล้วจึงค่อยพูดในประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แต่ถ้าผู้วิจัยพบว่า การให้ข้อมูลบางอย่างของผู้ให้ข้อมูลจะทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดในกลุ่มสนทนา และอาจนำไปสู่การประนีประนอมทางความคิดได้ ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่แท้จริง คณะผู้วิจัยก็จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลต่อไป และตรวจสอบข้อมูลนี้ โดยการสัมภาษณ์ซ้ำ ในประเด็นเดียวกัน รวมทั้ง ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วย

๒) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยจัดประชุมร่วมกับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการ ความเป็นมา

เป็นมา การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๓) การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์องค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อสอบถามความเป็นอยู่และบริบทขององค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การจดบันทึก บันทึกเทป และการถ่ายภาพ โดยวิธีการการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) คณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเบื้องต้น หลังจากคณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แล้ว ได้มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Information Interview) แบบไม่เป็นทางการ ทำให้ทราบถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความคิดความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ขั้นสุดท้าย สัมภาษณ์เจาะลึก (In depth Interview and Probe) สอบถามเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยวิธีการสนทนาพูดคุย เพื่อสร้างบรรยากาศในการสัมภาษณ์อย่างกันเองเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างไม่ปิดบัง

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) การลงพื้นที่ โดยสังเกตองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อสังเกตการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๒) การสังเกตแบบที่มีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์องค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัด

เพชรบูรณ์ เพื่อให้เห็นถึงการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๕) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเฉพาะ การแจกแบบสอบถาม เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ระยะแรกของการศึกษาจะเป็นการสำรวจองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยทั่ว ๆ ไป และหาช่องทางที่จะเข้าถึงข้อมูลพร้อมทั้งสร้างความคุ้นเคยกับองค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๖๐ - มีนาคม ๒๕๖๐ และเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนเมษายน ๒๕๖๐ - กรกฎาคม ๒๕๖๐ คณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน ได้แก่ กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง, กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแขง ตำบลนาแขง อำเภอหล่มสัก, กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ, และกลุ่มชาวนา บ้านน้ำเลา ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๑) การวิเคราะห์แนวคิดและหลักการทางสังคมและวัฒนธรรมจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ

๒) ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ในระดับต่างๆ ขององค์กร ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็น ชัดความรู้ กระบวนการ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ มีผลต่อความยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน และปัจเจกบุคคล

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๔.๑ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๒ ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๔ รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๑ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ในปัจจุบัน แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีการร่วมมือในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม แม้บางครั้งอาจมองว่าเป็นความร่วมมือเพียงเล็กน้อย แต่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความยั่งยืนอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ลักษณะความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมแต่ละชาติพันธุ์ก็มีลักษณะที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันไปบ้าง ขึ้นอยู่กับการเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงนำผลการเปรียบเทียบมาเสนอไว้ดังนี้

๔.๑.๑ ด้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น

เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้มีการบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งทำให้เห็นถึงความร่วมมือของทุกฝ่าย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง เป็นชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมของเพชรบูรณ์ มีภาษาวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง มีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน

อย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเพณีการก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุ ทุกปี ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือพุทธศาสนาทั่วไปจะมีการก่อเจดีย์ทรายในช่วงเดือนเมษายน(แรมสิบห้าค่ำ เดือนสี่)ทุกชาติพันธุ์ เพราะเชื่อว่า ใครก็ตามที่มาทำบุญก็จะเหยียบดิน เหยียบทรายออกไปจากวัด จำเป็นต้องนำทรายกลับเข้าวัดจะได้ไม่เป็นบาปติดตัว สำหรับชาวบ้านสะเตียงจะมีลักษณะที่แตกต่างจากบ้านอื่น กล่าวคือจะทำในวัดช่วงตรุษไทย เมื่อก่อเจดีย์ทรายแล้วจะนำอิฐคนตายฝังในเจดีย์ โดยเชื่อว่า มนุษย์เราประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ พอตายไปก็จะทำให้ธาตุแตกสลายไป ดังนั้น เมื่อต้องการให้เกิดความสมดุลหรือธาตุกลับมารวมกัน ญาติพี่น้องจึงนำอิฐของคนตายมาฝังในเจดีย์ทราย ซึ่งเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำคือน้ำอบ น้ำหอม ธาตุลมก็คืออากาศรอบข้าง ส่วนธาตุไฟก็คือธูปเทียน จะจัดทำอย่างนี้จนกว่าจะครบ ๓ ปี เมื่อพ้น ๓ ปี ก็ไม่จำเป็นต้องทำอีก ทุกครอบครัวที่นับถือพระพุทธศาสนาในบ้านสะเตียง พอถึงช่วงเวลาดังกล่าว แม้จะไปทำงานต่างถิ่นก็จะเดินทางกลับมาเพื่อร่วมจัดกิจกรรมดังกล่าว ดังนั้นทางหน่วยงานราชการได้แก่ เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์และองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง จึงได้กำหนดให้ประเพณีการก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุ เป็นกิจกรรมหนึ่งในแผนพัฒนาของส่วนงาน แล้วดำเนินการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังมีประเพณีการละเล่นนางดัง และยังได้ดำเนินการจัดประเพณีก่อกองข้าวเปลือก การละเล่นดนตรีพื้นบ้านตึบเก่ง ประกอบด้วยปี่แต้ กลองสองหน้า ฆ้อง เดิมใช้เล่นประกอบงานมงคล และอวมงคล ต่อมาใช้กับงานศพอย่างเดียว เนื่องจากจังหวัดข้าเอื้อย ๆ เนื่องจากชาวบ้านสะเตียงส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เมื่อมีการเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้ว ก็จะรวมกันทำบุญเพื่อเป็นการเรียกขวัญข้าวให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการทำนาครั้งต่อไปโดยการนำข้าวเปลือกมาทำเป็นกองแล้วถวายวัด ซึ่งหลาย ๆ ชาติพันธุ์ไม่ได้จัดทำ แม้จะมีอาชีพคล้ายคลึงกันก็ตาม^๑

โดยมากชาวบ้านนับถือพระพุทธศาสนา จึงนิยมมาทำบุญกันทุกวันพระ และเมื่อมีปัญหาใดก็มักจะนำวัดมาเป็นที่พึ่ง ทั้งการประชุมในหมู่บ้าน งานประจำปีในหมู่บ้านมักจะนิยมทำในวัดจึงมีความเชื่อว่าขนาดเดินเข้าออกวัดจะมีทรายของวัดติดเท้าไปด้วย เกร็งว่าจะเป็นการลักขโมยทรายวัดออกไปจะทำเป็นบาป ด้วยเหตุนี้จึงเป็นกุศโลบายให้ทำการขนทรายที่อยู่ขอบแม่น้ำมาถวายแก่วัด โดยการนำมาก่อรวมกันไว้ตรงหน้าพระวิหารหล่อเป็นรูปเจดีย์เพื่อเป็นการนำทรายมาคืนวัดดังเดิม แล้วนำตุงไส้หมู ตุง ๑๒ นักษัตรมาปักไว้เป็นการตกแต่งเพื่อถวายเป็นพระพุทธรูป ดังนั้นเพื่อมิให้เป็นบาปที่ตนเหยียบทรายในวัดครั้งก่อน และเพื่อเป็นบุญแห่งการถวายก่อสร้างเสนาสนะของวัดต่อไป และตุงก็เป็นเครื่องถวาย เพื่อเป็นสิริมงคลโดยมีความเชื่อว่าจะเป็นสะพานนำตนไปสู่สวรรค์ มักนิยม

^๑ สัมภาษณ์ ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม

ทำกันในวันที่ ๑๔ เมษายนของทุกปี เชื่อว่าเป็นวันเนาหรือวันเนา ซึ่งเป็นวันที่ ๒ ของประเพณีสงกรานต์

และเพื่อเป็นการปลุกจิตสำนึกพระคุณของพระแม่โพสพ เทพีข้าว อนุรักษ์สืบสานประเพณีที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สนับสนุนให้ประชาชน เกษตรกร ทำบุญด้วยผลผลิตจากน้ำพักน้ำแรงของตนเอง ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการก่อพระเจดีย์ข้าวเปลือกไปสู่กิจกรรมทางศาสนา และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ให้หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน มีประธานและรองประธานสภาเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ปลัดและรองปลัดเทศบาล เข้าร่วมในพิธี มีนักเรียนและพี่น้องประชาชนมาร่วม มีพี่น้องประชาชนต่างนำข้าวเปลือกมาร่วมพิธี ร่วมจัดโดย เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลสะเดียง ชมรมคนรักบ้านสะเดียง และพี่น้องประชาชนในสะเดียงและใกล้เคียง จึงได้จัดกิจกรรมประเพณีทำบุญการก่อพระเจดีย์ข้าวเปลือกขึ้นมา^๒

ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ กล่าวว่าจะมีความเป็นอัตลักษณ์ด้านภาษาของตัวเอง เป็นกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิม คำว่าสะเดียง มาจาก สายสะเดียง แปลว่าหยาบป้า สำหรับคล้องช้าง ทำรั้วบ้าน รวดตากผ้า ภาษาสะเดียงถือว่าเป็นรากเหง้าของชาวเพชรบูรณ์ ปัจจุบันก็จะจางหายไป ประเพณีการก่อเจดีย์ทรายจะมีค่านิยม เอากระดูกของคนตายฝังเข้ากับเจดีย์ทรายด้วย เป็นประเพณีที่ไม่เหมือนที่อื่น

๒) กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง เป็นกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมาจากหลวงพระบาง และเวียงจันทน์ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม จึงมีลักษณะเช่นเดียวกันประเทศลาว พื้นที่ตั้งบ้านเรือนมีทำเลดี เหมาะแก่การเพาะปลูก ซึ่งขณะนั้นมีป่าเลาป่าแขงขึ้นอยู่มากมาย ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านนาแซง” และเรียกมาจนถึงปัจจุบัน บ้านนาแซง ตั้งมาประมาณ ๒๐๐ กว่าปี เป็นหมู่บ้านอยู่ในตำบลนาแซง ห่างจากตัวอำเภอหล่มเก่า ไปทางทิศใต้ประมาณ ๓ กิโลเมตร การเป็นอยู่ของชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ความเชื่อจึงมักจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดลอมหรือธรรมชาติ ทำให้เกิดลัทธิความเชื่อที่อิงอาศัยสิ่งเหนือประสาทสัมผัสส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเรียกว่า เจ้าพ่อ ดังนั้น ศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน นอกจากความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังขึ้นอยู่กับเจ้าพ่ออีกด้วย เมื่อมีความเชื่อดังกล่าว ทุกครอบครัวก็จะร่วมกันจัดกิจกรรมหรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาหรือให้ความเคารพแก่เจ้าพ่อ ทุกบ้านจึงมีศาลเจ้าพ่อเพื่อให้เป็นที่พึ่งทางจิตใจ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มพื้นเมืองบ้านสะเดียงที่มีความคิดเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ไม่มากนัก นอกจากนี้ยังได้ยึดประเพณีตามแบบชาวลาวหรืออีสานที่เรียกว่า ฮีต ๑๒ คอง ๑๔

^๒ พระครูสถิตพัชรเขต, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสะเดียง , เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

โดยนำมาบางประเพณีเท่านั้น เช่น ประเพณีการทำบุญข้าสะ เป็นต้น โดยที่กลุ่มพื้นเมืองเรียกการทำบุญลักษณะนี้ว่า การทำบุญหมู่บ้าน ลักษณะการดำเนินการคล้ายคลึงกัน^๓

ดังนั้น ประเพณี วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของหมู่บ้านดังนี้

- เดือน มกราคม มีประเพณี วันขึ้นปีใหม่ วิธีการจัด ทำบุญตักบาตร พระสงฆ์ที่วัด
- เดือน กุมภาพันธ์ บุญเทศน์มหาชาติ
- เดือน เมษายน มีประเพณี กิจกรรมวันผู้สูงอายุ วิธีจัด รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ
- เดือน พฤษภาคม บุญเบิกบ้านเพื่อให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข
- เดือน มิถุนายน บุญบั้งไฟ
- เดือน กรกฎาคม มีประเพณี ทำบุญวันเข้าพรรษา วิธีการจัดทำบุญตักบาตร
- เดือน ตุลาคม บุญออกพรรษา ตักบาตรข้าวสาร อาหารแห้ง
- เดือน พฤศจิกายน งานลอยกระทง ไหลเรือไฟ ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน
- ประเพณีอื่นๆ การแต่งงาน บวชพระ ขึ้นบ้านใหม่ กฐิน ผ้าป่า งานศพ

มีการเข้าวัดฟังธรรมตามประเพณี วันสำคัญต่าง ๆ ดังเช่น ทำบุญข้าวสาก ทำบุญเบิกบ้าน การจัดประเพณีลอยกระทง การแข่งเรือยาว ในลำน้ำพุง มีการแต่งกาย นุ่งผ้าซิ่นห่มแดงตีนก่าน ตามประเพณี อีกด้วย^๔

๓) กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย มีมังขาว กับมังดำ ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ได้อพยพจากจังหวัดเชียงราย พะเยา และน่าน มาอาศัยอยู่ในเขตรอยต่อของ ๓ จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ และได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๙๕ หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเข็กเก่า บ้านป่าหวาย บ้านห้วยทราย บ้านแม่หัวผา บ้านเขาขาด ฯลฯ โดยราษฎรยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เพื่อการยังชีพ บ้านเข็กน้อย ได้รับการประกาศจากกระทรวงมหาดไทยให้เป็นตำบล เมื่อปี ๒๕๓๒ โดยมี นายประจวบ ฤทธิเนติกุล เป็นกำนัน ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นสภาตำบลเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ และได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ขึ้น ๕ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ได้รับการปรับขนาดเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง หมู่บ้านวัฒนธรรมชาวเขาบ้านเข็กน้อย ตั้งอยู่ที่ ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เดินทางจากพิษณุโลกมาตามเส้นทางหมายเลข ๑๒ เลี้ยวซ้ายระหว่าง กม. ที่ ๙๒ – ๙๓ เป็นหมู่บ้าน

^๓ สัมภาษณ์ นายธนกฤต เสียงอ่อน, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^๔ สัมภาษณ์ นายธนกฤต เสียงอ่อน, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและมีกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งหาได้ยาก อาทิ เช่น ชมการจำลองวิถีชีวิตชาว ม้ง ชมการแสดงทางวัฒนธรรม อาทิ วิถีชีวิต ๑๒ เดือนของม้ง รำแคน ระบายกระดัง ระบายลุ่มเดินแบบชุดม้ง และเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของชาว ม้ง อาทิ ผ้าปักลาย พืชผักการเกษตร เปิดทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ค่าเข้าชมคนละ ๑๐ บาท นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น ภูทับเบิก เขาค้อ ทุ่งแสลงหลวง เป็นต้น^๕

มีประเพณีที่โดดเด่นแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น^๖ ทั้งชาว ม้งขาว ม้งดำ จากการแต่งกาย ภาษา ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ เมื่อถึงประเพณีนั้น ๆ ชาวบ้านเข็กน้อยที่ไปทำมาหากินต่างถิ่นก็จะเดินทางกลับมาเพื่อร่วมประเพณี โดยที่ประเพณีบางอย่างจะกระทำกันเฉพาะคนในตระกูลหรือแซ่เดียวกันเท่านั้น ประเพณีที่ถือเป็นเอกลักษณ์ก็คือ การนับถือบรรพบุรุษ การสร้างอาคารบ้านเรือน ประเพณีการกินข้าวใหม่ และประเพณีปีใหม่ม้ง ประเพณีการกินข้าวใหม่จะทำการในเดือนตุลาคมของทุกปี ข้าวใหม่คือข้าวที่ปลูกขึ้นมาเพื่อที่จะเช่นถวายให้กับผีปู่ผีย่าก่อน หลังจากนั้นก็จะเรียกญาติ พี่น้องมาร่วมกิน และจะเริ่มเกี่ยวได้เมื่อรวงข้าวสุกแต่ยังไม่เหลืองมาก นำข้าวเปลือกที่นวดเรียบร้อยแล้วมาคั่วให้เม็ดข้าวแข็งและเปลือกข้าวแห้งเพื่อให้สะดวกในการตำข้าว ในอดีตนั้นนิยมการตำข้าวด้วยครกกระเดื่อง เมื่อตำเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำข้าวมาหุงเพื่อเช่นไหว้ผีปู่ผีย่า ทำโดยการนำไก่ตัวผู้มาเช่นไหว้ตรงผีประตูก่อน สำหรับประเพณีปีใหม่ม้ง เริ่มต้นวันขึ้น ๑ ค่ำเดือน ๑ นับตามจันทรคติ เป็นเวลา ๙ วัน ชาว ม้งทุกเพศทุกวัยต่างก็กล่าวถึงและรอคอยโอกาสได้ชมและโยนลูกช่วง ตีลูกช่วง คนหนุ่มสาวจะมองหาคู่รักคู่ชีวิต คนเฒ่าคนแก่จะมองหาลูกสะใภ้ หรือลูกเขยหลานเขยในอนาคต ประเพณีเรียกขวัญโดยเป่าปี่เป็นท่วงทำนอง ประเพณีดังกล่าวนี้ในกลุ่มพื้นเมืองและกลุ่มชาวไทยหล่ม จะไม่มีการดำเนินการลักษณะเช่นนี้ แม้จะมีความเชื่อที่ใกล้เคียงกัน แต่กระบวนการจัดกิจกรรมก็แตกต่างกัน ส่วนประเพณีการจัดการศพ มีการฝัง หรือเผา การแต่งงาน เปิดโอกาสแต่งได้ทุกพื้นที่ แต่แซ่เดียวกันไม่ได้

เดิมที่ได้อพยพลงมาจากทางภาคเหนือ และทางตอนใต้ของประเทศจีน มาเรื่อย ๆ จนถึงเข็กน้อย ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ใช้ชีวิตตามป่าตามเขา ตอนแรกมีการปลูกฝิ่น บนภูหินร่องกล้า จนทางภาครัฐได้ห้ามปลูก ในยุคพลเอกเปรม ได้มีนโยบายให้มาร่วมพัฒนา มีวัฒนธรรมทางภาษาเฉพาะของตนเอง ส่วนการพระพุทธศาสนาได้ขึ้นมาเผยแผ่โดยพระธรรมจาริกจากวัดศรีโสดา พ.ศ. ๒๕๐๙ ของกรมประชาสัมพันธ์ได้จัดหามา จึงทำให้ที่เข็กน้อยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

^๕ สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ แสนยากุล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย, เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^๖ สัมภาษณ์ นายช่าง ศักดิ์เจริญชัยกุล, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเข็กน้อย, เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ด้านศาสนา ความเชื่อ ความคิด ขึ้นมามาก พระที่มาจะต้องมีความอดทนเป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องปรับตัวให้เข้ากับชุมชน อดทนต่อความยากลำบาก ต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ เพราะชาวบ้านหรือชุมชนไม่คุ้นชินนั่นเอง^๗

ฉะนั้น ประเพณีการกินข้าวใหม่ การกินข้าวใหม่จะทำกันในเดือน ตุลาคมของทุกปี ข้าวใหม่คือข้าวที่ปลูกขึ้นมาเพื่อที่จะเซ่นถวายให้กับผีปู่-ผี ย่า จะเริ่มเกี่ยวได้เมื่อรวงข้าวสุกแต่ยังไม่เหลืองมาก นำข้าวเปลือกที่นวดเรียบร้อยแล้วมาคั่วให้เม็ดข้าวแข็งและเปลือกข้าวแห้ง เพื่อให้สะดวกในการตำข้าว ในอดีตนั้นนิยมการตำข้าวด้วยไค้กกระเดื่อง เมื่อตำเสร็จเรียบร้อยแล้วนำข้าวมาหุงเพื่อเซ่นไหว้ผีปู่-ผี ย่า ทำโดยการนำไก่ตัวผู้มาเซ่นไหว้ตรงผีประตูก่อน และประเพณีปีใหม่มั่ง (น่อเปี๊จาว) ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ ๒ ค่ำและ ๓ ค่ำของเดือนหนึ่ง จัดเป็นวันฉลองปีใหม่อย่างเป็นทางการ ซึ่งทุกคนจะหยุดหน้าที่การงานทุกอย่างในช่วงวันดังกล่าวนี้ และจะมีการจัดการละเล่นต่าง ๆ ในงานขึ้นปีใหม่ เช่น การละเล่นลูกช่วง การตีลูกข่าง การร้องเพลงมั่ง

๔) กลุ่มชาวน บ้านน้ำเลา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่าภาษาเยกุล อันเป็นภาษามอญโบราณหรือมอญทวารวดี มีถิ่นฐานที่ละโว้ (ลพบุรี) สิ่งที่ยึดเหนี่ยวคนในชุมชนบ้านน้ำเลา หากออกจากบ้านไปทำงานรับจ้างต่างจังหวัดแล้วจะต้องเดินทางกลับมายังบ้านน้ำเลานั้นก็คือ “ประเพณีพันตรุษ” หรือ “รำตรุษ” ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นประจำปีในช่วงวันสิ้นปีเก่าไทยคือก่อนวันสงกรานต์ ระหว่างวันที่ ๘ – ๙ เมษายน คำว่า “วันตรุษ” ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียกประเพณีนี้ว่า “พันตรุษ” นั่นเอง สิ่งสำคัญในการประกอบพิธีจะใช้ต้นตรุษ ซึ่งเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายต้นข่า และต้นกระตือ ต้นตรุษจะพบได้ในป่าลึกทางด้านทิศเหนือของบ้านน้ำเลา จะพบมากในบริเวณที่เป็นหุบเขาและมีน้ำไหล หรือบริเวณที่มีความชุ่มเย็น มีการนับถือเจ้าพ่อด่าน เชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ไปไหนมาไหนต้องบนบานศาลกล่าว ประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นเข้าห้อมให้ชาวบ้านน้ำเลา มีความร่วมมือร่วมใจ สมัครสมานสามัคคีกัน แม้จะไปอยู่ต่างถิ่น เมื่อถึงช่วงที่จัดประเพณีนั้น ๆ ก็จะเดินทางกลับมาร่วมพิธีเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ประเพณีนี้เป็นสิ่งที่เกิดจากความเชื่อของชาวบ้านน้ำเลา ที่มีประวัติความเป็นมาที่อิงอาศัยป่าไม้และธรรมชาติ ดังคำขวัญประจำชุมชนว่า หัตถกรรมเสื่อลำแพน ดินแดนเจ้าพ่อด่าน หมู่บ้านอนุรักษ์ป่า แหล่งประปาชุมชน^๘

^๗ สัมภาษณ์ นายจุลศักดิ์ ศักดิ์เจริญชัยกุล, กำนันตำบลเข็กน้อย/ประธานสภาวัฒนธรรม, เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^๘ สัมภาษณ์ นายกระแส มีกำลัง, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก, เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

และจะมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผี เวลาเป็นไข้ จะต้องนำของไปบนเซ่นไว้ก่อน ถึงจะไปหาหมอจริง ๆ ผีอะไรทำให้ไม่สบาย และศาลเจ้านาย มีการเลี้ยงทุกปี ไม่เต็ม ปั้นจากดินเจ็ดป่าช้า เชื่อว่ายังไม่แตก เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือ ส่วนภาษาเป็นภาษาเยกกุล ชาวบน เช่น จ๊ะโปง กินข้าว ช่งดาก กินน้ำ เป็นภาษามอญโบราณ หรือมอญอิรวดี อยู่หน้าด่านเมืองละโว้ ควรนำเป็นหลักสูตรเปิดสอนให้นักเรียนในท้องถิ่นได้เรียน^๔

ดังนั้นแล้ว วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านน้ำเลาได้ยึดวิถีความเป็นอยู่ตามขนบธรรมเนียมประเพณีแต่เดิมมา ซึ่งเป็นการดำรงชีวิตที่กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เหนือธรรมชาติที่ชาวบ้านถือว่าเป็นการนับถือผี ล้วนมีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และแฝงไว้ด้วยกฎแห่งการควบคุมทางสังคมอยู่ในตัว ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมทางจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแสดงความเคารพผู้น้อยต้องเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ น้องเคารพและเชื่อฟังพี่ ภรรยาเคารพและเชื่อฟังสามี อีกสิ่งที่ชาวบ้านให้ความเคารพก็คือศาลเจ้าขุนอินทร์หรือเจ้าพ่อด่าน ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน เมื่อชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนก็มักจะไปบนบานเพื่อให้เจ้าพ่อช่วยดลบันดาลให้ประสบผลตามความปรารถนาด้วยเหตุนี้ ศาลเจ้าพ่อขุนด่านจึงเป็นสถานที่สำคัญมีความผูกพันกับการดำเนินชีวิตของบ้านน้ำเลา อาหารการกิน เนื่องด้วยหมู่บ้านหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านแห่งนี้ดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติ จึงมักหาของป่าที่อยู่ตามธรรมชาตินำมาประกอบเป็นอาหาร ผักต่าง ๆ ที่มีอยู่สารพัดชนิด นำมาประกอบกับเนื้อสัตว์ซึ่งเน้นผักมากกว่า พอถึงเวลาทาน ก็กินพร้อม ๆ กันทั้งครอบครัว เวลาบ้านไหนมีอาหารมาก จะนำมาแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้านอีกด้วย หรือไม่ก็นำมาแลกเปลี่ยนกัน และสิ่งน้ำทำให้บ่งบอกได้ว่าชาวบ้านน้ำเลามีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจดี ส่วนบ้านเรือนมีลักษณะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวยกสูงมีใต้ถุน แต่ปัจจุบันมีลักษณะผสมผสานกับแบบสมัยใหม่ เนื่องจากในอดีตมีการเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ และเพื่อเป็นการป้องกันสัตว์ป่าที่หลงเข้ามาในหมู่บ้าน จึงสร้างบ้านให้สูงจากพื้นไว้ และตั้งอยู่เรียงรายเป็นแนว แต่ระดับพื้นนั้นต่างระดับกันเนื่องจากบ้านน้ำเลาตั้งอยู่ติดภูเขาซึ่งบ้านใครอยู่ใกล้ภูเขาไต่ไกรยิ่งสูงกว่าบ้านอื่น ทั้งหมู่บ้านจึงมีความสูง ๆ ต่ำ ๆ สลับกัน เนื่องจากสภาพในปัจจุบันลักษณะบ้านเรือนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพความนิยม ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก บ้านใครพอมีฐานะก็จะเปลี่ยนแบบบ้านไม้มาเป็นบ้านปูน ๒ ชั้น ตามฐานะ ปุกระเบื้องอย่างสวยงามเหมือนบ้านในเมือง สภาพป่าชุมชนมีการจัดการร่วมกับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และ กรมป่าไม้ ได้สนับสนุนพันธุ์กล้าไม้มาให้ชาวบ้านปลูกเพื่อรักษาสภาพป่าให้คงอยู่ ซึ่ง

^๔ สัมภาษณ์ นายสมบัติ ช่วยเมือง, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านน้ำเลา, เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์มาก มีน้ำไหลในลำน้ำเลา ทำให้ชาวบ้านมีน้ำเพื่อการยังชีพ ใช้ในการเกษตรและบริโภคได้ สามารถเก็บของป่ามาเป็นอาหารได้ ด้านภาษาบ้านน้ำเลามีภาษาชาวนบ ภาษาลาว และจะเหลือเพียงผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังพูดกัน และคนรุ่นใหม่ก็จะไม่พูดภาษาชาวนบแล้ว และเหลือไม่มาก ที่สำคัญภาษาชาวนบเป็นภาษาที่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน มีเพียงภาษาพูดกันปากต่อปากเท่านั้น จึงทำให้การสืบทอดเป็นเรื่องยาก

จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน สิ่งที่เหมือนกันคือเมื่อถึงเวลาทางชุมชนจะจัดกิจกรรมหรือประเพณีวัฒนธรรมนั้น คนในท้องถิ่นไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็จะเดินทางกลับมาร่วมกิจกรรม เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของตนเอง ส่วนที่แตกต่างกันคือ ประเพณีวัฒนธรรมจะมีลักษณะที่ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความเชื่อของชุมชนนั้น ๆ

๔.๑.๒ ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น

เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะมีลักษณะการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่คล้ายคลึงกัน ผ่านองค์การภาครัฐและภาคเอกชน กล่าวคือ อาศัยการบอกกล่าวจากบุคคลหนึ่งสู่อีกบุคคล กิจกรรมชุมชน จากชุมชนหนึ่งไปยังชุมชนหนึ่ง อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัย ได้แก่

๑) ยูทูบ ในปัจจุบันมักจะปรากฏเห็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของชนเผ่าหรือชาติพันธุ์ต่าง ๆ ผ่านยูทูบ เป็นจำนวนมาก ทำให้คนทั่วไปได้รับทราบรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

๒) เฟสบุ๊ค เป็นสื่ออีกอย่างหนึ่งที่สร้างความเข้าใจแก่คนทั่วไปอย่างรวดเร็วและสามารถสอบถามรายละเอียดได้

๓) สื่อหนังสือพิมพ์

๔) โทรศัพท์ อันเป็นสื่อที่เข้าถึงคนทุกเพศทุกวัย

๕) สื่อออนไลน์อื่น ๆ

ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ลักษณะใดก็ตามมุ่งเน้นประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รับทราบประเพณีวัฒนธรรมชุมชน เช่น การจัดประเพณีปีใหม่ม้ง ก็อาศัยสื่อหนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมประจำท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมนั้น ๆ อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันมิให้คนในท้องถิ่นลืมเลือนวัฒนธรรมของตนเอง แม้จะมีวัฒนธรรมอื่นเข้ามาก็ตาม

๔.๑.๓ ด้านการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม

การเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการดำเนินการเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่

๑) การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยการบอกกล่าวหรือให้ศึกษาทำความเข้าใจ และนำพาปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม

๒) การรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างมูลค่าแก่สิ่งนั้น ๆ ให้กลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเป็นอย่างดี

๓) การจัดกิจกรรมการออกร้านในเทศกาลต่าง ๆ ด้วยจังหวัดเพชรบูรณ์มีกิจกรรมที่ดำเนินงานทุกอำเภอ แต่ครั้งจะมีการนำเอาศิลปวัฒนธรรมไปแสดง และนำเอาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจำหน่าย รวมถึงมีการจัดนิทรรศการวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ ด้วย

๔) การสืบทอดอนุรักษ์ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีการรำถวายดอกไม้ มีชุดแต่งกายต้นแบบของชาวน

๕) การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีสงฆ์ ภายหลังวันตรุษสงกรานต์ เนื่องจากได้เชิญมาเล่นตอนวันสงกรานต์ โดยการยิงปืนขับไล่

การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์การเล่นนางด้ง เป็นกิจกรรมที่หายไป จำเป็นต้องการความรู้ฟื้นขึ้นมาใหม่ ในปัจจุบันจะเปลี่ยนมาเป็นการก่อเจดีย์ทรายปลูกธาตุ โดยการสนับสนุนทรายจากทางเทศบาล พอเสร็จงานแล้ว ซึ่งทางวัดจะได้ใช้ประโยชน์จากทรายได้ต่อไป ทุกกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมที่จางหายไป ควรที่จะถูกรื้อฟื้น และอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่สืบไป เพื่อเยาวชนรุ่นต่อไปจะได้เรียนรู้ ซึ่งในเรื่องการอนุรักษ์ก็ได้คุยกับคนสูงอายุให้รักษาวัฒนธรรมแบบเดิม ๆ ไว้ ดังเช่นประเพณีโบราณที่เคยจัดกันมาก็ต้องสอดแทรกประเพณีสมัยใหม่เข้าไป จึงอธิบายให้คนเฒ่าคนแก่ได้เข้าใจในการเปลี่ยนแปลง^{๑๐}

จะเห็นได้ว่า การเข้าร่วมกิจกรรม หรือการอนุรักษ์นั้น โดยมาก หากมีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ แล้ว ซึ่งจัดโดยชุมชน ชาวบ้าน หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล ก็จะมีการเชิญชวนให้ประชาชนมาร่วมกันจัด ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีเป็นอย่างดี ซึ่งก็ต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้คนประชาชนของท้องถิ่นด้วยเช่นกัน

๔.๑.๔ ด้านการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยหน่วยงานภาครัฐ ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะประเพณีวัฒนธรรมแต่ละอย่างนั้นเกิดขึ้นจาก

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูสถิตพัชรเขต, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสะเดียง เจ้าคณะตำบลสะเดียง, เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ความเชื่อของทุกคนในชุมชน หากไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนก็ไม่สามารถดำเนินงานใด ๆ ได้ โดยที่ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนนั่นเอง ภาครัฐจึงได้มีนโยบายในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ โดยจัดกิจกรรมมากมาย เช่น กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมและประเพณีทัศน์ของชุมชน การร่วมกันปลูกป่าเพื่อรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ การจัดประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น ในการดำเนินงานส่วนใหญ่องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งใกล้ชิดกับชุมชนจะเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้ข้อคิดความเห็น เนื่องจากวัฒนธรรมเหล่านั้นเกิดจากความเชื่อของชุมชน หากคนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ยาก

๔.๑.๕ ด้านการให้ความรู้การอนุรักษ์

ในประเด็นดังกล่าวพบว่า เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมเหมือนกัน ผ่านหน่วยงานภาครัฐและชุมชน ได้แก่

๑) จัดอบรมชาวบ้านเพื่อให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีความรู้ว่าสิ่งใดเป็นวัฒนธรรมของชุมชนตนเองบ้าง และควรจะมีการหวงแหนหรือรักษาไว้อย่างไร

๒) จัดเวทีประชาคมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน

๓) ดำเนินการจัดตั้งจุดประชาสัมพันธ์หรือศูนย์วัฒนธรรม เพื่อให้คนทั่วไปได้รับทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

๔) จัดกิจกรรมรักษาวรรณกรรมประเพณี เพื่อปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นและเยาวชนได้สำนึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง

จะเห็นว่า พอถึงวันพระจะมีนักเรียนโดยการนำของคุณครูพามาจัดกิจกรรมที่วัด จุดเด่นมีทางเทศบาลให้การสนับสนุน จัดมาเป็นกลุ่ม หรือชุดๆ ละ ๗๐ ถึง ๘๐ คน ซึ่งทางวัดได้จัดมาเป็นประจำอยู่แล้ว อยากจะให้ความรู้แก่นักเรียนเยาวชนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ยังให้ความรู้ด้านการปลูกป่า ทำแนวกันไฟ ให้เห็นความสำคัญของระบบนิเวศป่าชุมชน^{๑๑}

๔.๒ ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวรรณกรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์

๔.๒.๑ ด้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นของบ้านสะเตียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายเดชณรงค์ เดชจันทร์, กรรมการชุมชนบ้านน้ำเลา, เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ผู้นำของชุมชน และชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะที่ร่วมกันทำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นงานบุญประเพณีของชุมชน โดยการสร้างกิจกรรมที่จะนำชาวบ้านมาร่วมกันทำ เช่น การจัดกิจกรรมการแข่งขันเรือพายซึ่งให้ชุมชนแต่ละชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมากขึ้น สร้างความสามัคคีเกิดขึ้นได้ การจัดงานเลี้ยงเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ มีความเชื่อความศรัทธา หากว่าผู้นำไม่เอาใจใส่ในเรื่องวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของชาวบ้าน ไม่สามารถสร้างเครือข่ายชุมชนได้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่เรียบร้อย^{๑๒}

๔.๒.๒ ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นของบ้านสะเตียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา

ในการจัดกิจกรรม ประเพณี ทุกครั้ง ก็ได้ประชาสัมพันธ์ โดยการให้ลูกหลาน เยาวชนได้รับรู้ถึงกิจกรรมที่จัดขึ้น ได้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนของตนเองที่คุณค่าแก่การรักษาไว้ให้ตราบนานเท่านานสืบไป อนึ่งเยาวชนในปัจจุบันจะรับเอาวัฒนธรรมจากตะวันตกมากขึ้น โอกาสในเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ก็ลดน้อย และหายไปในที่สุด ^{๑๓}

๔.๒.๓ ด้านการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของบ้านสะเตียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา

กิจกรรมประเพณีที่จัดขึ้น มีการเชิญชวนให้เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเอาไว้ให้คงอยู่ ตลอดทั้งเยาวชน ลูกหลานในหมู่บ้าน ชุมชนจะรับรู้ ได้เห็น รับประสบการณ์ที่ดีจากผู้นำที่เป็นต้นแบบของการรักษาวัฒนธรรมที่ดี นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือกันอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยการปลูกป่าให้กับชุมชน และส่งเสริมให้เด็กเยาวชนตามสถานศึกษาได้ทำกิจกรรมปลูกป่ากันทุกปี

๔.๒.๔ ด้านการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของบ้านสะเตียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา

การเชิญชวนให้ประชาชน เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม เป็นการเปิดโอกาสมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรม

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติพัชรโกวิท, เจ้าอาวาสวัดทุ่งสมอ/พระนักเผยแผ่ศาสนาบนที่ราบสูงเข็กน้อย, เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระอธิการอนันต์ มหาปัญโญ, เจ้าอาวาสวัดน้ำเลา (ช่องลมเทวา), เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ของชุมชน เปิดโอกาสให้จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

๔.๒.๕ ด้านการให้ความรู้การอนุรักษ์ของบ้านสะเดียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา

ชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเอาไว้ ตลอดทั้งวิถีชีวิต และยังคงสืบสานประเพณีเอาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้ได้เห็นต่อไป โดยการถ่ายทอดความรู้ ความคิดต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนเอาไว้^{๑๔}

จะเห็นว่า ทุกกิจกรรมที่จัด มีการให้ความร่วมมือ ให้การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นอย่างดี ทำให้เห็นคุณค่าของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากขึ้น ทำให้เห็นภาพของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แบบเอื้อเฟื้อ มีน้ำใจไมตรีต่อกันและกันเสมอ ดังเช่น การลงแขก เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมให้ปลูกพืชสมุนไพร ปลูกผักปลอดสารพิษ ฝึกชาวบ้านให้รู้จักคัดแยกขยะ

๔.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสัมภาษณ์เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์จัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม พบว่า มีปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่จะทำให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ดังนี้

๔.๓.๑ ปัญหาอุปสรรค

จากการวิเคราะห์ประเมินผลการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชาย จำนวน ๕ คน จากการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จำนวน ๔ ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมการอยู่ร่วมกัน และด้านเศรษฐกิจและมีรายได้ พอสรุปได้ดังนี้

๑) นโยบายภาครัฐไม่มีความชัดเจนในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพราะขาดการต่อเนื่องในแต่ละรัฐบาล การวางกรอบนโยบายไม่สามารถตอบสนองความต้องการในระยะยาวได้

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายสนั่น พรหมประเสริฐ, สมาชิกสภาเทศบาล, เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒) การเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อและค่านิยม ทำให้มีผลต่อการดำเนินงานอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะหากชุมชนมีความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้ยากต่อการอนุรักษ์ เช่น วัฒนธรรมการลงแขกอันแสดงถึงความมีน้ำใจต่อกัน ปัจจุบันได้เลือนหายไป

๓) การเปลี่ยนแปลงของชุมชน จากชุมชนชนบทมาเป็นชุมชนเมือง เป็นสาเหตุให้การอนุรักษ์จัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นไปได้ยาก

๔) ความขัดแย้งทางความคิดและการปฏิบัติระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า โดยที่การอนุรักษ์จะเริ่มจากจากผู้ใหญ่หรือคนรุ่นเก่าที่มีประสบการณ์มาก่อน เพราะเทคโนโลยีเจริญรวดเร็วเกินไปทำให้บางชาติพันธุ์ปรับตัวไม่ทัน ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อเทคโนโลยีเหล่านั้นได้

๕) นโยบายภาครัฐที่เปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ การจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีก็พลอยได้รับผลกระทบไปด้วย

๖) ด้วยสังคมที่เปลี่ยนแปลง ตามยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ ขาดความมีสำนึกสาธารณะ ไม่รักบ้านรักเมืองตัวเอง ขาดหายไป ทำให้การพัฒนายากขึ้น ความไม่เข้าใจความเป็นวัฒนธรรมของบุคคลภายนอก

๔.๓.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจน ครอบคลุมพื้นที่ และดำเนินงานให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยที่สามารถปฏิบัติและ นำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนได้

๒) ผู้มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ควรจัดกิจกรรมปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องแก่เยาวชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตั้งแต่เริ่มต้น

๓) แต่ละครอบครัวควรตระหนักในการปลูกฝังวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่บุตรหลาน และครูอาจารย์หรือสถาบันการศึกษาก็ควรให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้รู้สึกรักและหวงแหนและประโยชน์ที่ได้จากวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ

๔) การดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ควรจะมีการประชาคมให้รู้ทั่วกัน เพื่อป้องกันความเข้าใจคลาดเคลื่อนของคนในชุมชน

๕) การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ควรต่อเนื่องกันและร่วมมือกันเป็นสายใย ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ หรือต่างคนต่างออกนโยบาย โดยที่มีกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน

๖) ปลูกฝังให้เยาวชนได้สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนให้มากขึ้น โดยการจัดกิจกรรมร่วมกัน ส่งเสริมการเรียนรู้

๗) ให้มีการบันทึกข้อมูลพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

๔.๔ รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับบริบทเชิงพื้นที่ จึงทำให้มองเห็นภาพความเข้าใจต่อพื้นฐานความคิดและแนวทางการดำรงวิถีชีวิตของชุมชน ผ่านระบบการมีส่วนร่วมในรูปแบบของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ดังนี้

๔.๔.๑ แนวคิดระบบการจัดการในรูปแบบของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม แนวคิดระบบเครือข่ายของพื้นที่ ในแหล่งชุมชนเป็นการบูรณาการการจัดการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งในเรื่องความเชื่อ เกษตรกรรม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนและแหล่งกำเนิดประเพณีเป็นองค์รวมและเป็นระบบ ทั้งหมู่บ้านหรือกลุ่มชาติพันธุ์แบบพึ่งพาอาศัย โดยอาศัยการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ในกระบวนการถ่ายทอดและระบบนิเวศเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างกลไกด้านต่างๆ เพื่อขยายโอกาสและศักยภาพเชิงพื้นที่ให้มีความหลากหลาย การให้บริการทางนิเวศ ความสามารถในการฟื้นฟูตนเองของพื้นที่และการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ยึดวัฒนธรรมแบบเก่าไว้ ไม่ให้จางหายไป คุยกับผู้สูงบ่อ ยๆ เพื่อที่จะรักษารูปแบบเดิม ๆ เอาไว้^{๑๕}

๔.๔.๒ หลักการทำงานของจัดการนิเวศวิทยาในรูปแบบของนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม เครือข่าย และกลุ่มชาติพันธุ์ ทำงานด้วยหลักการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเครือข่ายที่สัมพันธ์กับระบบนิเวศในแหล่งกำเนิดและกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เกิดการกระจายตัวของกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมเครือข่ายและกลุ่มชาติพันธุ์อย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นไปตามหลักการอนุรักษ์ระบบนิเวศ การสืบทอด การถ่ายทอด เสริมสร้าง จรรโลง นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์จักสาน โดยใช้วัสดุเหลือใช้ และรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปลุกผักปลอดสารพิษ เพาะพันธุ์พืช กลุ่มออมทรัพย์ คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ให้การสนับสนุน ครั้วเรือนในหมู่บ้านตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบ้านนาแซง ให้ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเองทุกครัวเรือน เลี้ยงปลาในบ่อคอนกรีต เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้^{๑๖}

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายประมวล สงค์ประเสริฐ, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง, เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ แสนยากุล, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย, เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

๔.๔.๓ กลไกระบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในรูปแบบของนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมเครือข่าย และกลุ่มชาติพันธุ์ กลไกการสร้างผลประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชุมชนแต่ละแห่ง ตามความเชื่อ ตามภูมิปัญญา และตามนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเครือข่าย และกลุ่มชาติพันธุ์โดยมีบทบาทเสมือนเป็นพ่อแม่เลี้ยงดูชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งอาหาร ปกป้องภัยพิบัติ ช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนและอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชนโดยมีแนวทางป้องกันไม่ให้พื้นที่วัฒนธรรมถูกทำลาย ทำหน้าที่กำจัดปัจจัยการเกิดปัญหาทำลายวัฒนธรรมของตนเองและควบคุมการลุกลามของชาติอื่นอีกทั้งยังส่งเสริมกระบวนการกระจายความร่วมมือในการสืบสานวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป^{๑๗}

กลไกการประสานผลประโยชน์ได้แก่ ชุมชน เครือข่ายและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ต่างมีบทบาทเป็นตัวเชื่อมและประสานประโยชน์ให้กระบวนการทางวัฒนธรรม สามารถกระจายตัวไปทั่วหมู่บ้าน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและปรับเปลี่ยนสถานะทางกายภาพของการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และพื้นที่ของชุมชน ให้มีศักยภาพต่อการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเครือข่ายสู่พื้นที่ของชุมชนและอนุรักษ์ระบบนิเวศ โดยการรักษาวรรณธรรมประเพณีให้คงอยู่ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดวงจรป้อนกลับย้อนไปเริ่มต้นกระบวนการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๔.๔ รูปแบบของความยั่งยืน จัดประเมินผล การดูแลรักษาเช่น การปลูกป่าชุมชนร่วมกับ อบต. ทรัพยากรน้ำ ป่าไม้ เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้ป่า ให้สีเขียว ป้องกันการทำลาย ทำแนวกันไฟ ด้วยความยั่งยืนเหมือนชีวิตมนุษย์ มีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาแล้ว หากไม่ได้พัฒนา วัฒนธรรมนั้นก็เสื่อมสลายไป แต่ถ้าสังคมมีความเจริญวัฒนธรรมนั้นก็เจริญตามมา และต้องเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้ขับเคลื่อนเท่านั้นจึงจะยั่งยืน อย่าไปหวังให้ผู้อื่นมาจัดการให้ ต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ไมเช่นนั้นก็จะเสื่อมสลายไป เช่น การละเล่นดนตรีตึกเก้ง ที่กำลังจะหายไปจากชุมชน^{๑๘} ฉะนั้นต้องเป็นวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง ๆ ดังเช่นประเพณีอุ้มพระดำน้ำ ซึ่งได้สร้างภูมิปัญญาอันฉลาดของเจ้าเมือง ถือได้ว่าเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ เพราะวิถีชีวิตของชาวชุมชนที่ผูกพันกับแม่น้ำมาอย่างนาน มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเครือข่าย และกลุ่มชาติพันธุ์ มีการนำรูปแบบมาใช้ก็คือ การนำวัฒนธรรมเข้า

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาภูวนารถ ธมมานนโท, หัวหน้าศูนย์อบรมศีลธรรมและส่งเสริมพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง บ้านเข็กน้อย, เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

ร่วมกับความยั่งยืนวัฒนธรรม ดังได้ปรากฏขึ้นในมิติความยั่งยืนทางสังคม ความยั่งยืนทางสังคมนั้น ประกอบด้วยการแก้ไขปัญหาความยากจน การส่งเสริมลงทุนทางสังคมโดยเน้นไปที่การศึกษา สาธารณสุข การดูแลรับผิดชอบสภาพแวดล้อมของมนุษย์ และสังคมให้มีความปลอดภัย รวมทั้งสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งไม่ได้ครอบคลุมหรือเน้นไปที่ประเด็นทางวัฒนธรรมมากนัก ทำให้เริ่มมีการแยก หรือเฉพาะเจาะจงออกมาเป็นบทบาทหนึ่งในการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์การ UNESCO ได้นิยามความหมายว่าวัฒนธรรม คือ องค์กรที่มีความซับซ้อนของจิตวิญญาณ วัตถุ ภูมิปัญญา อารมณ์ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของสังคมนั้น ๆ และความยั่งยืนทางวัฒนธรรมสามารถให้คำนิยามได้ คือ ความสามารถที่จะเก็บรักษาไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมนั้นๆ และยินยอมให้เปลี่ยนแปลงได้ในหนทางวิธีการที่สอดคล้องกับค่านิยมทางวัฒนธรรมของประชาชน และในมุมมองของความยั่งยืนทางวัฒนธรรม คือ การวิเคราะห์ในนิยามของทุนทางวัฒนธรรม ที่อธิบายโดยประเพณี ค่านิยม มรดก สถานที่ ศิลปะ ความหลากหลาย และประวัติศาสตร์ของสังคม ซึ่งมีทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้และสืบทอดจากรุ่นอดีตส่งผ่านไปสู่อุ่นอนาคต ดังเช่นกิจกรรมของชุมชน เมื่อว่างเว้นจากภาระกิจการทำไร่ทำนา ก็จะมาร่วมกันซ่อมพายเรือในลำน้ำพุง เป็นอยู่แบบนี้ตลอดจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ออมทรัพย์ เพาะพันธุ์กล้าไม้ ปลูกผักปลอดสารพิษ^{๑๙} แม้กระทั่งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์รักษาไว้ซึ่งนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนตามเทศกาลของแต่ละปี ๆ

รูปแบบของความยั่งยืนที่พิจารณาวัฒนธรรมร่วมด้วย การนำวัฒนธรรมมาพิจารณา ร่วมกับความยั่งยืนต้องเริ่มจากการเปลี่ยนมุมมองที่มีอยู่ ในปัจจุบันของบุคคลที่มองถึงความเติบโต ต้องเปลี่ยนไปมองถึงเรื่องความสมดุล รวมถึงเปลี่ยนแนวคิดจากการแข่งขัน ไปสู่การร่วมมือกัน และเปลี่ยนมุมมองจากการมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ ไปสู่มุมมองที่หลากหลายมิติ มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นั่นคือการพัฒนาควรต้องคำนึงถึงความเป็นองค์กรของทุกด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม การมีส่วนร่วม ความเคารพซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน จากที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อมิติของความยั่งยืนได้หมุนย้อนกลับมาที่ผู้คนและท้องถิ่น^{๒๐} ซึ่งหัวใจสำคัญของท้องถิ่นก็คือ ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี มรดกภูมิปัญญา สถานที่ ที่ถ่ายทอดจากอดีตสู่ปัจจุบันและ ต่อเนื่องไปสู่ออนาคต นั่นก็คือเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายธนกฤต เสียงอ่อน, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายราเชนทร์ บุญกำพัว, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย, เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ต่างกันย่อมมีพื้นฐานหรือสภาพแวดล้อมที่ต่างกันนั่นคือทุนทางธรรมชาติ ซึ่งสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ส่วนหนึ่งได้หล่อหลอม และกำหนดตัวตนทางวัฒนธรรมและตัวตนทางกายภาพของแต่ละพื้นที่ให้ ต่างกันออกไป นั่นคือความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อม รวมถึงระบบนิเวศที่เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ใน พื้นที่นั้น ความยั่งยืนของพื้นที่จึงควรถูกกำหนดโดยกรอบของมิติทางวัฒนธรรมผสานไปกับกรอบมิติ ของระบบกายภาพกล่าวคือ มิติวัฒนธรรมต้องประสานความถูกต้องเที่ยงธรรมกับมิติสิ่งแวดล้อม และสามารถดำรงชีวิตและอยู่ได้ในมิติเศรษฐกิจ และมิติเศรษฐกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อมิติสิ่งแวดล้อม ซึ่งนั่นคือความยั่งยืนที่แท้จริงที่คำนึงถึงกรอบของ “ระบบนิเวศวัฒนธรรม” ที่เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงตัวตนของ พื้นที่ที่แตกต่างกันทั้งด้านกายภาพและวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนควรพิจารณาบนพื้นฐานจาก สิ่งที่เป็นตัวตนของพื้นที่นั่นคือ การพัฒนาที่คำนึงถึงต้นทุนทางวัฒนธรรม และต้นทุนทางธรรมชาติที่มี อยู่ในพื้นที่นั้นเป็นพื้นฐานในการพัฒนาต่างๆ โดยที่ ได้ให้คำนิยามนิเวศวัฒนธรรม คือ การศึกษาถึง กระบวนการปรับตัวโดยธรรมชาติของมนุษย์ และรูปแบบวัฒนธรรมมีพื้นฐานการปรับตัวมาจาก มนุษย์ซึ่งได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ คือ ความสัมพันธ์ในท้องถิ่นที่ผู้คนหลายกลุ่มหรือหลายชาติ พันธุ์เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านเป็นเมืองขึ้น โดยมีพื้นฐานมาจากภูมิวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงลักษณะภูมิ ประเทศทางภูมิศาสตร์ในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่งอันสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของคนใน ท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกัน และมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ โดยอาจสร้างเป็นตำนาน ขึ้นมาอธิบายความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และ วัฒนธรรม เห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่สามารถแยกออกจากกัน ได้ เพราะสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นย่อมอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในพื้นที่นั้น นั่นคือ ความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ด้านนิเวศวัฒนธรรมเป็นศึกษาถึงความสัมพันธ์ ระหว่างวัฒนธรรมและ สภาพแวดล้อม และนักมานุษยวิทยาแนวนิเวศวัฒนธรรมเชื่อว่าวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีผลซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคที่ เทคโนโลยีอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำเป็นต้อง ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม แต่เมื่อเทคโนโลยี ก้าวหน้าขึ้นมนุษย์ ก็สามารถดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมก็ลดน้อยลง แต่ลักษณะทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีจะยังคงอยู่ และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่น หนึ่ง พื้นที่ธรรมชาติที่ผู้คนพากันมาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านและเป็นเมืองขึ้นมา โดยมีการปรับตัวเข้ากับ

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติร่วมกัน สร้างความรู้ร่วมกันในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดสรรทรัพยากรระหว่างกัน รวมทั้งการกำหนด นิเวศวิทยาวัฒนธรรม : กฎแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบแผนประเพณีในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมร่วมกันซึ่งความเป็นท้องถิ่นอยู่ตรง

ความเป็นนิเวศวัฒนธรรมได้ทำการศึกษาการพัฒนาชุมชนบนฐานนิเวศวัฒนธรรมที่ชุมชนควรพัฒนาอยู่บนพื้นฐานการมีปฏิสัมพันธ์เกื้อกูลกันระหว่างสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่นั้น

รูปแบบการจัดการวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนนั้น จะต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน วัฒนธรรมต้องเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเอง เช่น การก่อเจดีย์ การตักบาตรเทโว ชุมชนต้องทำเอง สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง ๆ เช่น ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ อันแฝงด้วยภูมิปัญญาที่ชาญฉลาด ทำไมต้องดำน้ำ สองทิศ คือ ทิศเหนือ กับทิศใต้ เพราะเราอยู่ต้นน้ำ พอน้ำมาจะท่วมทันที พอแห้งก็แห้งเลย ต้องหาวิธีสร้างความสมดุลของน้ำขึ้นมา ชีวิตคนเพชรบูรณ์ผูกพันกับแม่น้ำ จึงต้องสร้างขวัญกำลังใจในการทำมาหากิน โดยหาสิ่งที่เคารพนั่นคือ พระศักดิ์สิทธิ์มาทำพิธี ปีไหนน้ำน้อย หันหน้าทางทิศเหนือ เพื่อให้น้ำขึ้นมา น้ำน้อยหันหน้าทางทิศใต้ เป็นภูมิปัญญาที่จะมาควบคุมธรรมชาติ เมื่อทำพิธีแล้วก็ทำมาหากินได้ นี่คุณค่าของวัฒนธรรม^{๒๑}

ดังนั้นนิเวศวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญต่อพื้นที่เนื่องจากเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของการทำความเข้าใจพื้นที่ทั้งความเข้าใจในเรื่องกายภาพ และความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมผู้คน และอยู่บนวิถีของความเหมาะสมในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเท่าที่ควรจะเป็นเพื่อเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อม คือ มนุษย์ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและใช้ทรัพยากรเพื่อบริโภคอย่างพอเพียง ดังนั้นนิเวศวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตน ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ คุณค่า และความสำคัญของพื้นที่ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม นั่นเท่ากับว่าหากการพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่น โดยทำความเข้าใจได้จากระบบนิเวศวัฒนธรรมแล้ว การพัฒนาที่เกิดขึ้นก็น่าจะเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับตัวตนของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งนำไปสู่การตอบคำถามของความยั่งยืนในการพัฒนาได้

^{๒๑} สัมภาษณ์ ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์, ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ (๑) เพื่อศึกษาความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ (๒) เพื่อเปรียบเทียบความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ๓ ข้อดังนี้

๕.๑.๑ ความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑) ด้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นของบ้านสะเดียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา

ผู้นำของชุมชน และชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะที่ร่วมกันทำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นงานบุญประเพณีของชุมชน เช่น การจัดงานเลี้ยงเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ หากว่าผู้นำไม่เอาใจใส่ในเรื่องวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของชาวบ้าน ไม่สามารถสร้างเครือข่ายชุมชนได้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่เรียบร้อย

๒) ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นของบ้านสะเดียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา

ในการจัดกิจกรรม ประเพณี ทุกครั้ง ก็ได้ประชาสัมพันธ์ โดยการให้ลูกหลาน เยาวชน ได้รับรู้ถึงกิจกรรมที่จัดขึ้น ได้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนของตนเองที่คุณค่าแก่การ

รักษาไว้ให้ตราบนานเท่านานสืบไป อนึ่งเยาวชนในปัจจุบันจะรับเอาวัฒนธรรมจากตะวันตกมากขึ้น โอกาสในเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ก็ลดน้อย และหายไปในที่สุด

๓) ด้านการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของบ้านสะเดียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา

กิจกรรมประเพณีที่จัดขึ้น มีการเชิญชวนให้เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเอาไว้ให้คงอยู่ ตลอดทั้งเยาวชน ลูกหลานในหมู่บ้าน ชุมชนจะได้รับรู้ ได้เห็น รับประสบการณ์ที่ดีจากผู้ใหญ่ที่เป็นต้นแบบของการรักษาวัฒนธรรมที่ดี

๔) ด้านการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของบ้านสะเดียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา

การเชิญชวนให้ประชาชน เยาวชนเข้ามาร่วมกิจกรรม เป็นการเปิดโอกาสมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เปิดโอกาสให้จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี

๕) ด้านการให้ความรู้การอนุรักษ์ของบ้านสะเดียง บ้านนาแซง บ้านเข็กน้อย บ้านน้ำเลา ชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเอาไว้ ตลอดทั้งวิถีชีวิต และยังคงสืบสานประเพณีเอาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้ได้เห็นต่อไป โดยการถ่ายทอดความรู้ ความคิดต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนเอาไว้

๕.๑.๒ เปรียบเทียบความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ในปัจจุบัน แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีการร่วมมือในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม แม้บางครั้งอาจมองว่าเป็นความร่วมมือเพียงเล็กน้อย แต่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความยั่งยืนอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ลักษณะความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมแต่ละชาติพันธุ์ก็มีลักษณะที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ขึ้นอยู่กับการเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงนำผลการเปรียบเทียบมาเสนอไว้ดังนี้

๑) ด้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น

เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้มีการบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งทำให้เห็นถึงความร่วมมือของทุกฝ่าย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

(๑) กลุ่มชาวพื้นเมือง บ้านสะเดียง เป็นชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิมของเพชรบูรณ์ มีภาษาวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง มีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเพณีการก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุ ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือ

พุทธศาสนาทั่วไปจะมีการก่อเจดีย์ทรายในช่วงเดือนเมษายนทุกชาติพันธุ์ เพราะเชื่อว่า ใครก็ตามที่มาทำบุญก็จะเหยียบดิน เหยียบทรายออกไปจากวัด จำเป็นต้องนำทรายกลับเข้าวัดจะได้ไม่เป็นบาปติดตัว สำหรับชาวบ้านสะเตียงจะมีลักษณะที่แตกต่างจากบ้านอื่น กล่าวคือจะทำในวัดช่วงตรุษไทย เมื่อก่อเจดีย์ทรายแล้วจะนำอิฐคนตายฝังในเจดีย์ โดยเชื่อว่า มนุษย์เราประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ พอตายไปก็จะทำให้ธาตุแตกสลายไป ดังนั้น เมื่อต้องการให้เกิดความสมดุลหรือธาตุกลับมา รวมกัน ญาติพี่น้องจึงนำอิฐของคนตายมาฝังในเจดีย์ทราย ซึ่งเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำคือน้ำอบ น้ำหอม ธาตุลมก็คืออากาศรอบข้าง ส่วนธาตุไฟก็คือรูปเทียน จะจัดทำอย่างนี้จนกว่าจะครบ ๓ ปี เมื่อพ้น ๓ ปี ก็ไม่จำเป็นต้องทำอีก ทุกครอบครัวที่นับถือพระพุทธศาสนาในบ้านสะเตียง พอถึงช่วงเวลาดังกล่าว แม้จะไปทำงานต่างถิ่นก็จะเดินทางกลับมาเพื่อร่วมจัดกิจกรรมดังกล่าว ดังนั้นทางหน่วยงานราชการ ได้แก่ เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์และองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง จึงได้กำหนดให้ประเพณีการก่อเจดีย์ทรายกลบธาตุ เป็นกิจกรรมหนึ่งอยู่ในแผนพัฒนาของส่วนงาน แล้วดำเนินการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการจัดประเพณีก่อกองข้าวเปลือก เนื่องจากชาวบ้านสะเตียงส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เมื่อมีการเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้ว ก็จะรวมกันทำบุญเพื่อเป็นการเรียกขวัญข้าวให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการทำนาครั้งต่อไปโดยการนำข้าวเปลือกมาทำเป็นกองแล้วถวายวัด ซึ่งหลาย ๆ ชาติพันธุ์ไม่ได้จัดทำ แม้จะมีอาชีพคล้ายคลึงกันก็ตาม

(๒) กลุ่มชาวไทยหล่ม บ้านนาแซง เป็นกลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากหลวงพระบาง ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม จึงมีลักษณะเช่นเดียวกันประเทศลาว การเป็นอยู่ของชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ความเชื่อจึงมักจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติ ทำให้เกิดลัทธิความเชื่อที่อิงอาศัยสิ่งเหนือประสาทสัมผัส ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเรียกว่า เจ้าพ่อ ดังนั้น ศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน นอกจากความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังขึ้นอยู่กับเจ้าพ่ออีกด้วย เมื่อมีความเชื่อดังกล่าว ทุกครอบครัวก็จะร่วมกันจัดกิจกรรมหรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาหรือให้ความเคารพแก่เจ้าพ่อ ทุกบ้านจึงมีศาลเจ้าพ่อเพื่อให้เป็นที่พักทางจิตใจ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มพื้นเมือง บ้านสะเตียงที่มีความคิดเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ไม่มากนัก นอกจากนี้ยังได้ยึดประเพณีตามแบบชาวลาวหรืออีสานที่เรียกว่า ฮีต ๑๒ คอง ๑๔ โดยนำมาบางประเพณีเท่านั้น เช่น ประเพณีการทำบุญข้าสະ เป็นต้น โดยที่กลุ่มพื้นเมืองเรียกการทำบุญลักษณะนี้ว่า การทำบุญหมู่บ้าน ลักษณะการดำเนินการคล้ายคลึงกัน

(๓) กลุ่มชาวเขา บ้านเข็กน้อย มีประเพณีที่โดดเด่นแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ เมื่อถึงประเพณีนั้น ๆ ชาวบ้านเข็กน้อยที่ไปทำมาหากินต่างถิ่นก็จะเดินทางกลับมาเพื่อร่วมประเพณี โดยที่ประเพณีบางอย่างจะกระทำกันเฉพาะคนในตระกูลหรือแซ่เดียวกันเท่านั้น ประเพณีที่ถือเป็นเอกลักษณ์ก็คือ ประเพณีการกินข้าวใหม่ และประเพณีปีใหม่ม้ง

ประเพณีการกินข้าวใหม่จะทำการในเดือนตุลาคมของทุกปี ข้าวใหม่คือข้าวที่ปลูกขึ้นมาเพื่อที่จะเช่น ถวายให้กับผีปู่ผีย่า จะเริ่มเกี่ยวได้เมื่อรวงข้าวสุกแต่ยังไม่เหลืองมาก นำข้าวเปลือกที่นวดเรียบร้อยแล้วมาคั่วให้เม็ดข้าวแข็งและเปลือกข้าวแห้งเพื่อให้สะดวกในการตำข้าว ในอดีตนั้นนิยมการตำข้าว ด้วยครกกระเดื่อง เมื่อตำเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำข้าวมาหุงเพื่อเช่นไหว้ผีปู่ผีย่า ทำโดยการนำไก่ตัวผู้มา เช่นไหว้ตรงผีประตูก่อน สำหรับประเพณีปีใหม่ม้ง เริ่มต้นวันขึ้น ๑ ค่ำเดือน ๑ นับตามจันทรคติ ชาวเมืองทุกเพศทุกวัยต่างก็กล่าวถึงและรอคอยโอกาสได้ชมและโยนลูกช่วง ตีลูกช่วง คนหนุ่มสาวจะ มองหาคู่รักคู่ชีวิต คนเฒ่าคนแก่จะมองหาลูกสะใภ้ หรือลูกเขยหลานเขยในอนาคต ประเพณีดังกล่าว นี้ในกลุ่มพื้นเมืองและกลุ่มชาวไทยหล่ม จะไม่มีการดำเนินการลักษณะเช่นนี้ แม้จะมีความเชื่อที่ ใกล้เคียงกัน แต่กระบวนการจัดกิจกรรมก็แตกต่างกัน

(๔) กลุ่มชาวน บ้านน้ำเลา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีภาษาพูดเป็นของตนเอง อันเป็นภาษามอญโบราณสิ่งที่ยึดเหนี่ยวคนในชุมชนบ้านน้ำเลา หากออกจากบ้านไป ทำงานรับจ้างต่างจังหวัดแล้วจะต้องเดินทางกลับมาที่บ้านน้ำเลานั้นก็คือ “ประเพณีพันตรุษ” หรือ “ราตรุษ” ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นประจำปีในช่วงวันสิ้นปีเก่าไทยคือก่อนวันสงกรานต์ คำว่า “วันตรุษ” ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียกประเพณีนี้ว่า “พันตรุษ” นั่นเอง สิ่งสำคัญในการประกอบพิธีจะใช้ต้นตรุษ ซึ่งเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายต้นข่าและต้นกระตือ ต้นตรุษจะพบได้ในป่าลึกทางด้านทิศเหนือของบ้านน้ำเลา จะพบมากในบริเวณที่เป็นหุบเขาและมีน้ำไหล หรือบริเวณที่มีความชุ่มชื้น ประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นบ้านหลอมให้ชาวน้ำเลา มีความร่วมมือร่วมใจ สัมผัสสามัคคีกัน แม้จะไปอยู่ต่างถิ่น เมื่อถึงช่วงที่จัดประเพณีนั้น ๆ ก็เดินทางกลับมาร่วมพิธี เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ประเพณีนี้เป็นสิ่งที่เกิดจากความเชื่อของชาวน้ำเลา ที่มีประวัติความเป็นมาที่อิงอาศัยป่าไม้และธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน สิ่งที่เหมือนกันคือเมื่อถึงเวลาที่ทางชุมชนจะจัดกิจกรรมหรือประเพณีวัฒนธรรมนั้น คนในท้องถิ่นไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็จะเดินทางกลับมาร่วมกิจกรรม เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของตนเอง ส่วนที่แตกต่างกันคือ ประเพณีวัฒนธรรมจะมีลักษณะที่ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความเชื่อของชุมชนนั้น ๆ

๒) ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น

เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะมีลักษณะการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นที่คล้ายคลึงกัน ผ่านองค์การภาครัฐและเอกชน กล่าวคือ อาศัยกิจกรรมชุมชน จากชุมชนหนึ่งไปยังชุมชนหนึ่ง อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัย ได้แก่

(๑) ยูทูฟ ในปัจจุบันมักจะปรากฏเห็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของชนเผ่าหรือชาติพันธุ์ต่าง ๆ ผ่านยูทูฟ เป็นจำนวนมาก ทำให้คนทั่วไปได้รับทราบรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

(๒) เฟสบุ๊ค เป็นสื่ออีกอย่างหนึ่งที่สร้างความเข้าใจแก่คนทั่วไปอย่างรวดเร็วและสามารถสอบถามรายละเอียดได้

(๓) สื่อหนังสือพิมพ์

(๔) โทรทัศน์ อันเป็นสื่อที่เข้าถึงคนทุกเพศทุกวัย

(๕) สื่อออนไลน์อื่น ๆ

ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ลักษณะใดก็มุ่งเน้นประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รับทราบประเพณีวัฒนธรรมชุมชน เช่น การจัดประเพณีปีใหม่ม้ง ก็อาศัยสื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมประจำท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมนั้น ๆ อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันมิให้คนในท้องถิ่นเสื่อมเลือนวัฒนธรรมของตนเอง แม้จะมีวัฒนธรรมอื่นเข้ามาก็ตาม

๓) ด้านการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม

การเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์จะมีการดำเนินการเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่

(๑) การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยการบอกกล่าวหรือให้ศึกษาทำความเข้าใจ และนำพาปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม

(๒) การรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างมูลค่าแก่วัตถุนั้น ๆ ให้กลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเป็นอย่างดี

(๓) การจัดกิจกรรมการออกร้านในเทศกาลต่าง ๆ ด้วยจังหวัดเพชรบูรณ์มีกิจกรรมที่ดำเนินงานทุกอำเภอ แต่ละครั้งจะมีการนำเอาศิลปวัฒนธรรมไปแสดง และนำเอาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจำหน่าย รวมถึงมีการจัดนิทรรศการวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ ด้วย

๔) ด้านการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม

การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยหน่วยงานภาครัฐ ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะประเพณีวัฒนธรรมแต่ละอย่างนั้นเกิดขึ้นจากความเชื่อของทุกคนในชุมชน หากไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนก็ไม่สามารถดำเนินงานใด ๆ ได้ โดยที่ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนนั่นเอง ภาครัฐจึงได้มีนโยบายในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ โดยจัดกิจกรรมมากมาย เช่น กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน การร่วมกันปลูกป่าเพื่อรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ การจัดประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น ในการทำงานส่วนใหญ่องค์กรบริหารส่วนตำบลซึ่งใกล้ชิดกับชุมชนจะเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมี

ส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้ข้อคิดความเห็น เนื่องจากวัฒนธรรมเหล่านั้นเกิดจากความเชื่อของชุมชน หากคนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ยาก

๕) ด้านการให้ความรู้การอนุรักษ์

ในประเด็นดังกล่าวพบว่า เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมเหมือนกัน ผ่านหน่วยงานภาครัฐและชุมชน ได้แก่

(๑) จัดอบรมชาวบ้านเพื่อให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีความรู้ว่าสิ่งใดเป็นวัฒนธรรมของชุมชนตนเองบ้าง และควรจะมีการหวงแหนหรือรักษาไว้อย่างไร

(๒) จัดเวทีประชาคมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน

(๓) ดำเนินการจัดตั้งจุดประชาสัมพันธ์หรือศูนย์วัฒนธรรม เพื่อให้คนทั่วไปได้รับทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

(๔) จัดกิจกรรมรักษาวรรณกรรมประเพณี เพื่อปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นและเยาวชนได้สำนึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง

๕.๑.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการอนุรักษ์การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสัมภาษณ์เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์จัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม พบว่า มีปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่จะทำให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืนทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ดังนี้

๑) ปัญหาอุปสรรค

(๑) นโยบายภาครัฐไม่มีความชัดเจนในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพราะขาดการต่อเนื่องในแต่ละรัฐบาล การวางกรอบนโยบายไม่สามารถตอบสนองความต้องการในระยะยาวได้

(๒) การเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อและค่านิยม ทำให้มีผลต่อการดำเนินงานอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะหากชุมชนมีความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้ยากต่อการอนุรักษ์ เช่น วัฒนธรรมการลงแขกอันแสดงถึงความมีน้ำใจต่อกัน ปัจจุบันได้เลือนหายไป

(๓) การเปลี่ยนแปลงของชุมชน จากชุมชนชนบทมาเป็นชุมชนเมือง เป็นสาเหตุให้การอนุรักษ์จัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นไปได้ยาก

(๔) ความขัดแย้งทางความคิดและการปฏิบัติระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า โดยที่การอนุรักษ์จะเริ่มจากจากผู้ใหญ่หรือคนรุ่นเก่าที่มีประสบการณ์มาก่อน เพราะเทคโนโลยีเจริญรวดเร็วเกินไปทำให้บางชาติพันธุ์ปรับตัวไม่ทัน ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อเทคโนโลยีเหล่านั้นได้

(๕) นโยบายภาครัฐที่เปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ การจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีก็พลอยได้รับผลกระทบไปด้วย

๒) ข้อเสนอแนะ

(๑) หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายให้รัดกุม และดำเนินงานให้เป็นรูปธรรม โดยที่สามารถนำสู่ความมั่นคงและยั่งยืนได้

(๒) ผู้มีหน้าที่ในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ควรจัดกิจกรรมปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องแก่เยาวชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตั้งแต่เริ่มต้น

(๓) แต่ละครอบครัวควรตระหนักในการปลูกฝังวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่บุตรหลาน และครูอาจารย์หรือสถาบันการศึกษาก็ควรให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้รู้สึกรักและหวงแหน ประโยชน์ที่ได้จากวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ

(๔) การดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ควรจะมีการประชาคมให้รู้ทั่วกัน เพื่อป้องกันความเข้าใจคลาดเคลื่อนของคนในชุมชน

(๕) การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ควรต่อเนื่องกันและร่วมมือกันเป็นสายใย ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ หรือต่างคนต่างออกนโยบาย โดยที่มีกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน

๓) รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับบริบทเชิงพื้นที่ จึงทำให้มองเห็นภาพความเข้าใจต่อพื้นฐานความคิดและแนวทางการดำรงวิถีชีวิตของชุมชน ผ่านระบบการมีส่วนร่วมในรูปแบบของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ดังนี้

(๑) แนวคิดระบบการจัดการในรูปแบบของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม แนวคิดระบบเครือข่ายของพื้นที่ ในแหล่งชุมชนเป็นการบูรณาการจัดการการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งในเรื่อง เกษตรกรรม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในชุมชนและแหล่งกำเนิดประเพณีเป็นองค์กรรวมและเป็นระบบ ทั้งหมู่บ้านหรือกลุ่มชาติพันธุ์แบบพึ่งพาอาศัย โดยอาศัยการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ในกระบวนการถ่ายทอดและระบบนิเวศเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างกลไกด้านต่างๆ เพื่อขยายโอกาสและศักยภาพเชิงพื้นที่ให้มีความหลากหลาย การให้บริการทางนิเวศ ความสามารถในการฟื้นฟูตนเองของพื้นที่และการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

(๒) หลักการทำงานของจัดการนิเวศวิทยาในรูปแบบของนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมเครือข่าย และกลุ่มชาติพันธุ์ ทำงานด้วยหลักการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเครือข่ายที่

สัมพันธ์กับระบบนิเวศในแหล่งกำเนิดและกลุ่มชาติพันธุ์ ให้เกิดการกระจายตัวของกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมเครือข่ายและกลุ่มชาติพันธุ์อย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นไปตามหลักการอนุรักษ์ระบบนิเวศ

(๓) กลไกระบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมในรูปแบบของนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมเครือข่าย และกลุ่มชาติพันธุ์ กลไกการสร้างผลประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชุมชนแต่ละแห่ง ตามความเชื่อ ตามภูมิปัญญา และตามนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเครือข่าย และกลุ่มชาติพันธุ์โดยมีบทบาทเสมือนเป็นพ่อแม่เลี้ยงดูชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งอาหาร ปกป้องภัยพิบัติ ช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนและอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชนโดยมีแนวทางป้องกันไม่ให้พื้นที่วัฒนธรรมทำลายทำหน้าที่กำจัดปัจจัยการเกิดปัญหาทำลายวัฒนธรรมของตนเองและควบคุมการลุกลามของชาติอื่น อีกทั้งยังส่งเสริมกระบวนการกระจายความร่วมมือในการสืบสานวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

กลไกการประสานผลประโยชน์ได้แก่ ชุมชน เครือข่ายและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ต่างมีบทบาทเป็นตัวเชื่อมและประสานประโยชน์ให้กระบวนการทางวัฒนธรรม สามารถกระจายตัวไปทั่วหมู่บ้าน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและปรับเปลี่ยนสถานะทางกายภาพของการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และพื้นที่ของชุมชน ให้มีศักยภาพต่อการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเครือข่ายสู่พื้นที่ของชุมชนและอนุรักษ์ระบบนิเวศ โดยการรักษาวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดวงจรป้อนกลับย้อนไปเริ่มต้นกระบวนการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

(๔) รูปแบบของความยั่งยืน การนำวัฒนธรรมเข้าร่วมกับความยั่งยืนวัฒนธรรมได้ปรากฏขึ้นในมิติความยั่งยืนทางสังคม ความยั่งยืนทางสังคมนั้นประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาความยากจน การลงทุนทางสังคมโดยเน้นไปที่การศึกษา สาธารณสุข การดูแลรับผิดชอบสภาพแวดล้อมของมนุษย์ และสังคมให้มีความปลอดภัย รวมทั้งสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมในสังคม ซึ่งไม่ได้ครอบคลุมหรือเน้นไปที่ประเด็นทางวัฒนธรรมมากนัก ทำให้เริ่มมีการแยก หรือเฉพาะเจาะจงออกมาเป็นบทบาทหนึ่งในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้นิยามความหมายว่าวัฒนธรรม คือ องค์กรที่มีความซับซ้อนของจิตวิญญาณ วัตถุ ภูมิปัญญา อารมณ์ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของสังคมนั้น ๆ และความยั่งยืนทางวัฒนธรรมสามารถให้คำนิยามได้ คือ ความสามารถที่จะเก็บรักษาไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมนั้นๆ และยินยอมให้เปลี่ยนแปลงได้ในหนทางวิธีการที่สอดคล้องกับค่านิยมทางวัฒนธรรมของประชาชน และในมุมมองของความยั่งยืนทางวัฒนธรรม คือ การวิเคราะห์ในนิยามของทุนทางวัฒนธรรม ที่อธิบายโดยประเพณี ค่านิยม มรดก สถานที่ ศิลปะ ความหลากหลาย และประวัติศาสตร์ของสังคม ซึ่งมีทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้และสืบทอดจากรุ่นอดีตส่งผ่านไปสู่รุ่นอนาคต

เหตุผลที่ต้องพิจารณาความยั่งยืนทางวัฒนธรรมเนื่องจากความต้องการการเปลี่ยนทางวัฒนธรรมทั้งในส่วนบุคคล และสังคม ซึ่งในบริบทนี้ ความยั่งยืนได้อ้างถึงประชาชนต้องเปลี่ยนพฤติกรรม รูปแบบการบริโภค รวมทั้งการปรับตัวไปสู่วิถีชีวิตที่ตระหนักถึงความยั่งยืน และตัววัฒนธรรมเองต้องการการปกป้องจากโลกทุนนิยม แรงกดดันจากตลาดที่สร้างความกลัวที่จะสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และยังเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อคนรุ่นต่อไป รวมทั้งให้เกิดความรู้สึกต่อสถานที่ ขึ้นกับคนในพื้นที่นั้น และเชื่อมโยงกับการฟื้นฟูและปกป้ององค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถถ่ายทอดสืบต่อไป และยังเป็นการทำความเข้าใจใหม่ระหว่างความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับความยั่งยืน คือ ความยั่งยืนอยู่บนเศรษฐกิจพอเพียงและอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น นำไปสู่การออกแบบที่ยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยผสมผสานจากอดีต ปัจจุบัน เพื่อประโยชน์และคุณค่าในอนาคต นำไปสู่การวางแผนในระดับต่างๆ ที่ผสมผสานมุมมองทั้งด้านวัฒนธรรม อัตลักษณ์ ตัวตนของท้องถิ่นเข้ากับสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ สอดคล้องกับ ที่กล่าวว่า การเป็นสมัยใหม่รวมทั้งโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดความเป็นไปได้หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดความผิดปกติที่แตกต่างไปของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสัญญาณเตือนของการสูญเสียความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นความแตกต่างระหว่างรูปแบบการพัฒนาตามแบบทุนนิยมกับความยั่งยืน คือ คำถามของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งในการพัฒนาตามแบบทุนนิยมบ่อยครั้งที่วัฒนธรรมคือปัจจัยที่รบกวนหรือขัดขวางการพัฒนา

ดังนั้นถ้าไม่พิจารณาหรือคำนึงถึงความยั่งยืนทางวัฒนธรรมก็เท่ากับว่าในอนาคตเรา ยอมที่จะสูญเสียมรดกของความเป็นมนุษย์ที่สั่งสมกันมาจากอดีต ตัวตนของท้องถิ่นก็จะหายไป กลายเป็นเหมือนกันไปหมดทุกแห่ง สิ่งที่ย่อยสลายต่อกันมาก็จะสูญหายไป เปรียบเสมือน “ต้นไม้ใหญ่ที่ไร้รากแก้ว ไม่นานก็จะตายไป” โลกที่เป็นที่อาศัยของมนุษย์จึงไม่สามารถพิจารณาเพียงความยั่งยืนในสิ่งที่จับต้องได้เท่านั้น แต่สิ่งที่ เป็นจิตวิญญาณ ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ดังนั้นความยั่งยืนจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงความยั่งยืนร่วมกับวัฒนธรรม

โดยทั่วไปแล้วความยั่งยืนได้อธิบายอย่างกว้าง ๆ และในระดับประเทศ และไม่นานมานี้ได้เริ่มประยุกต์ไปใช้อธิบายในระดับที่เล็กลงทั้งในระดับเมือง และระดับชุมชน นั้นหมายความว่าความยั่งยืนได้เริ่มพิจารณา ย้อนกลับไปสู่ท้องถิ่น และย้อนกลับไปให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมให้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของความยั่งยืน และแยกส่วนออกมาจากสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืน ย่อมต้องรวมวัฒนธรรมเข้าไปเป็นส่วนประกอบสำคัญ เรื่องของวิสัยทัศน์และกระบวนการ ไม่ใช่การผลิตที่มีการสิ้นสุด การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการปรับตัวไปสู่การดำรงชีวิตในรูปแบบใหม่ สร้างสมดุล และความเป็นธรรมในการกระจายสินค้า และทรัพยากรบนโลก การพัฒนาที่ยั่งยืนตั้งคำถามบนวิถีการบริโภคและกระบวนการตัดสินใจซึ่งอยู่บนฐานเศรษฐกิจ แต่การ

ปรับตัวการเปลี่ยนแปลงทางจริยธรรม คุณธรรมของมนุษย์ที่นำไปสู่ความยั่งยืนยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ซึ่งวัฒนธรรม คือ มิติที่สำคัญของความยั่งยืนแต่ยังขาดความเข้าใจว่าวัฒนธรรมเกี่ยวข้องอย่างไร และจะนำไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างไร ในวาทกรรมของการพัฒนาที่ยั่งยืนยังขาดการพิจารณาทางด้านวัฒนธรรม และคำถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมถูกซ่อนอยู่ด้านหลังประเด็นเริ่มต้นอย่างเรื่องของสิ่งแวดล้อมและสังคม การพัฒนาควรเริ่มต้นที่ท้องถิ่นและเริ่มต้นที่ทุกคน และทุกวัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ คือ จุดเริ่มต้นของบริบทที่นำไปสู่ความยั่งยืน ดังนั้น มิติของความยั่งยืนต้องหมุนกลับมาที่ท้องถิ่น (local turn) และหัวใจสำคัญของท้องถิ่น ก็คือ วัฒนธรรม และทุนทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้การอธิบายความยั่งยืนที่พยายามอธิบายในระดับที่เล็กลงจึงต้องอธิบายในสิ่งที่ป็นท้องถิ่นซึ่งมีวัฒนธรรมเป็นหัวใจสำคัญและใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ซึ่งสามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาไปสู่รูปแบบความยั่งยืนที่เหมาะสมได้ ดังนั้นการพัฒนาวัฒนธรรมจึงเป็นรากฐานที่สำคัญที่ควรเริ่มต้นเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบการพัฒนาในปัจจุบัน และสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาในมิติอื่น เช่น สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย การศึกษา ความยากจน สิ่งแวดล้อม ซึ่งเมื่อรวมกับการมองอย่างผสมผสานระหว่างมิติวัฒนธรรมกับมิติอื่นๆ แล้วจะส่งผลให้เกิดองค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีรูปแบบของความยั่งยืนที่พิจารณาวัฒนธรรมร่วมด้วย การนำวัฒนธรรมมาพิจารณาร่วมกับความยั่งยืนต้องเริ่มจากการเปลี่ยนมุมมองที่มีอยู่ในปัจจุบันของบุคคลที่มองถึงความเติบโต ต้องเปลี่ยนไปมองถึงเรื่องความสมดุล รวมถึงเปลี่ยนแนวคิดจากการแข่งขัน ไปสู่การร่วมมือกัน และเปลี่ยนมุมมองจากการมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ ไปสู่มุมมองที่หลากหลายมิติ มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นั่นคือการพัฒนาควรต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม การมีส่วนร่วม ความเคารพซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อมิติของความยั่งยืนได้หมุนย้อนกลับมาที่ผู้คนและท้องถิ่น ซึ่งหัวใจสำคัญของท้องถิ่นก็คือ ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี มรดกภูมิปัญญา สถานที่ ที่ถ่ายทอดจากอดีตสู่ปัจจุบันและ ต่อเนื่องไปสู่อนาคต นั่นก็คือเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ต่างกันย่อมมีพื้นฐานหรือสภาพแวดล้อมที่ต่างกัันนั่นคือทุนทางธรรมชาติ ซึ่งสภาพแวดล้อมที่ต่างกันส่วนหนึ่งได้หล่อหลอมและกำหนดตัวตนทางวัฒนธรรมและตัวตนทางกายภาพของแต่ละพื้นที่ให้ต่างกันออกไป นั่นคือความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อม รวมถึงระบบนิเวศที่เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ความยั่งยืนของพื้นที่จึงควรถูกกำหนดโดยกรอบของมิติทางวัฒนธรรมผสานไปกับกรอบมิติของระบบกายภาพ กล่าวคือ มิติวัฒนธรรมต้องประสานความถูกต้องเที่ยงธรรมกับมิติสิ่งแวดล้อม และสามารถดำรงชีวิตและอยู่ได้ในมิติเศรษฐกิจ และมิติเศรษฐกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อมิติสิ่งแวดล้อม ซึ่งนั่นคือความยั่งยืนที่แท้จริงที่คำนึงถึงกรอบของ “ระบบนิเวศวัฒนธรรม” ที่เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงตัวตนของพื้นที่ที่แตกต่างกัน

กันทั้งด้านกายภาพและวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนควรพิจารณาบนพื้นฐานจากสิ่งที่เป็นตัวตนของพื้นที่นั้นคือ การพัฒนาที่คำนึงถึงต้นทุนทางวัฒนธรรม และต้นทุนทางธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น เป็นพื้นฐานในการพัฒนาต่างๆ โดยที่ ได้ให้คำนิยามนิเวศวัฒนธรรม คือ การศึกษาถึงกระบวนการปรับตัวโดยธรรมชาติของมนุษย์ และรูปแบบวัฒนธรรมมีพื้นฐานการปรับตัวมาจากมนุษย์ซึ่งได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ คือ ความสัมพันธ์ในท้องถิ่นที่ผู้คนหลายกลุ่มหรือหลายชาติพันธุ์เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านเป็นเมืองขึ้น โดยมีพื้นฐานมาจากภูมิวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่งอันสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของคนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกัน และมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ โดยอาจสร้างเป็นตำนานขึ้นมาอธิบายความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นย่อมอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในพื้นที่นั้น นั่นคือความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ด้านนิเวศวัฒนธรรมเป็นศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและ สภาพแวดล้อม และนักมานุษยวิทยาแนวนิเวศวัฒนธรรมเชื่อว่าวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีผลซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคที่เทคโนโลยีอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม แต่เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าขึ้นมนุษย์ ก็สามารถดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมก็ลดน้อยลง แต่ลักษณะทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีจะยังคงอยู่ และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง พื้นที่ธรรมชาติที่ผู้คนพากันมาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านและเป็นเมืองขึ้นมา โดยมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติร่วมกัน สร้างความรู้ร่วมกันในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดสรรทรัพยากรระหว่างกัน รวมทั้งการกำหนด นิเวศวิทยาวัฒนธรรม : ภูมิจำแนกการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบแผน ประเพณีในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมร่วมกันซึ่งความเป็นท้องถิ่นอยู่ตรงความเป็นนิเวศวัฒนธรรมได้ทำการศึกษาการพัฒนาชุมชนบนฐานนิเวศวัฒนธรรมที่ชุมชนควรพัฒนาอยู่บนพื้นฐานการมีปฏิสัมพันธ์เกื้อกูลกันระหว่างสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่นั้น ดังนั้นนิเวศวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญต่อพื้นที่เนื่องจากเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของการทำความเข้าใจพื้นที่ทั้งความเข้าใจในเรื่องกายภาพ และความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมผู้คน และอยู่บนวิถีของความเหมาะสมในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเท่าที่ควรจะเป็นเพื่อเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วม กับสภาพแวดล้อม คือ มนุษย์ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและใช้ทรัพยากรเพื่อบริโภคอย่างพอเพียง ดังนั้นนิเวศวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตน ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ คุณค่า และความสำคัญของพื้นที่ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม นั่นเท่ากับว่าหากการพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่น โดยทำความเข้าใจได้จากระบบนิเวศวัฒนธรรมแล้ว การพัฒนาที่

เกิดขึ้นก็น่าจะเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับตัวตนของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งนำไปสู่การตอบคำถามของความยั่งยืนในการพัฒนาได้

๕.๒ อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เปรียบเทียบความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้นำของชุมชน และชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะที่ร่วมกันทำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นงานบุญประเพณีของชุมชน เช่น การจัดงานเลี้ยงเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ หากว่าผู้นำไม่เอาใจใส่ในเรื่องวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของชาวบ้าน ไม่สามารถสร้างเครือข่ายชุมชนได้ ในการจัดกิจกรรม ประเพณีทุกครั้ง ก็ได้ประชาสัมพันธ์ โดยการให้ลูกหลาน เยาวชนได้รับรู้ถึงกิจกรรมที่จัดขึ้น ได้เห็นความสำคัญวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนของตนเองที่คุณค่าแก่การรักษาไว้ให้ตราบนานเท่านานสืบไป การเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม กิจกรรมประเพณีที่จัดขึ้น มีการเชิญชวนให้เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเอาไว้ให้คงอยู่ เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ให้ประชาชน เยาวชนเข้ามาร่วมกิจกรรม เป็นการเปิดโอกาสมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เปิดโอกาสให้จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี การให้ความรู้การอนุรักษ์ ชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเอาไว้ ตลอดทั้งวิถีชีวิต

ในปัจจุบัน แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีการร่วมมือในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม แม้บางครั้งอาจมองว่าเป็นความร่วมมือเพียงเล็กน้อย แต่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความยั่งยืนอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ลักษณะความร่วมมือการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมแต่ละชาติพันธุ์ก็มีลักษณะที่เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันไปบ้าง ขึ้นอยู่กับการเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ

เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จะมีลักษณะการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นที่คล้ายคลึงกัน ผ่านองค์การภาครัฐและเอกชน กล่าวคือ อาศัยกิจกรรมชุมชน จากชุมชนหนึ่งไปยังชุมชนหนึ่ง อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมสมัย ได้แก่ ยูทูบ เฟสบุ๊ก สื่อหนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ สื่อออนไลน์อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเผยแพร่ลักษณะใดก็มุ่งเน้นประชาสัมพันธ์

ให้คนทั่วไปได้รับทราบ ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน เช่น การจัดประเพณีปีใหม่ม้ง ก็อาศัยสื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมประจำท้องถิ่น เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมนั้น ๆ อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันมิให้คนในท้องถิ่นลืมเลือนวัฒนธรรมของตนเอง แม้จะมีวัฒนธรรมอื่นเข้ามาก็ตาม

การเข้าร่วมจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ จะมีการดำเนินการเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยการบอกกล่าวหรือให้ศึกษาทำความเข้าใจ และนำพาปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม การรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างมูลค่าแก่อสิ่งนั้น ๆ ให้กลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมการออกร้านในเทศกาลต่าง ๆ ด้วยจังหวัดเพชรบูรณ์มีกิจกรรมที่ดำเนินงานทุกอำเภอ แต่ครั้งจะมีการนำเอาศิลปวัฒนธรรมไปแสดง และนำเอาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจำหน่าย รวมถึงมีการจัดนิทรรศการวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ ด้วย การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยหน่วยงานภาครัฐ ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพราะประเพณีวัฒนธรรมแต่ละอย่างนั้นเกิดขึ้นจากความเชื่อของทุกคนในชุมชน หากไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนก็ไม่สามารถดำเนินงานใด ๆ ได้ โดยที่ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนนั่นเอง ภาครัฐจึงได้มีนโยบายในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ โดยจัดกิจกรรมมากมาย เช่น กิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน การร่วมกันปลูกป่าเพื่อรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ การจัดประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น ในการดำเนินงานส่วนใหญ่องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งใกล้ชิดกับชุมชนจะเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ให้ข้อคิดความเห็น เนื่องจากวัฒนธรรมเหล่านั้นเกิดจากความเชื่อของชุมชน หากคนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมจะประสบความสำเร็จได้ยาก การให้ความรู้การอนุรักษ์ ในประเด็นดังกล่าวพบว่า เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมเหมือนกัน ผ่านหน่วยงานภาครัฐและชุมชน ได้แก่ จัดอบรมชาวบ้านเพื่อให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีความรู้ว่ามีสิ่งใดเป็นวัฒนธรรมของชุมชนตนเองบ้าง และควรจะมีการหวงแหนหรือรักษาไว้อย่างไร จัดเวทีประชาคมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ดำเนินการจัดตั้งจุดประชาสัมพันธ์หรือศูนย์วัฒนธรรม เพื่อให้คนทั่วไปได้รับทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน จัดกิจกรรมรักษาวรรณธรรมประเพณี เพื่อปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นและเยาวชนได้สำนึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง“รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

เนื่องจากกระบวนการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานภาครัฐ แม้ชุมชนจะเป็นผู้มีส่วนได้เสีย แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการเองได้หากไม่มีภาครัฐเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะด้านนโยบายดังนี้

- ๑) ภาครัฐควรกำหนดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นรูปแบบและสนับสนุนส่งเสริมงบประมาณในการดำเนินงานทุกขั้นตอน
- ๒) หน่วยงานภาครัฐหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ๓) ควรสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ทุกกลุ่มชนหรือทุกภาคส่วนในอันที่จะหันมาใส่ใจในการรักษาวัฒนธรรมของตนเอง ไม่ให้เลือนหายไป โดยร่วมจัดกิจกรรมการอบรม การให้ความรู้
- ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะมีนโยบายในการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมแก่เยาวชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับการเป็นอยู่ที่แท้จริง และเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับชาตินั้น ๆ
- ๒) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ว่า มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง และส่วนใดที่ควรอนุรักษ์ไว้ โดยควรอนุรักษ์ด้วยวิธีใด
- ๓) ควรศึกษาเจาะลึกวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง เพื่อให้ทราบและสามารถถอดบทเรียนได้อย่างชัดเจน นำสู่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม
- ๔) ควรศึกษาถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง โดยเฉพาะ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. แผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคลกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๒๕๕๐.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กรมพัฒนาสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติ, ๒๕๔๖.

กฤษฎา บุญชัย. เกษตรกรรมยั่งยืน : อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับปัญหาการเกษตรและอัตลักษณ์ชาวนาไทย. นนทบุรี: คณะกรรมการจัดงานมหกรรมเกษตรกรรมยั่งยืน, ๒๕๔๗.

ขจิตภัย บุรุษพัฒน์. ชาวเขา. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, ๒๕๓๘.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: cursaladprao, ๒๕๔๓.

งามพิศ สัตย์สงวน. วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย : การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๕.

_____. วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทยและนานาชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๑.

_____. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: รามการพิมพ์, ๒๕๕๓.

ชนัญ วงษ์วิภาค. **นิเวศวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒.

ธงชัย สันติวงษ์. **หลักการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.

ธีรวุฒิ บุญยภณ และ วีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. **พื้นฐานการบริหารงานอุตสาหกรรม**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า, ๒๕๕๔.

นิยมพรรณ วรรณศิริ. **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

ประเทือง เครือหงส์. **ชาวนา (ชาวเล) ในเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๓๙.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **คุณธรรมและพุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรมและโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระมหาวิฑูชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี). **คนสำราญงานสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติพุทธศักราช ๒๔๘๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๖.

พะยอม วงษ์สารศรี. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูสวนดุสิต, ม.ป.ป.

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ และเสน่ห์ จุ้ยโต. **แนวคิดเกี่ยวกับองค์การและการจัดการ**. องค์การและการจัดการ. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๑.

มนัส สุวรรณ. **นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.

ยศ สันต์ศสมบัติ. **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๓๔ ตอนที่ ๐ก. วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๔๖๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญพัฒน์, ๒๕๔๕.

_____. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

วิรัช สงวนวงษ์วาน. **การจัดการและพฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๓.

วิโรจน์ สารรัตน์. **การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๕.

ศรัณย์ สมันตรัฐ. “นิเวศวิทยาการวิจัยบูรณาการนิเวศพัฒนาวัฒนธรรมภูมิปัญญาชุมชนสถาปัตยกรรม ถิ่นกำหนดเขตนํ้ากร่อยปากนํ้าแม่กลองฝั่งขวา”. เอกสารประกอบการสอนวิชาภูมิปัญญาเทคโนโลยีชาวบ้าน. สถาปัตยกรรมศาสตรมหาวิทาลัยศิลปากร, ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๗.

ศรีศักร วัลลิโภดม. **พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๔๔.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **ทฤษฎีองค์กร : ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๕.

ศุภย์มานุษยวิทยาสรินธร. **องค์การมหาชน**, ๒๕๔๗.

สมทรง บุรุษพัฒน์. **การเล่นคอนของลาวโซ่งที่บางกุ้ง**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔.

สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สํารายญาติ, ๒๕๔๑.

สมยศ นาวิการ. **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔.

สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๐.

สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **แผนแม่บท ปิณรงค์วัฒนธรรมไทย พ.ศ. ๒๕๓๗**. กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

สิรภาพ เหล่าลาภะ. **พุทธศาสตร์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สุเทพ สุนทรเกษม. **แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติและการจัดองค์ความสัมพันทางชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๔๘.

_____. **แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ สังคมและสวัสดิการ และองค์กรทุนสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติ**. ๒๕๔๖.

สุรพล สุยะพรหม และคณะ. **พื้นฐานทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

โสฬส ศิริไสย์ และคณะ. **สารานุกรมชนชาติไทย**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.

อมรา พงศาพิชญ์. **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์:

นาวัน วงศ์รัตนมัจฉา. “ผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ลีซูของพระธรรมจาริก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปลัดสุชาติ ชีหมื่อแปร (สุวฑฺฒโก). “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง : กรณีศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาธรร สิริมงคล (มาตรา). “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาสุนันท์ สุนนโท. “การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระอานาจ พุทธวิโส (พุทธอาสน์). “การศึกษาเปรียบเทียบระบบความสัมพันธ์ในเครือญาติกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกับกลุ่มสังฆะในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

อมฤต หมวดทอง. “นิเวศวิทยาวัฒนธรรมซึ่งสัมพันธ์กับภูมิทัศน์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในชุมชนริมคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

อุดร วงษ์ทับทิม. “พลวัตชุมชนละว้าลุ่มน้ำโขงและสาละวิน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศึกษาและการพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย, ๒๕๕๔.

(๓) วารสาร/บทความ:

นฤมล ลทะวงศ์. “กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ บ้านหนองมณฑา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่”. **การท่องเที่ยวไทย นานาชาติ**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓): ๔๔.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. “มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน”. **วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๒๗-๓๒.

สำราญ ท้าวเงิน. “การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัด เพชรบูรณ์”. **วารสารวิชาการ**. มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๕): ๔๖-๕๑.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. “แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย”. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๐): ๕-๑๔.

อนุกุล ต้นสุพล. “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม : ภัยจากการพัฒนาที่ยั่งยืน”. **วารสารวิชาการ**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๕).

(๔) รายงานการวิจัย:

กมล บุญเขต. “การจัดการความรู้ทุนทางภาษาและวัฒนธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์”. **รายงานการวิจัย**. สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๘.

คมคาย หมั่นสาย. “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการองค์การอิสระ กรณีศึกษาสภาพวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์”. **เพชรบูรณ์: สภาพัฒนธรรมเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์**. จุลทรรศน์พยานานนท์, (๒๕๓๕). ประวัติการสร้างอนุสาวรีย์พ่อขุนผาเมือง. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๕๐.

ชนกพร ไผ่สิทธิกุล. “การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ริมแม่น้ำกก จังหวัด เชียงราย”. **รายงานการวิจัย**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๔.

มาฆะ ขิตตะสังคะ, รองศาสตราจารย์ ดร. และคณะ. “วัฒนธรรมและภาษาสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย**. วิทยาลัยนานาชาติภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๓.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. “การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษา “ประเพณีสวดด้าน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีแซนโดนตา อำเภوخุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีรับเทียนดาในตำบลสีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว. “การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษา การถ่ายทอดดนตรีพื้นบ้าน ‘มโหรีบ้านปางกลาง’ ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี. “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษาการสืบชะตาแม่น้ำป่าสัก”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๑.

สำราญ ท้าวเงิน และคณะ. “ทุนทางภาษาและวัฒนธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๘.

สำราญ ท้าวเงิน. “การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่ทุนทางปัญญา”. **รายงานการวิจัย**. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๙.

(๕) สัมภาษณ์:

ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์. ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

นายกระแส มีกำลัง. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก. สัมภาษณ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

นายจุลศักดิ์ ศักดิ์เจริญชัยกุล. กำนันตำบลเข็กน้อย/ประธานสภาวัฒนธรรม. สัมภาษณ์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายช่าง ศักดิ์เจริญชัยกุล. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเข็กน้อย. สัมภาษณ์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายเดชณรงค์ เดชจันทร์. กรรมการชุมชนบ้านน้ำเลา. สัมภาษณ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

นายธนกฤต เสียงอ่อน. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔. สัมภาษณ์, ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายประมวล สงค์ประเสริฐ. ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสะเดียง. สัมภาษณ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

นายราเชนทร์ บุญกำพัว. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย. สัมภาษณ์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายสนั่น พรหมประเสริฐ. สมาชิกสภาเทศบาล. สัมภาษณ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

นายสมบัติ ช่วยเมือง. ผู้ใหญ่บ้าน บ้านน้ำเลา. สัมภาษณ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

นายสุวิทย์ แสนยากุล. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย. สัมภาษณ์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

พระครูใบฎีกาภูวนารถ ธมมานนโท. หัวหน้าศูนย์อบรมศีลธรรมและส่งเสริมพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง บ้านเข็กน้อย. สัมภาษณ์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

พระครูปริยัติพัชรโกวิท. เจ้าอาวาสวัดทุ่งสมอ/พระนักเผยแผ่ศาสนาบนที่ราบสูงเข็กน้อย. สัมภาษณ์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒.

พระครูสถิตพัชรเขต. เจ้าอาวาสวัดทุ่งสะเดียง. เจ้าคณะตำบลสะเดียง. สัมภาษณ์, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

พระอธิการอนันต์ มหาปญโญ. เจ้าอาวาสวัดน้ำเลา (ช่องลมเทา). สัมภาษณ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Books:

Allen R.E. cd. *The Ocford Dictionary of Current English*. Great Britain: oxford University Press, 1985.

Brown, J. Marvin. *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: Social Science Association Press of Thailand, 1965.

Fayol, Henri. **Industrial and General Administration**. New York: Mc-Grew Hill, 1930.

[Online], Available : 2547. p.2

Harold Karold and Heing Weihrich. **Management**. Singapore: Mc Graw-Hill Book Company, 1998.

Heady, Ferrel. **Public Administration : A Comparative Perspective**. 2nd ed. New York and Basel: Marcel Dekker, 1979.

Unwin, Tim. **The Place of Geography**. Essex: Longman Scientific & Technical, 1994.

William Ouchi. **Organization and Management**. Eaglewood Cliffs: Prentice Hill, 1971.

Williams J.D. **Public Administration : The people's Business**. Boston: Little, Brown and Company, 1880.

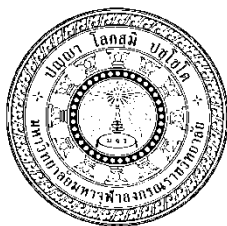
(2) Electronic:

กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย. "ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗". [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://stat.bora.dopa.go.th/stat/pk/pk_57.pdf 2558. [๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๐].

ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง. กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย, "ข้อมูลการปกครอง". [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dopa.go.th/padmic/jungwad76/jungwad76.htm> [ม.ป.ป.]. [๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย



แบบสัมภาษณ์งานวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

๑. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์
๒. ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี
๓. ระดับการศึกษาชั้นสูงที่ท่านได้รับ.....
๔. ท่านมีอาชีพ.....
๕. จำนวนสมาชิกในครอบครัวรวมทั้งผู้ให้ข้อมูลมีจำนวน.....คน
๖. ภูมิลำเนาเดิมของท่านอยู่ที่ไหน

.....

ส่วนที่ ๒ การจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

๑. รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์
-
-
-

๒. กระบวนการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์
-
-
-

๓. ความร่วมมือในการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์

.....

.....

.....

๔. ท่านคิดว่าปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าในปัจจุบัน รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ มีปัญหา อุปสรรคด้านใดบ้าง ที่มีผลต่อการอนุรักษ์ และท่านคิดว่ามีแนวทางแก้ไขอย่างไร

- ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

.....

- ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญ, รายชื่อผู้ให้ข้อมูลวิจัย และอื่น ๆ



ที่ พิเศษ/๒๕๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ถนนพิทักษ์ อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๘ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูลงานวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตามที่ ข้าพเจ้า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพล ศิริ และคณะ ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ให้ดำเนินการทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์” ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านหรือองค์กรของท่านแต่อย่างใด เพราะจะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ จึงขออนุมัติคราะห์จากท่านได้ให้การสัมภาษณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกระบวนการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติเป็นลำดับไป ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้การสัมภาษณ์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพล ศิริ)

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

สำนักงานวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๖๗๐-๒๑๑๒ มือถือ ๐๘-๙๒๗๑-๑๗๐๕

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์การวิจัย
เรื่อง รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์
ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑. พระครูสถิตพัชรเขต เจ้าอาวาสวัดทุ่งสะเดียง ตำบลสะเดียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๒. นายเสนอ อินทวงษ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑ ตำบลสะเดียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๓. นายสนั่น พรหมประเสริฐ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์
๔. พระธีรวัฒน์ สุเมโธ รักษาการเจ้าอาวาสวัดประตูดาว ตำบลสะเดียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๕. ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์
๖. นายช่าง ศักดิ์เจริญชัยกุล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
๗. นายเล่าซัว สืบศักดิ์วงศ์ กรรมการหมู่บ้าน บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
๘. นายไต้แข็ง แซ่ท้าว กรรมการหมู่บ้าน บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
๙. นายประทีน นาคสำราญ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสะเดียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๑๐. นายสมบุรณ์ แยมอุบล ประธานชุมชนเทศบาล อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๑๑. พระครูปัญญพัชรสิทธิ์ เจ้าคณะตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๑๒. พระอธิการอนันต์ มหาปญโญ เจ้าอาวาสวัดน้ำเลา (ช่องลมทewa) ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๑๓. นายสมบัติ ช่วยเมือง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๑๔. นายเดชณรงค์ เดชจันทร์ กรรมการชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๑๕. นายรวม ช่วยเมือง กรรมการชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๑๖. พระครูกัลยาณพัชรสถิตย์ เจ้าคณะตำบลนาแซง วัดประชิตกัลยาณมุนี ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
๑๗. นางสาวเกา จันทร์หว่าง ประธานกลุ่มสตรี ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
๑๘. นางบัวผัน ตรีถัน กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
๑๙. นายธนภฤต เสียงอ่อน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๐. นายมานิช ทองโปร่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๑. นางมาลา จอมสี กรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๔ ตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๒. พระครูปริยัติพัชรโกวิท เจ้าอาวาสวัดทุ่งสมอ/พระนักเผยแผ่ศาสนาบนที่ราบสูงเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๓. พระครูใบฎีกาภูวนารถ ธมมานนโท หัวหน้าศูนย์อบรมศีลธรรมและส่งเสริมพระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๔. นางสาวธัญญา วงศ์วิริยชาติ ประธานกลุ่มอาชีพ ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๕. นายจุลศักดิ์ ศักดิ์เจริญชัยกุล กำนันตำบลเข็กน้อย/ประธานสภาวัฒนธรรม ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๖. นายสันติ สืบศักดิ์วงศ์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๗. นายราเชนทร์ บุญกำพริ้ว ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๘. นางเตือนใจ เดชจันทร์ ประธานกลุ่มอาชีพชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๒๙. นายกระแส มีกำลัง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๓๐. นายภักพงษ์ ปลาเงิน รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๓๑. นางบุญทัน ขำปลอด สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์
๓๒. นายนรรฐพล จันทรพิลา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓๓. นายประมวล สงค์ประเสริฐ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง อำเภอเมือง
เพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

๓๔. นายสุนทร สมสร้อย กำนันตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๓๕. นายจรัส จันท์นุช ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า จังหวัด
เพชรบูรณ์

๓๖. นางปราณปรียา แก่นสารี เลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาแซง อำเภอหล่มเก่า
จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาคผนวก ค

ภาพถ่ายกิจกรรมวิจัยต่าง ๆ

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์
ในจังหวัดหวัดเพชรบูรณ์





๒. ชาวไทหล่ม บ้านนาแซง





๓. ชาวเขา บ้านเข็กน้อย





๔. ชาวบน บ้านน้ำเลา







ภาคผนวก ง

การรับรองการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์



หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๓

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า พระปริยัติพัชรภรณ์ , ดร. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
 ชื่อหน่วยงาน วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์ ที่อยู่ ๙๑ ถนนพิทักษ์ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
 จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐ โทรศัพท์ ๐-๘๘๒๗-๗๖๔๓๗ โทรสาร ๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 เรื่อง รูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเพชรบูรณ์
 ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพล ศิริ และคณะ
 โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒ จนถึง ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓
 ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ใช้ในการบรรยาย และการสอนในชั้นเรียน
๒. บูรณาการเข้ากับองค์ประกอบโครงสร้างส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ คณะสงฆ์ วัด และชุมชน
๓. พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พระปริยัติพัชรภรณ์, ดร.)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก จ

ผลลัพธ์ ผลผลิต และผลกระทบจากการวิจัย

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย (Output/ Outcome /Impact)

๑. ผลผลิต (Output) ของงานวิจัย

- จากที่ทำงานวิจัยผลที่เกิดจากที่ผู้วิจัยได้ออกเก็บข้อมูลได้ผลตอบรับว่างานวิจัยเรื่องที่ทำอยู่นี้เป็นงานเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการนิเวศวิทยาที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี
- พูดถึงคุณภาพงานวิจัยเรื่องนี้ถือว่าเป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพอีกเรื่องที่สังคมทุกวันนี้ยอมรับว่าเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์
- สมรรถภาพของเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์จะแตกต่างกันออกไป เนื่องจากการศึกษาบ้าง ประสบการณ์บ้าง ตลอดจนแนวคิด ทักษะที่แตกต่างกันจำเป็นที่ผู้สูงอายุจะต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรมให้จิตใจของตัวเองดีขึ้น

๒. ผลลัพธ์ (Outcome) ของวิจัย

- เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้เรียนรู้รูปแบบการจัดการระบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้เพิ่มมากขึ้น และนำไปปฏิบัติกับตัวเองมากขึ้น
- กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีความสนใจในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้ตนเองมีความสุขกับการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมและสามารถนำไปปรับใช้ให้เข้ากับสังคมปัจจุบันได้
- เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นกิจกรรมของการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และทำให้เกิดความสุขกับสิ่งที่ตนทำ

๓. ผลกระทบจากงานวิจัย (Impact)

- งานวิจัยเรื่องนี้ทำให้เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้ทราบถึงเป้าหมายของการอยู่ร่วมกัน และการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงเข้ากันเพื่อให้เกิดสันติสุขขึ้นมาได้
- งานวิจัยเรื่องนี้ทำให้เครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์มีกิจกรรมดี ๆ เพื่อทำให้ตนเองไม่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวดังที่ผ่านมา
- งานวิจัยเรื่องนี้ทำให้ทุกคนในเครือข่ายวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์มีทัศนคติที่ดีต่อกัน และทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้นจากการจัดการนิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่มีทั้งความบันเทิง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) ผศ.สุพล ศิริ
(ภาษาอังกฤษ) Asst. Suphon Siri
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิจัย อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
วิทยาลัยพ่อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
๓. ประวัติการศึกษา
- ปธ. ๓ สำนักเรียนวัดหนองกุง จังหวัดขอนแก่น , ๒๕๒๙
- หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘
- หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการวางแผนสังคม ,
มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๑
๔. ประสบการณ์การทำงาน
- รายวิชาที่ทำการสอน
- ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์
 - การศึกษาอิสระทางรัฐประศาสนศาสตร์
 - ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
 - นโยบายสาธารณะและการวางแผน
 - บาลีไวยากรณ์
 - ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์
๕. ผลงานวิชาการ
- ชื่อผลงาน แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ, ๒๕๖๑,
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
- ชื่อผลงาน การเปลี่ยนแปลงองค์การในยุคโลกาภิวัตน์, ๒๕๖๑,
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
- ชื่อผลงาน ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวางแผนและนโยบายสาธารณะ, ๒๕๖๒,
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) พระครูสิริพัชรากร (สมบัติ หงส์บุญมี)
(ภาษาอังกฤษ) Phrakru Siripatcharakorn
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิจัย อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยพ่อขุนผาเมือง
เพชรบูรณ์
๓. ประวัติการศึกษา
หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๖
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยภาคกลาง ๒๕๔๙
๔. ประสบการณ์การทำงาน
รายวิชาที่ทำการสอน
 - พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย
 - พระพุทธศาสนากับเศรษฐศาสตร์
 - ธรรมาภิบาลตามแนวพระพุทธศาสนา
 - ธรรมประยุกต์
 - ธรรมะภาคปฏิบัติ ๕
 - ธรรมะภาคปฏิบัติ ๗
๕. ผลงานวิชาการ

ชื่อผลงาน	ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักไตรสิกขา, ๒๕๖๑, วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
ชื่อผลงาน	แนวทางฟื้นฟูสมรรถนะผู้ติดยาเสพติดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, ๒๕๖๑, วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ชื่อผลงาน	การบริหารงานตามหลักการครองตน ครองคน ครองงานนา, ๒๕๖๒, วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายปิยวัช ละคร
(ภาษาอังกฤษ) Mr. Piyawat Lakorn
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิจัย อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยพ่อขุนผาเมือง
เพชรบูรณ์
๓. ประวัติการศึกษา
- หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ๒๕๔๔
- หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๔๙
๔. ประสบการณ์การทำงาน
- รายวิชาที่ทำการสอน
- ภาษาอังกฤษเบื้องต้น
 - มนุษย์กับอารยธรรม
 - พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของมนุษย์
 - ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการในภาครัฐ
 - ความรู้เบื้องต้นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
๕. ผลงานวิชาการ
- ชื่อผลงาน การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น, ๒๕๖๑,
วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
- ชื่อผลงาน เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหาร, ๒๕๖๑,
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี